UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Dítě s odlišným mateřským jazykem a jeho integrace v běžné mateřské škole

Bakalářská práce

Hana Exnerová, Dis.

Olomouc 2022

Vedoucí práce: Mgr. Kristýna Krahulcová, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci zpracovala samostatně a výhradně s použitím uvedené literatury a dalších pramenů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním mé bakalářské práce ke studijním účelům.

V Olomouci ……

_____

vlastnoruční podpis

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce Mgr. Kristýně Krahulcové Ph.D., která mě odborně vedle v době zpracovávání této práce. Dále také děkuji paní ředitelce Bc. Lucie Havlíkové, která mi poskytla veškeré potřebné informace a umožnila práci s dětmi potřebnou pro získání údajů k praktické části této práce.

V Olomouci ……

_____

vlastnoruční podpis

Obsah

Úvod 4

Teoretická část 5

1 Vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem (OMJ) 5

1.1 Dítě s odlišným mateřským jazykem – význam 5

1.2 Vzdělávání dětí s OMJ 7

1.3 Legislativa 7

1.4 Druhy vzdělávacích zařízení pro předškolní vzdělávání dětí: 8

1.5 Podpůrná opatření 8

2 Vývojová psychologie předškolních dětí 11

2.1 Vývojová psychologie – terminologie 11

2.2 Cíle vývojové psychologie 11

2.3 Charakteristika vývoje dítěte předškolního věku 12

2.4 Hra v předškolním věku 15

2.5 Vývoj dětské kresby 16

2.6 Školní zralost a připravenost 17

3 Specifika práce s etnickými menšinami 20

3.1 Speciální vzdělávací potřeby dětí s OMJ 21

3.2 Význam předškolního vzdělávání pro děti s OMJ 22

3.3 Jazyková bariéra 22

3.4 Adaptace dítěte s OMJ na nové prostředí 23

3.5 Metody a postupy používané u dětí s OMJ 23

3.6 Jazykový rozvoj a podpora dětí s OMJ 24

Praktická část 26

4 Design výzkumného šetření 27

5 Metody sběru dat 29

6 Pracovní listy 33

7 Analýza a interpretace získaných dat 46

7.1 Kazuistika č. 1 46

7.2 Kazuistika č. 2 52

7.3 Kazuistika č. 3 57

7.4 Kazuistika č. 4 64

Zodpovězení výzkumných otázek 70

Závěr 72

Seznam použité literatury a zdrojů 74

Seznam příloh 77

Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou integrace dětí s odlišným mateřským jazykem do běžných mateřských škol. V úvodu je nutno zmínit, že v názvu kvalifikační práce uvádíme pojem integrace, tu však chápeme jako inkluzi.

Toto téma je mi velice blízké, neboť sama pracuji jako pedagog v mateřské škole. Stále častěji se ve své práci setkávám s dětmi s odlišným mateřským jazykem. Příchod do zcela neznámého prostředí je nejen pro tyto děti, ale i pro jejich vrstevníky a samotného pedagoga velmi psychicky náročný. Pedagog těmto dětem proto věnuje speciální pedagogickou péči, jeho hlavním úkolem je poskytnout jim dostatek podpory pro začlenění. V mnoha případech je potřeba individuální práce s dětmi, dát jim dostatek prostoru pro adaptaci a pro plnění úkolů, ve kterých díky své jazykové bariéře často pokulhávají za svými vrstevníky. V neposlední řadě je důležité se těmto dětem věnovat i po jazykové stránce.

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část je rozdělena do několika kapitol. První kapitola je věnována vzdělávání dětí s OMJ, jemu věnovaným zákonům a podpůrným opatřením – jejich významu, druhům, podmínkám, za kterých je možné je uplatnit, i specifikaci osob, které na jejich uplatnění mají nárok. V další kapitole pojednáváme o vývojové psychologii předškolních dětí a školní zralosti. Zde je zahrnuto zvládnutí sebeobsluhy, rozvoj rozumového vývoje a řeči, rozvoj citového vývoje, rozvoj volních a osobních vlastností a rozvoj sociálních schopností. Poslední kapitola se věnuje specifikům samotné práce s menšinami.

Praktická část je sestavena z kazuistik, pracovních portfolií, rozhovorů a pozorování dětí s odlišným mateřským jazykem, se kterými jsem se ve své učitelské praxi dostala do styku.

Cílem této práce je zjistit, jak adaptace v běžné mateřské škole dětí funguje, a to s ohledem na rozdílnost kultur a zvyklostí. Dále bylo stanoveno několik výzkumných otázek. Jaké množství času musí věnovat pedagog dítěti s OMJ v porovnání s ostatními dětmi, popsat, jaký vliv má adaptace těchto jedinců nejen na žáky, ale také na pedagogy. Poslední výzkumnou otázkou je zjistit, zda a za jakých podmínek mohou pedagogové s těmito dětmi v prostředí mateřské školy efektivně pracovat.

Teoretická část

1 Vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem (OMJ)

Následující kapitola je věnována tématu vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem. V této kapitole se zaměříme na pojmy jako je výchova, vzdělávání, vzdělání či samotný pojem dítě s odlišným mateřským jazykem – OMJ. Stručně shrneme legislativní ukotvení samotného vzdělávání cizinců, jejich práv a povinností či možnosti vzdělávání. Jelikož je tato práce zaměřena na vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole, budeme se zde věnovat pouze věkové kategorii předškolního dítěte.

1.1 Dítě s odlišným mateřským jazykem – význam

V současné legislativě se nejčastěji setkáváme s pojmem "dítě cizinec", což není úplně přesné, neboť za dítě cizince je považováno nejen dítě s odlišným mateřským jazykem, ale také dítě ze smíšeného manželství či děti imigrantů, které již získaly české občanství. Ty však nejde považovat za cizince. Jelikož se chceme věnovat dětem, které hovoří jiným než českým jazykem, budeme se raději bavit o dětech s odlišným mateřským jazykem (Kol. autorů Meta, 2011).

Za dítě s odlišným mateřským jazykem (dále OMJ) považujeme dítě, které přichází z cizojazyčného prostředí a jeho mateřský jazyk je jiný než český.

Často tyto děti přicházejí do mateřské školy, kde se s českým jazykem setkávají prvně. Nerozumí tomu, co říkáme, děláme, nevědí, jak nám sdělit, co potřebují či chtějí. Jsou zmatené, plačtivé. Je to pro ně těžká životní situace. Potřeby těchto dětí jsou odlišné v každém věku i stupni jazykového rozvoje, proto je důležité pracovat v úzké spolupráci s rodiči (Linhartová, Stralczynská, 2018).

Než se začneme věnovat samotnému vzdělávání dětí s OMJ, tedy dětí s odlišným mateřským jazykem, měli bychom si vysvětlit tři základní pojmy, které spolu úzce souvisejí. Jedná se o pojmy výchova, vzdělávání a vzdělání.

Výchova

Pojem výchova již vysvětlilo mnoho autorů. Ve své podstatě se všichni shodují, že výchova je proces jakéhosi záměrného působení na člověka s cílem dosáhnout určitých změn osobnosti jedince. Již J. A. Komenský zdůrazňoval důležitost výchovného působení na jedince a výchovu označil za „všemocnou". Níže uvádíme příklad definicí několika autorů.

Dvořáček (2009) vysvětluje výchovu neboli edukaci jako proces záměrného a cíleného působení na osobnost člověka vedoucí k všestrannému rozvoji osobnosti. Cílem je usměrňovat aktivitu jedince, kultivovat jeho osobnost a vztah ke světu.

Obecněji chápou výchovu autoři Průcha – Waterová – Mareš (2009), kteří označují výchovu za proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn.

Vzdělávání

Vzdělávání často autoři přirovnávají k pojmům jako „polidštění" či „humanizace" člověka. Jedná se o utváření ucelené lidské osobnosti. Vzdělávání tedy můžeme definovat následovně: „*Vzdělávání je proces všestranné humanizace a kultivace člověka zahrnující procesy jako socializace, enkulturace a personalizace (Kohout, 2007, s. 22).*"

Dle Rosického – Kleina (2013) je vzdělávání proces, ve kterém si jedinec osvojuje poznatky, vědomosti, činnosti, rozvíjí si tělesné i duševní schopnosti. Lze tedy říci, že definice obou autorů jsou si v mnohém podobné a v samotném jádru se shodují.

Vzdělání

Vzdělání je souhrn již nabytých poznatků, schopností, dovedností, návyků, postojů, které člověk získává procesem vyučování. Vzdělání je výsledkem procesu vzdělávání (Rosický, Klein, 2013).

V našem textu se budeme převážně věnovat pojmu vzdělávání, neboť to je hlavní úkol každého pedagoga působícího nejen v předškolním vzdělávání.

1.2 Vzdělávání dětí s OMJ

Abychom mohli děti s odlišným mateřským jazykem plnohodnotně vzdělávat, je nezbytná podpora českého jazyka co nejdříve po příchodu dítěte do mateřské školy. Přestože některé děti pobývají v České republice již nějakou dobu, zvládají běžné pokyny, komunikují v jednoduchých větách, zapojují se do činností, i ony tuto podporu potřebují. Ve většině případů mají tyto děti omezenou slovní zásobu a hovoří gramaticky nesprávně. Stávají se tak značně znevýhodněnými, a to především v povinném předškolním vzdělávání a následně po nástupu do základní školy, kdy kvůli svému jazykovému handicapu nejsou schopné zvládat školní nároky (Titěrová a kol., 2019).

1.3 Legislativa

V České republice existuje hned několik zákonů a vyhlášek, které se věnují vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem. Jedná se o tyto zákony a vyhlášky (zakonyprolidi.cz, [online]):

- Zákon č. 561/2004 Sb. - Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon);
- Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných;
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních;
- Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky (Přípravné třídy).

V rámci těchto zákonů a jazykové podpory má dítě s OMJ nárok např. na:

- Dítě s OMJ má nárok na podporu realizovanou z § 16 ŠZ;
- Dítě s OMJ má nárok na souběžnou jazykovou podporu z § 20 a § 16 ŠZ;
- ŠPZ jsou povinna poskytnout poradenskou pomoc dětem s OMJ, kteří o ni požádají (Titěrová a kol., 2019).

Školský zákon ukládá rovný přístup ke vzdělávání a jeho přijímání. Povinná školní docházka se vztahuje na všechny děti cizinců, které pobývají na území České republiky déle než 90 dnů. Od roku 2017 je povinný předškolní rok v mateřské škole (§36, zák. č. 261/2004 Sb. Školský zákon [online]).

1.4 Druhy vzdělávacích zařízení pro předškolní vzdělávání dětí:

- Mateřská škola státní běžného typu;
- Mateřská škola soukromá běžného typu;
- Mateřská škola speciální (např. logopedická);
- Přípravné třídy – zřizovány při základních školách.

Děti s odlišným mateřským jazykem mohou povinný předškolní rok navštěvovat tzv. „**přípravné třídy**". Přípravné třídy jsou určené dětem, které mají z různých důvodů odklad školní docházky. Tento odklad určuje pracovník pedagogicko-psychologické poradny na doporučení lékaře či pedagoga v mateřské škole. Bez přiznaného dokladu nemůže být dítě do přípravné třídy přijato. O jejím přijetím rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce a doporučení školského poradenského zařízení. Tato docházka je bez úplaty (MŠMT.cz, 2017/2018 [online]).

Děti, které jsou z nějakého důvodu znevýhodněné, mohou ze zákona čerpat různá podpůrná opatření. Podpůrná opatření jim mají pomoci překonat překážky a umožnit jim vzdělávání na potřebné úrovni. Do této kategorie se řadí i děti s odlišným mateřským jazykem (Linhartová, Stralczynská, 2018).

1.5 Podpůrná opatření

„Podpůrná opatření lze specifikovat jako úpravy ve vzdělávání odpovídajícímu zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte (§ 16 zák. č. 561/2004 Sb. v novele zák. č. 82/2015 Sb.)."

Dle školského zákona tato podpůrná opatření mohou čerpat děti, které je potřebují k naplnění svých vzdělávacích možností. Vedle zákona **561/2004 Sb**., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání se podpůrným opatřením věnuje také vyhláška **27/2016 Sb**., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Mezi ně řadíme také děti s odlišným mateřským jazykem (Linhartová, Stralczynská, 2018).

Zákon hovoří o systému pěti stupňů podpůrných opatření dle organizační, pedagogické a finanční náročnosti. Podpůrná opatření prvního stupně uplatňuje škola nebo školské zařízení i bez doporučení školského poradenského zařízení, a to na základě plánu pedagogické podpory

(PLPP). Podpůrná opatření druhého až pátého stupně lze uplatnit pouze s doporučením školského poradenského zařízení (ŠPZ) (§ 16 zák. č. 561/2004 Sb. školský zákon, [online]).

Děti s odlišným mateřským jazykem, které do mateřské školy přicházejí, se často s českým jazykem sekávají až zde. Vše je pro ně nové, nerozumí jazyku, který slyší okolo sebe, nevědí, jak se dorozumět, jak navázat kontakt. Proto tyto děti převážně řadíme do druhého až třetího stupně podpůrného opatření. Zde jim je třeba poskytnut individuální vzdělávací plán, úprava obsahu vzdělávání, lze jim opatřit a poskytnout speciální pomůcky pro rozvoj slovní zásoby, zajistit jazykovou podporu (čtyřikrát 15 min. týdně), služby asistenta pedagoga aj. (Inkluzivní škola.cz, [online]).

Stupně podpůrných opatření dle Národního pedagogického institutu:

Podpůrná opatření 1. stupně slouží ke kompenzaci **mírných obtíží ve vzdělávání** dítěte (např. pomalejší tempo práce, problémy se zapomínáním, nepozornost aj.), u nichž je možné prostřednictvím mírných úprav dosáhnout zlepšení. Do tohoto stupně se řadí děti s pokročilou úrovní češtiny, které potřebují prohloubení jazykového základu.

Podpůrná opatření 2. stupně jsou určena dětem **s nedostatečnou znalostí českého jazyka**. Je vyžadován individuální přístup ke vzdělávacím potřebám dítěte, úpravy v organizaci, v metodách vzdělávání.

Do 3. stupně podpůrného opatření řadíme děti **s neznalostí českého jazyka**. Tento stupeň vyžaduje znatelné úpravy v metodách práce, v organizaci i v průběhu vzdělávání a v ŠVP.

Do 4. a 5. stupně podpůrného opatření řadíme děti, které mají vedle jazykového znevýhodnění i jiný handicap.

V rámci podpůrných opatření tvoří škola dva dokumenty, které umožňují individuální přístup k dítěti. Jedná se o plán pedagogické podpory a individuální vzdělávací plán. Tyto dokumenty jsou často zaměňovány, proto je tedy na místě je popsat a odlišit.

Plán pedagogické podpory (PLPP)

Plán pedagogické podpory škola zpracovává v rámci podpůrného opatření 1. stupně v případě, že pro poskytování podpůrných opatření prvního stupně nepostačuje samotné zohlednění

individuálních vzdělávacích potřeb žáka. Plán pedagogické podpory škola pravidelně přezkoumává, vždy jednou za tři měsíce. V případě, že plán pedagogické podpory nesplňuje svůj účel, doporučí škola návštěvu školského poradenského zařízení (Digifolio.rvp.cz, 2015[online]).

Individuální vzdělávací plán (IVP)

Individuální vzdělávací plán zpracovává škola pro žáka od druhého stupně podpůrných opatření, a to na základě doporučení školského poradenského zařízení (ŠPZ) a žádosti zletilého žáka nebo zákonného zástupce. IVP vychází ze školního vzdělávacího programu (ŠVP). Obsahuje mj. údaje o skladbě druhů a stupňů podpůrných opatření poskytovaných v kombinaci s tímto plánem. Naplňování IVP vyhodnocuje školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou nejméně jednou ročně (Digifolio.rvp.cz, 2015 [online]).

Rady rodičům dětí s OMJ

Rodiče dětí cizinců, kteří si nevědí rady se zákony a vyhláškami, jež se věnují vzdělávání dětí s odlišným mateřským jazykem, a neorientují se v daných právech a povinnostech, které pro ně ze zákona vyplývají, se mohou informovat na stránkách MŠMT.cz (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR), na nejbližším městském úřadu či školském poradenském zařízení, kde jim je poskytnuta pomoc či jsou odkázáni na další odborná pracoviště. V případě potřeby jim je poskytnut překladatel.

2 Vývojová psychologie předškolních dětí

Tato kapitola je věnována psychickému a fyzickému vývoji dítěte. Jelikož je praktická část této práce postavena na vývoji předškolního dítěte, jeho připravenosti a zralosti pro nástup do základní školy, budeme se v této kapitole věnovat převážně období od pěti do šesti let věku dítěte. Nejprve bychom si však měli vymezit definici vývojové psychologie, její předmět a cíle.

2.1 Vývojová psychologie – terminologie

Vývojová psychologie je jednou ze základních disciplín psychologie, která se zabývá psychickými zákonitostmi vývoje člověka od početí po smrt (Plevová, Petrová, 2012).

Zkoumá procesy chování a prožívání v jednotlivých obdobích daného života a změny, které s vývojem souvisejí. Odborníci tyto změny klasifikují do čtyř skupin: **Biologické změny**, které se týkají tělesného vývoje, zrání organismu a celkového vývoje nervové soustavy. Dále to jsou **změny kognitivních funkcí** čili poznávacích změn. Jedná se o psychické procesy, do kterých řadíme vnímání, paměť, představivost, pozornost a řeč. **Funkce emocionální** se týkají vývoje a změn emočního prožívání, emoční regulace a významu jednotlivých potřeb. V poslední řadě se jedná o **psychosociální změny**, které zahrnují proměny osobnostních a sociálních charakteristik, rolí, mezilidských vztahů. Jedná se o situace, které souvisejí se sociálním prostředím, jako např. nástup do mateřské/základní školy, změna zaměstnání aj. (Vágnerová, 2012).

2.2 Cíle vývojové psychologie

Vývojová psychologie má 3 základní cíle:

1. **Popsat** vývojové změny týkající se určitého vývojového období;
2. Ze získaných dat **odvodit** obecné zákonitosti základních psychických zákonitostí a příčin daných změn;
3. **Vytvořit jednotnou teorii**, která by podávala vysvětlení pozorovaného a předvídala změny dosud neprokázaného (Langmeier, Krejčířová, 2006).

2.3 Charakteristika vývoje dítěte předškolního věku

V některé literatuře se můžeme setkat s vymezením předškolního období od narození až po nástupu do základní školy. Ve většině publikací se však budeme setkávat s ohraničením od tří do šesti let věku dítěte (Mertin, Gillernová eds., 2003,2010).

Stejně tak tomu je i v případě diferenciace dítěte od tří do šesti let. Často se v publikacích setkáváme s pojmem pouze „předškolní věk". V tomto označení však autoři nejsou jednotní a můžeme se setkat s pojmy „předškolní dětství" (Kuric, 1986), „druhé dětství" (Příhoda, 1967) či „starší předškolní věk" (Štefanovič, 1980). (Plevová, 2012).

Na období předškolního věku mnohou autorů či psychologů nahlíželo v různém pojetí. Níže uvádíme pouze ty nejznámější:

Erik Homburger Erikson (1902 – 1994) toto období označil jako období „**iniciativa proti vině**". Dítě je dle Eriksona aktivní, žádá informace, je ochotno spolupracovat. Dochází k identifikaci s dospělými vzory. Dítě se snaží být úspěšné, případný neúspěch může vyústit v pocit viny.

Jean Piaget (1896 - 1981) hovoří o období „**předoperačního stadia**". Dítě od čtyř do sedmi let dle Piageta smýšlí názorně, hovoří o situacích a věcech v symbolických pojmech.

Lawrence Kohlberg (1927 - 1987) předškolní dítě řadil do období tzv. „**prekonvenční morálky**", kdy se dítě snaží být poslušné a vyhnout se trestu.

Předškolní období dítěte je charakterizováno významnými změnami v celé osobnosti dítěte, a to jak v oblasti biologické, tak v psychosociální. Toto období je nazýváno jako stadium „vytáhlosti". Hlavním znakem je vymizení tzv. „baculatosti", dochází ke změně tělesné konstituce dítěte, ke konci období dochází k osifikaci zápěstních kůstek, která hraje významnou roli v rozvoji jemné motoriky (Mertin, Gillernová eds., 2003, 2010). Hlavní činností dítěte v tomto období je hra, díky které se učí chápat okolní svět.

2.3.1 Motorický vývoj dítěte předškolního věku

V oblasti **hrubé motoriky** se dítě zdokonaluje v pohybech. Na počátku věku jsou pohyby ještě méně koordinované, nepřesné. Ke konci období jsou pohyby již přesnější, hbitější, plynulejší. Dochází k automatizaci chůze. Dítě dokáže celkem přesně napodobovat sportovní aktivity. Zvládá

rychlou i pomalou chůzi, běh po rovném i nerovném povrchu, zvládá skoky, výskoky. Ke konci období zvládá úkony, které vyžadují složitou pohybovou koordinaci, jako např. jízda na kole, koloběžce, plavání. V rámci sebeobsluhy se dítě již dokáže obléknout, svléknout, složit si oblečení, otočit si oblečení, zavázat si tkaničky, zapnout zip či se obsloužit v osobní hygieně (Langmeier, Krejčířová, 2006).

U dítěte dochází také k rozvoji **jemné motoriky**, která je ovlivněna osifikací ruky. Dítě se učí manipulovat se štětcem, s nůžkami, s psacími potřebami, s příborem. Kolem čtvrtého roku dochází k vyhraněnosti laterality – jedné či druhé ruky. V případě nevyhraněné laterality hovoříme o tzv. „ambidextrii". Ke konci období dítě drží správně psací náčiní, relativně přesně stříhá, zpřesňuje se také vybarvování (nepřetahování). V rámci jemné motoriky se také vyvíjí kresba (Mertin, Gillernová eds., 2003,2010), (Plevová, 2012).

2.3.2 Kognitivní vývoj dítěte předškolního věku

Mezi kognitivní neboli poznávací funkce řadíme vnímání, paměť, pozornost, myšlení, řeč. Tyto funkce se v období předškolního věku vyvíjejí velmi intenzivně.

Vnímání je v tomto období synkretické (celistvé), což znamená, že dítě vnímá pouze předměty či jevy, které upoutaly jeho pozornost. U dítěte se rozvíjí sluchová a zraková diferenciace. Začíná rozlišovat barvy (růžová, fialová, oranžová), je schopno analýzy různých zvuků. Zpřesňuje se vnímání čichu a chuti. Významným zdrojem poznávání je hmat. Ke konci období se dítě dokáže orientovat v časových pojmech (ráno, večer, dny v týdnu, roční období) (Plevová, 2012).

Představivost dětí předškolního věku je velmi bohatá, často doplněná o tzv. „dětskou konfabulaci" – dětská lež, kdy jsou děti přesvědčeny o pravosti smyšlenek. Tímto způsobem si děti dotvářejí realitu, které ještě nerozumí. U dítěte stále ještě převládá egocentričnost, která ke konci období ustupuje (Mertin, Gillernová eds., 2003,2010).

Pozornost je ovlivněna nejenom věkem, ale také temperamentem dítěte. Zpočátku období je nestálá, krátkodobá, vytvářejí se počátky úmyslné pozornosti. Ke konci období dítě dokáže udržet záměrnou pozornost 10–15 minut. Schopnost koncentrace je nezbytnou schopností pro školní úspěch (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Paměť se v tomto období zdokonaluje a rozvíjí ve všech jejích fázích – zapamatování, uchování, vybavení. Paměť je stále ještě mechanické povahy, postupně se rozvíjí paměť slovně-logická. Dítě v předškolním věku si velmi dobře pamatuje různé pohádky, říkanky, písně aj. Záměrná paměť se začíná utvářet okolo pátého roku věku dítěte (Nádvorníková, 2011).

V oblasti **myšlení** dítě opouští fázi symbolického a předpojmového myšlení, díky které si osvojilo mateřský jazyk a gramatická pravidla řeči, a přechází k myšlení dle Piageta „názorně-intuitivnímu", typickému pro tzv. předoperační stadium. Dítě není schopné vnímat více vjemů najednou. Úsudky dítěte jsou vázány na názornost. K rozvoji dochází také v pojmovém myšlení. Dítě dokáže užívat analýzy, syntézy či srovnávání. Ke konci období dítě dokáže předměty pojmenovat společným názvem, tvoří nadřazená slova (Mertin, Gillernová eds., 2003,2010), (Plevová, 2012).

V řeči se rozvíjí složka jak expresivní, tak receptivní. Dítě dokáže zopakovat poměrně dlouhou větu, pojmenovává předměty kolem sebe. Zvládne vyprávět kratší příběh či něco vysvětlit. Dítě ovládá mluvnickou stránku jazyka, začíná skloňovat, časovat. Zvládá správnou výslovnost většiny hlásek. Ke konci období dítě ovládá 3000–6000 slov (Klenková, Kolbábková, 2002).

2.3.3 Emoční a sociální vývoj dítěte předškolního věku

Dítě v tomto věku má silnou potřebu být aktivní, iniciativní. Velmi důležitá je pro něho potřeba jistoty, stability, bezpečí. Tyto potřeby ženou dítě ke zkoumání a experimentování, přinášejí mu radost z aktivity. Méně časté jsou u dítěte projevy vzteku a zlosti, jelikož v tomto období postupně mizí. Dítě je také schopno chápat humor. V tomto období se mění vztah k dospělým i vrstevníkům. Dominující vztahy k dospělým se vytrácejí a rozvíjejí se vztahy s vrstevníky. Dítě má potřebu „hravého partnera". Rozvíjí se schopnost spolupracovat s vrstevníky. Dochází k rozvoji a formování vlastního „Já". Rozvíjí se city intelektuální, kdy dítě má radost z aktivity, z poznávání, objevování. Rozvíjejí se city estetické, tedy poznávání a získávání zkušeností prostřednictvím hudby, kresby, četby. City etické jsou zdrojem morálky, zde jsou stanovená pravidla a hranice, dítě poznává dobro, odlišuje ho od zla, a učí se znát i jiné morální aspekty. Důležitým zdrojem sociálního učení a rozvoje emoční stránky dítěte je rodina (Mertin, Gillernová eds., 2003,2010), (Plevová, 2012).

2.3.4 Socializace v předškolním věku

Pojem socializace mnoho autorů definuje v různě širokém spektru a dělí ho do různých kategorií. Všichni se však shodují, že socializace je proces, kdy jedinec vzrůstá a začleňuje se do společnosti. Dochází k tzv. „**humanizaci**" či „**polidštění**" člověka. Jedinec se sžívá se společenským a kulturním prostředím, které jej obklopuje. Osvojuje si hodnoty, pravidla, vědomosti, dovednosti, návyky, postoje aj. (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Dítě se v tomto období rozvíjí ve třech rovinách:

1. Dochází k vývoji **sociální reaktivity**. Tato sociální rovina se vyvíjí již od útlého věku, v předškolním období má však dítě již odlišné vztahy s vrstevníky. Dítě dokáže diferencovat děti starší/mladší, pohlaví (holka/kluk), širší/užší rodinu aj. S tímto sociálním aspektem také dochází k formování pohlavní identity.
2. Dále se jedná o rozvoj **sociálních rolí**. Dítě začíná chápat sociální role jako takové. Diferencuje role v rodině i mimo ni – chápe roli např. matky, otce, pedagoga, chlapce, dívky.
3. Vývoj **sociálních kontrol**. Dítě se v této rovině učí přijímání norem, které jsou společensky žádoucí. Důležitou roli zde opět sehrává samotná rodina. Ne v každé rodině však dochází k přijímání norem, které jsou pro společnost žádoucí (Mertin, Gillernová eds., 2003,2010).

2.4 Hra v předškolním věku

Hra je významnou činností dítěte již od narození. V období předškolního věku však nabývá na významnosti. Dítě se hrou učí vnímat sociální realitu, učí se vědomostem, dovednostem, poznává svět.

V tomto období u dítěte dominují hry pohybové, které dítěti pomáhají zdokonalovat hrubou motoriku a orientaci v prostoru. Konstrukční hry jsou zdrojem tvořivosti, představivosti, fantazie. Dítě si stanovuje cíle, kterých chce dosáhnout. Smyslové hry umožňují dětem rozvoj sluchové a zrakové diferenciace (např. zvuk zvířat, poslech hudby – vyšší/nižší tóny atd.). V rámci tematických, námětových her dítě prožívá a upravuje si situace, se kterými se běžně setkává – hra na rodinu, učitelku aj.

Ke konci období dítě dokáže odlišovat hru od práce. Chápe smysl pracovní činnosti, dokáže jej využívat (Mertin, Gillernová eds., 2003,2010), (Plevová, 2012).

2.5 Vývoj dětské kresby

Dětská kresba souvisí s vývojem dětské psychiky. Vedle pohybové aktivity je druhou základní aktivitou dítěte. Kresbou nám dítě sděluje svoje pocity, myšlenky, emoce, přání, představy, ale také obavy či strach. Dětská kresba zastává významnou úlohu v psychologické praxi a je zdrojem cenných informací s vysokou výpovědní hodnotou o dítěti a sociálním prostředí, ve kterém vyrůstá (Plevová, Petrová, 2012).

Vágnerová (2012) ve své knize uvádí následující fáze dětské kresby:

1. **Presymbolická senzomotorická fáze** – období okolo druhého roku věku dítěte. Převážně čmáranice, které nemají symbolický charakter. Pohyby jsou málo koordinované, dítě se v kresbě snaží zachytit realitu tak, jak jí samo chápe. Dítě má radost ze stopy, kterou zanechává.
2. **Fáze přechodu na symbolickou úroveň** – nastává ve třetím roce věku dítěte. Pro dítě se kresba postupně stává symbolem něčeho, svou kresbu pojmenovává. Pohyby jsou již více koordinované, dítě zvládá čáry, body, klikyháky.
3. **Fáze primárního symbolického vyjádření** – období od čtyř let věku dítěte. Dítě již kreslí s vidinou konkrétní věci. Kresba je však dle představ dítěte, nikoliv dle reality. Podobnost kresby závisí na celkovém rozvoji schopností a dovedností (jemné motoriky, senzomotorické koordinace či kognitivní schopnosti). Nejčastějším předmětem kresby je postava.

Mezi pátým a šestým rokem věku již dítě odděluje představy od reality. Kresba dítěte je dvojdimenzionální, doplněná o různé detaily.

V předškolním věku je také důležitá kresba postavy, která v raném dětství postupuje od tzv. **„čmáranice"** (má svůj význam, ale postavě se nepodobá – období třetího roku věku), přes **„hlavonožce"** (ovál a čáry znázorňující ruce nohy) až po **postavu**, která má všechny své náležitosti (hlava, krk, oči, ústa, nos, uši, vlasy, trup, dvě ruce, dvě nohy, pět prstů na každé ruce). Po pátém roce věku je lidská postava relativně přesná se všemi detaily (Novozámská, 2014).

2.6 Školní zralost a připravenost

Školní zralost a připravenost dítěte je směřována na konec předškolního období, tedy období šesti let věku dítěte. Je však velmi individuální. Jak uvádí Vágnerová: *„Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy.“* (Vágnerová, 1999, s. 76).

Školní zralost tedy můžeme definovat jako dosažení určitého stupně vývoje (po fyzické, psychické, emocionálně-sociální stránce), kdy je dítě schopné se bez obtíží zařadit do výchovně-vzdělávacího procesu (Bednářová, Šmardová, 2015).

Pro nástup do základní školy je důležité, aby dítě splňovalo jak fyzické, tak psychické předpoklady, které jsou důležitým předpokladem pro zvládnutí školních nároků. Školní zralost můžeme rozdělit do tří následujících podskupin (Plevová, Petrová, 2012).

2.6.1 Tělesná (fyzická) zralost

Z hlediska tělesné/fyzické zralosti je sledován věk dítěte, jeho výška, hmotnost, zrání CNS a celkové zdraví dítěte, schopnost sluchové a zrakové diskriminace, motorické schopnosti – pohybová koordinace, správné držení psacího náčiní, uvolněné zápěstí, přiměřený tlak na podložku. Důležitá je také koordinace očních pohybů, vyhraněnost laterality (pravák/levák). Dále sledujeme vytáhlost dítěte, prodlužování končetin (mizí baculatost), hrudník se odděluje od břicha, dochází k osifikaci zápěstních kůstek, upevnění zádového svalstva a vymizení dětského chrupu, který nahrazuje chrup dospělý. Dítě váží okolo 20 kg a měří cca 120 cm. Často se stává, že děti, které nemají dostatečnou fyzickou zralost, mohou být ovlivněné zvýšenou unavitelností související se školním neúspěchem. Často je pro fyzickou nezralost doporučován odklad školní docházky (Novozámská, 2014).

2.6.2 Zralost kognitivních funkcí

Tato složka školní zralosti je ve větší míře ovlivněna genetickými dispozicemi, rodinným prostředím a také samotnou výchovou jedince. Do této skupiny řadíme schopnosti a dovednosti dítěte. Zaměřujeme se na přiměřený vývoj řeči, schopnost konkrétních myšlenkových operací, schopnost analýzy a syntézy, schopnost odlišení reality od fantazie, tvořivý a aktivní přístup

ke světu, překonání egocentrického jednání, schopnost vnímání, udržení záměrné pozornosti aj. (Petrová, 2012).

2.6.3 Emoční a sociální zralost

Do této kategorie řadíme především schopnost dítěte přizpůsobit se novému prostředí, zvládnout adaptaci na nové školní podmínky a režim školy, přijmout roli školáka, odpoutat se od rodiny, schopnost zvládnout zátěž (strach, ostych, úzkost, stres). Dítě by mělo mít vypěstovanou zdravou míru sebedůvěry, mělo by být schopné spolupracovat, učit se novým věcem, bezproblémově navazovat kontakty se svými vrstevníky, ovládat své impulzivní chování. Mělo by být schopné se soustředit a dokončit zadaný úkol, schopnost vnímat a pochopit (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Vedle školní zralosti také užíváme pojmu **školní připravenost**, jedná se o nabytí kompetencí v oblasti kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické, které si dítě osvojuje v rámci předškolního vzdělávání. Mezi nejdůležitější kompetence školní připravenosti řadíme:

- **Sebevědomí** – dítě by mělo mít vyvinuté zdravé sebevědomí, zvládnout svoje pochyby, chování, pocity;
- **Zvídavost** – dítě by mělo být zvídavé, mělo by mít chuť učit se novým věcem;
- **Schopnost jednat s určitým cílem** – dítě by mělo být schopné své cíle a přání ovlivňovat, být vytrvalé;
- **Sebeovládání, sebekontrola** – dítě by mělo být schopné řídit své chování a chovat se přiměřeně svému věku;
- **Schopnost pracovat s ostatními**;
- **Schopnost komunikovat** – schopnost smysluplně vyjadřovat své myšlenky, přání, pocity, bezproblémově navazovat přátelství, hovořit bez ostychu a zábran;
- **Schopnost spolupracovat** – dítě by mělo být schopno regulovat své vlastní potřeby a dát prostor potřebám ostatních členů skupiny (Bednářová, Šmardová, 2015).

Závěrem lze tedy říci, že vstup do základní školy je pro dítě těžkou životní zkouškou, která ho zatěžuje jak po fyzické, tak po psychické stránce.

Když tedy uvážíme, jak těžká a náročná životní situace je to pro běžné, česky hovořící děti, které vyrůstají ve svém přirozeném prostředí a hovoří svým mateřským jazykem, jasně vyplývá, že pro děti s odlišným mateřským jazykem je tato situace mnohonásobně těžší.

3 Specifika práce s etnickými menšinami

Kapitola je věnována otázce důležitosti předškolního vzdělávání dětí s OMJ, jazykových bariér, metod využívaných při práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem a jejich potřeb. Děti s odlišným mateřským jazykem, které do mateřské školy přicházejí, se často s českým jazykem sekávají až zde. Vše je pro ně nové, nerozumí jazyku, který slyší okolo sebe, nevědí, jak se dorozumět, jak navázat kontakt. V této kapitole se dočteme, jak těmto dětem můžeme usnadnit situaci „neznáma", jak je podpořit či jak je adekvátně rozvíjet.

Jak jsme se již zmiňovali v předchozích kapitolách, dítě s odlišným mateřským jazykem je dítě, které mluví jiným mateřským jazykem než většinová společnost. V našem případě se jedná o jazyk český.

Dítě, které do mateřské školy přichází z jiného kulturního prostředí, prochází prvních pár dní či měsíců procesem začlenění. V odborné literatuře se můžeme setkat s pojmy inkluze nebo také integrace. Než se budeme věnovat samostatným metodám či postupům práce s dětmi s OMJ, je na místě si tyto dva zmíněné pojmy vysvětlit.

Integrace

Jedná se o začlenění jedince do společnosti za pomoci určitých pomůcek či podmínek. V rámci integrace pracujeme se stejnorodou skupinou dětí, do které se snažíme včlenit dítě, které je jistým způsobem jiné (Linhartová, Stralczynská, 2018).

Inkluze

Na inkluzi je nahlíženo několika různými způsoby. Někteří autoři považují inkluzi za novější pojem integrace, jiní inkluzi a integraci považují za synonymní pojmy. Spousta autorů však nahlíží na inkluzi jako na odlišný přístup ke vzdělávání. Inkluzi chápou jako právo jedince. Jedná se o včlenění jedince do společnosti, která je přizpůsobena potřebám všech jedinců. Inkluzivní vzdělávání je tedy založeno na principu společného vzdělávání a na přesvědčení, že každé dítě má právo na vzdělávání mezi svými vrstevníky. Oproti integraci inkluze pracuje s různorodou skupinou dětí (Inkluzevpraxi.cz, [online]).

Jak uvádí ve své knize Lang a Berberichová (1998), *každé dítě potřebuje speciální přístup*. Mnoho lidí si pojem inkluze spojuje s určitým handicapem (tělesný, mentální, smyslový). Inkluze se však může týkat např. dítěte, které má jemnou poruchu pozornosti či pouze dítěte, které je ve svých výkonech pomalejší, nikdy nezačne práci s ostatními či na něho ostatní stále v něčem čekají. I těmto dětem připravujeme prostředí, tak, aby se v dané společnosti cítily být vítány.

Základem je tedy vytvořit pro děti s odlišným mateřským jazykem takové prostředí, ve kterém se budou cítit bezpečně, vítány, oceňovány, a prostředí, které jim umožní přátelské navazování sociálních vztahů a rozvoj českého jazyka.

Je tedy potřeba pracovat nejen se samotným dítětem s OMJ, ale také s celou skupinou dětí, které se ve třídě nacházejí. V následujících bodech uvádíme možnosti práce s celou skupinou:

- Informovat děti o příchodu nového kamaráda, seznámit je s pocity, které dítě při nástupu do cizího prostředí zažívá;
- Předat dětem informace o zemi a kultuře, ze které dítě přichází (např. pohádkou, dramatickými scénkami, mapou, pracovními listy jiných národností, hledáním podobností obou zemí aj.);
- Přivítat dítě s OMJ v jeho mateřském jazyce (naučit se např. pozdrav, píseň);
- Mluvit s dětmi o tom, jak danému dítěti můžeme pomoc, aby se cítilo lépe (např. hry s mimikou, hry ve dvojicích – posilování vzájemných přátelských vztahů, tolerance aj.);
- Důležitá pravidla, slova, činnosti znázornit graficky (inkluzivniskola.cz, [online]).

3.1 Speciální vzdělávací potřeby dětí s OMJ

Děti s odlišným mateřským jazykem často v rámci inkluze mají speciální vzdělávací potřeby. To však pouze v případě, kdy nerozumí jazyku většinové společnosti, a tudíž potřebují podporu v adaptaci a jazykové přípravě. Tyto potřeby dětí s OMJ vycházení z §16 školského zákona (Titěrová a kol., 2019).

Jedná se o tyto potřeby:

- Potřeba adaptace dětí s OMJ: Tyto děti se potřebují zorientovat v pro ně neznámém prostředí, navázat nové sociální kontakty, zakořenit, cítit se bezpečně a přijímané;
- Potřeba psychické pohody a navazování pozitivních vztahů ve třídě tak, aby nedocházelo k segregaci. Je tedy na pedagogovi, aby vytvořil takové klima ve třídě, ve kterém je dítě s OMJ ostatními dětmi přijímáno;
- Potřeba přijímání a akceptování kultury a mateřského jazyka dítěte s OMJ;
- Potřeba co nejdříve dítěti poskytnout výuku českého jazyka jako druhého. Čím dříve bude dítěti tato služba poskytována, tím snadněji se dítě začne orientovat v pro něho neznámém prostředí;
- Potřeba spolupráce s rodiči. Děti s OMJ často pocházejí z rodin, kde český jazyk neovládá žádný rodinný člen a v rodině se hovoří jazykem jejich rodné země. Dítěti tedy nemá, kdo v domácím prostředí pomoci (Titěrová a kol., 2019).

3.2 Význam předškolního vzdělávání pro děti s OMJ

Hlavní roli zde sehrává socializace dítěte a jeho vývoj v raném dětství.

Děti s odlišným mateřským jazykem do České republiky často přicházejí kvůli politickým bojům, které se v jejich zemi odehrávají (v současné době např. válka na Ukrajině). Často tyto děti trpí úzkostmi, obavami, nejistotou. Mateřská škola jim může pomoci při adaptaci na nový domov. Pomocí hry a zábavných činností jim umožňuje se odpoutat od negativních emocí, zprostředkovává jim radost z činnosti, úspěchu, sociálního kontaktu, učí je novým kulturním zvyklostem. Zároveň si děti hravou formou osvojují nový jazyk, kterým se poté dorozumívají mezi vrstevníky a s pedagogy. Pobyt dětí s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole je nutným předpokladem pro zdárné zvládnutí budoucích školních povinností dítěte (Doleží, 2014).

3.3 Jazyková bariéra

Jazyková bariéra je největším handicapem jak dětí s OMJ, tak jejich rodičů, kteří často nemají ponětí o povinném předškolním vzdělávání, jelikož např. přicházejí ze země, kde povinnost předškolního vzdělávání není. Často se také stává, že rodiče dětí s OMJ sice ponětí o povinném

předškolním vzdělávání mají, ale buď nemají přístup k informacím, nebo důvěru v předškolní vzdělávání jako takové (Doleží, 2014).

Vztah rodičů a dětí s OMJ bývá častokrát sám o sobě velmi složitý, a to především tehdy, kdy rodiče mají málo znalostí a informací o škole v jiné zemi a o její majoritní společnosti. Problém nenastává pouze v oblasti jazykové kompetence a neinformovanosti, ale i v jiných kulturních odlišnostech, náboženství, zvyklostech atd. Mnoho rodičů se např. obává ztráty těchto kulturních a náboženských zvyklostí, které v dítěti do současné doby pěstovali (Záleská, 2020).

Je tedy důležité se zaměřit nejen na práci s dětmi, ale také s rodiči těchto dětí. Rodičům je třeba poskytnout jim informace či je odkázat na místa, kde informace mohou získat.

3.4 Adaptace dítěte s OMJ na nové prostředí

Děti s odlišným mateřským jazykem stejně jako i jiné děti jsou povahově různé. Každé dítě je individuální, proto též jeho adaptace je individuální. Často se děti při příchodu do mateřské školy uzavírají do sebe, nenavazují sociální kontakty, nezapojují se do her či činností, jsou spíše pozorovateli. Toto období může trvat různě dlouhou dobu a záleží především na povaze dítěte, práci pedagogů a atmosféře, kterou se jim povede ve třídě nastavit. Důležité je, aby pedagog dítě ke hře vždy vyzval, ale do aktivit jej nenutil, dítě se postupem času zapojí spontánně (inkluzivniskola.cz, [online]).

3.5 Metody a postupy používané u dětí s OMJ

V první řadě se zajímáme o následující informace:

- Jak dobře umí dítě česky;
- Jak se jeho mateřský jazyk liší od jazyka českého;
- Kolik bylo dítěti let, když přišlo do České republiky;
- Jak dlouho pobývá v České republice;
- Jaké má zkušenosti se vzdělávacím systémem;
- Na co je dítě zvyklé (inkluzivniskola.cz, 2010 [online]).

Dle těchto informací následně volíme postupy a metody při práci s dětmi s OMJ.

S dětmi s OMJ můžeme pracovat ve skupině či individuálně. Vždy dáváme přednost práci ve skupině, nevyčleňujeme děti z kolektivu. Dítě s odlišným mateřským jazykem se tak učí od ostatních dětí, v případě neporozumění se učí pozorováním a vnímáním dané situace. Případné frontální či skupinové učení doplňujeme individuální formou, kdy rozvíjíme slovní zásobu dítěte a správné tvoření hlásek (Titěrová, 2019).

S dětmi navazujeme kontakt např. za pomoci „komunikačních karet", písní, říkadel, pohybových aktivit. Hovoříme pomalu, klidně, opíráme se o názorné ukázky, využíváme mimiku, gesta.

V některých, především v anglofonních, zemích, jako je např. Velká Británie, používají ve školkách pro komunikaci s dětmi tzv. „**Storysac**". Jedná se o knihu s příběhem, která je doplněna o maňásky, rekvizity, obrázky apod. Děti tak mohou vstupovat do příběhu a děj si opakovat (Doleží, 2014).

V jiných zemích se využívá např. „**Makaton**". Jedná se o soubor znaků, které jsou doplněné mluvenou řečí a symboly. U nás v České republice se využívá spíše piktogramů, komunikačních karet, ITC techniky jako je např. interaktivní pexeso, interaktivní opakování hlásek aj.

3.6 Jazykový rozvoj a podpora dětí s OMJ

V rámci každodenních činností přizpůsobujeme vzdělávací obsahy jednodušším činnostem, které doprovázíme názornými ukázkami. Děti předškolního věku jsou velmi vnímavé a rychle si vše osvojují, proto je důležité všechny činnosti, které provádíme, komentovat. Komentujeme výtvarné, pohybové činnosti, hry, prostě vše, co děláme. Důležitou složkou osvojování nového jazyka je také opakování. Volíme tedy během dne různá slova či krátké věty, které opakujeme při různých příležitostech. Dítěti klademe vždy stejné otázky, nikdy se ho neptáme na tutéž věc dvěma různými způsoby (jako např. Máš hlad? a podruhé: Chceš najíst?). Dále využíváme názornost, doprovodný projev ke slovům, jako např. mimiku, gesta, piktogramy (obrázky), pohyby. Jazykový projev přizpůsobujeme dítěti. Hovoříme pomalu, nahlas, výrazně artikulujeme. Udržujeme stále oční kontakt s dítětem a přiměřenou vzdálenost. Dbáme na správný jazykový projev, mluvíme spisovně, používáme správnou intonaci, frázování, skloňování (Doleží, 2014).

Jazykový rozvoj dítěte s OMJ dále rozšiřujeme o individuální práci. Dítěti je věnován určitý čas, který se přizpůsobuje jeho individuálním potřebám. Nikdy však dítě nepřehlcujeme a spíše volíme kratší úseky několikrát denně či týdně. Jak již bylo zmíněno, pro děti s OMJ, které nerozumí českému jazyku, a tudíž potřebují podporu, mohou příslušné školy čerpat dotaci z výzev MŠMT na podporu českého jazyka v rozmezí čtyřikrát 15 minut za týden. Dále je škole, kterou dítě navštěvuje, poskytnut jednorázový příspěvek na zakoupení didaktického materiálu pro práci s dítětem s OMJ. Tyto didaktické pomůcky poté zůstávají dítěti (MŠMT.cz, [online]).

Při individuální práci s dítětem s OMJ vycházíme z jazykových potřeb dítěte. Zjišťujeme, co ovládá a co nikoli, na co se máme zaměřit. Pro dítě v tomto věku, které se nachází v jemu neznámé situaci, je důležitý úspěch. Proto se snažíme začínat s úkoly, které dítě zvládá, teprve později postupujeme k složitějším úkolům, které u dítěte pomocí opakování upevňujeme. Konkrétní cíle se snažíme propojovat vždy s tématem, který je dán pro celou třídu, a to z důvodu lepší orientace a propojenosti (např. týdenní téma v mateřské škole je „lidské tělo", na toto téma děti vzděláváme frontálně, skupinově, individuálně). Děti si osvojují poznatky o lidském těle, osvojují si slova, názvy aj. Proto i při individuální práci s dítětem s OMJ volíme aktivity na téma „lidské tělo". Díky opakování slov a činností se dítě v oblasti lidského těla lépe orientuje a slova si rychleji osvojuje). Nedílnou součástí stanovených cílů pro práci s dítětem je také motivace. Je tedy na místě od rodičů zjistit, jaké činnosti dítě rádo dělá či co má rádo. Motivaci dítěte také můžeme vedle rozhovorů s rodiči zjistit metodou pozorování. Velmi důležitou součástí vzdělávání dítěte je pochvala. Dítě za každou povedenou i nepovedenou činnost, výslovnost chválíme a oceňujeme snahu či pokrok (Linhartová, 2014).

Praktická část

Praktická část bakalářské práce je založena na kazuistikách dětí, se kterými autorka pracovala v rámci výkonu povolání jako pedagog v mateřské škole.

V mateřské škole autorka působí jako pedagog již třetím rokem. V rámci svého zaměstnání se také věnuje inkluzi a multikulturnímu vzdělávání, v rámci něhož individuálně pracuje s dětmi s odlišným mateřským jazykem (OMJ), které mateřskou školu navštěvují. Téma je v současné době stále častější a aktuálnější, proto bylo zvoleno pro výzkumné šetření bakalářské práce.

Praktická část práce odpovídá na tyto předem stanovené výzkumné otázky: Jak probíhala adaptace dítěte s odlišným mateřským jazykem do českého předškolního vzdělávání? Na jaké úrovni je schopné dítě s odlišným mateřským jazykem porozumět zadání/úkolu? Případně jak dlouhá doba tomu předchází? Či jak je dítě s odlišným mateřským jazykem připraveno na nástup do základní školy?

Odpovědi na tyto otázky jsou zjišťovány pomocí několikaměsíční práce se samotnými dětmi s OMJ, jejich rodiči či pedagogy. Obsahem praktické části této práce jsou tedy podrobně vypracované kazuistiky dětí a rodin, ve kterých děti vyrůstají. Je zde zjišťována osobní, rodinná a školní anamnéza dítěte, dále rozumové schopnosti dítěte, jazyková úroveň a schopnost porozumění. Vše je doplněno o rozhovory s rodiči dětí a pedagogy, kteří stáli na počátku inkluze dítěte do mateřské školy, či pedagogy, kteří jsou kmenovými pro vybrané dítě s OMJ.

4 Design výzkumného šetření

Kvalitativní šetření

Práce je založena na kvalitativním výzkumném šetření, a to především kvůli možnosti proniknutí ve zkoumané problematice do hloubky. Jde nám o navázání harmonizujícího vztahu s jedinci a jejich rodinou, ve kterém panuje respekt a důvěra. Díky tomu můžeme s rodinou hovořit bez negativních předsudků a v atmosféře, která nám umožní získat potřebné informace o rodině.

Výzkumný problém

V dnešní době se stále více setkáváme s pojmem „inkluze". Co taková inkluze představuje pro děti s odlišným mateřským jazykem? Tyto děti se ocitají v prostředí, které je pro ně nové, chaotické, nerozumí jazyku, který je najednou obklopuje či pravidlům, která jsou pro ně neznámá. Adaptace dítěte do mateřské školy a jeho následná příprava na nástup do základní školy je sama o sobě velmi individuální. U dětí s odlišným mateřským jazykem, které ovládají jiný jazyk, to platí dvojnásobně. Děti s odlišným mateřským jazykem se nacházejí v náročné životní situaci, se kterou se musejí vypořádat. Stejně tak jejich rodiče a pedagogové, kteří tyto děti vzdělávají.

Výzkumný cíl

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak probíhala adaptace jednotlivých dětí s odlišným mateřským jazykem do českého předškolního vzdělávání.

Dílčí cíle

- Jak tuto adaptaci vnímali děti, rodiče, pedagogové? Co pro ně bylo náročné či naopak nenáročné?
- Jaký vliv má odlišnost mateřského jazyka těchto jedinců na školní zralost a připravenost dítěte?

Výzkumné otázky

1. Jak probíhala adaptace dítěte s odlišným mateřským jazykem do českého předškolního vzdělávání?

2. Na jaké úrovni je schopné dítě s odlišným mateřským jazykem porozumět zadání/úkolu? Případně jak dlouhá doba tomu předchází?
3. Jak je dítě s odlišným mateřským jazykem připraveno na nástup do základní školy?

5 Metody sběru dat

Výzkumné šetření bylo prováděno na základě kvalitativního šetření, které je sestaveno ze čtyř různých vzorků. Tato šetření se uskutečňovala na základě každodenního pozorování a rozhovorů s dětmi s odlišným mateřským jazykem, jejich přímé práci v rámci pracovních listů, motivačních či logopedických chvilek a testu školní zralosti. Výzkumné šetření je doplněné o rozhovory s rodiči a pedagogy, kteří jednotlivé děti s odlišným mateřským jazykem přijímali do prostředí mateřské školy a měli možnost pozorovat dítě v jeho počátcích.

Výzkumné šetření se zakládá na práci se čtyřmi předškolními dětmi s odlišným mateřským jazykem různého původu. Jedno z dětí pochází z vietnamského prostředí, jedno z Ukrajiny a další dvě z Běloruska a Moldávie. Ve všech čtyřech případech se jedná o děti předškolního věku. V rámci pozorování a samotné práce s těmito dětmi je naše pozornost zaměřena především na jejich školní připravenost a zralost. Zde je sledována jejich praktická samostatnost, sociální informovanost a samostatnost, citová samostatnost, komunikační rovina, lateralita, vnímání, myšlenkové operce, pozornost, pracovní chování. Velká část je věnována komunikační rovině, kde je zaměřena pozornost hlavně k problematice porozumění a následnému vyjadřování. V přílohách je možné vidět jednotlivé pracovní listy a fotografie z práce s dětmi. Vedle samotné práce s dětmi jsou kazuistiky doplněné o rozhovory s rodiči a pedagogy, kteří byli přítomni na samém počátku inkluze jednotlivých dětí.

Všechny rozhovory a výzkumné práce s jedinci jsou podloženy „informovaným souhlasem se zpracováním osobních údajů" podepsaným zákonnými zástupci. Tyto souhlasy máme uložené, avšak v rámci etiky výzkumného šetření a vzhledem k anonymizaci dat přikládáme do přílohy pouze prázdný formulář.

Metoda pozorování

Dlouhodobé záměrné i nezáměrné pozorování v prostředí mateřské školy. Zde byla věnována pozornost chování při volné hře – jak dítě vychází s ostatními dětmi, jak se s nimi dorozumívá, jaké jsou jeho oblíbené činnosti, jaký druh těchto činností nejčastěji vyhledává či jaké projevuje povahové vlastnosti (introvert/extrovert), zda sociální kontakt vyhledává či nikoli. Při činnostech úkolového typu bylo pozorováno chápání či porozumění jednotlivým

zadání/úkolům, které bylo pro všechny děti stejné (čili ve skupině). Zda dítě chápe zadaný úkol, hledá pomoc u ostatních dětí, zda si o pomoc dokáže říct (příp. jakým způsobem – jaký jazyk používá, zda se snaží hovořit v českém jazyce či pouze ukazuje na obrázky atd.). V poslední řadě byla metoda pozorování praktikována při práci se samotnými pracovními listy a k v souvislosti s nimi uplatněné motivaci. Zde byla věnována pozornost rozumovým schopnostem dítěte a jeho celkové orientaci – např. v počtech, ve zvířatech, dopravních prostředcích, ročních obdobích, schopnost smyslového vnímání, sluchového vnímání a jeho odlišnosti – porozumění, krátké/dlouhé hlásky aj. Dále schopnost koncentrace, soustředění, schopnost spolupráce, tempo práce, grafomotorika.

Metoda rozhovoru

Při rozhovoru s rodiči i pedagogy byl zvolen rozhovor polostrukturovaný, tudíž byla stanovena pouze osnova otázek, která směřovala k cíli dozvědět se co nejvíce informací z přirozeného prostředí dítěte. Rodič byl vždy nejprve seznámen s tématem výzkumného šetření, důvodem tohoto šetření, časovým odhadem daného interview a také s právy pro něho vyplývající mi (ve výzkumném šetření se neobjeví žádná citlivá data či celé jméno, v případě otázky pro něj nepříjemné se může zdržet odpovědi).

Pro navázání příjemné uvolněné atmosféry bylo zvoleno tiché, klidné prostředí v prostorách mateřské školy. Rodiči byla vždy k dispozici káva, čaj či voda. Po usazení, představení a seznámení s tématem byl rodiči vždy poskytnut k nahlédnutí soubor vypracovaných pracovních listů dítěte, které jsme následně konzultovali a během rozhovoru jsme se k pracím vraceli. Poté jsme přešli k samotnému rozhovoru. Rozhovor byl veden polostrukturovaně, kdy byla stanovena pouze osnova otázek, která směřovala k cíli. Otázky byly zaměřeny jak na osobní, rodinnou či školní anamnézu (např. národnost dítěte, rodičů, zda žijí ve vlastním bytě/domě či v podnájmu, důvod přestěhování se do České republiky, jak rodiče vnímali adaptaci dítěte do české mateřské školy, co pro ně bylo těžké, co naopak zvládali bez problémů apod). Rodiči byl věnován vždy dostatek prostoru pro vyjádření.

Pro pedagogy, stejně jako pro rodiče byl připraven rozhovor polostrukturovaný, kdy připravené otázky byly pouze jakýmsi vodítkem k potřebným informacím. Zde se objevovaly otázky např. jak dítě dle jejich názoru reagovalo na nové prostředí (pláč, ostych,), jak dlouho trvalo

překonání jazykové bariéry dítěte, jaká byla či je spolupráce s rodiči, jak dítě navazovalo kontakty, jak se zapojovalo do činností apod.

V případě rozhovorů s dětmi se jednalo o rozhovor volný, který převážně reagoval na psychické rozpoložení dítěte a schopnosti komunikovat. Tyto rozhovory byly spontánní během různých motivačních chvilek a práci s pracovními listy (např. při tvorbě pracovního listu "zvířata" jsme se bavili o tom, jaké zvíře doma dítě má, jak se jmenuje, při sportech jsme hovořili o sportech, které dítě rádo provozuje, co dělá za sport maminka, tatínek, jaký sport provozují společně atd).

Metoda testování

Metoda testování se orientovala na práci s pracovními listy, které měly zmapovat porozumění jedince zadaným úkolům, jeho schopnostem a dovednostem. Bylo zkoumáno, jak dítě rozumí zadání a zda chápe zadání z obrázků či je potřeba jiných metod – názorné/ komunikační karty. Jak se dítě orientuje např. v domácích zvířatech, zda k nim dokáže přiřadit mláďata, nebo ve sportech – zda určí, které náčiní patří k danému sportu. Vedle toho jsme zároveň zjišťovali, jak zvládá grafomotoriku – zda má správný sed, úchop tužky, co mu činí potíže (krátké/dlouhé čáry, vlnky, kličky aj.).

Dále se jednalo o provedení testu školní zralosti, který zobrazil dosaženou úroveň rozvoje rozumových schopností a dovedností potřebných pro nástup do školního vzdělávání v těchto oblastech: *grafomotorika* (vlnky, kličky, krátké/dlouhé čáry, dokreslení druhé poloviny domečku, překreslení geometrických tvarů, správný úchop psacího náčiní, správný sed), *matematické dovednosti* (počítání 1–12, rozlišování geometrických tvarů, pojmy malý/velký), *zraková diferenciace* (schopnost rozlišit tvary lišící se detailem, poskládat obraz z několika částí, doplnit chybějící část skládačky), *sluchová diferenciace* (schopnost rozlišit první/poslední hlásku, schopnost rozlišit slova podobně znějící, krátké/dlouhé hlásky, tvoření nadřazených slov), *prostorová a časová orientace* (manipulace s pojmy pod/nad, vedle, vpravo, vlevo, dny v týdnu).

Metody analýzy dat

Za účelem analýzy dat byl využit přepis rozhovorů rodičů či pedagogů, výsledky testových metod – test školní zralosti, pracovní listy. U rozhovorů s rodiči a s pedagogy jsme si vedli poznámky, které jsme následně přepisovali do ucelené formy. Formu digitálního záznamu

(diktafon) jsme nevolili z důvodu vytvoření potřebné uvolněné a přátelské atmosféry, a to především u rozhovorů s rodiči. Vedle rozhovorů jsme měli k dispozici výsledky testů školní zralosti a pracovních listů jednotlivých dětí, jež vycházely z pozorování a z poznámek, které jsme dále interpretovali. Pracovní listy i test školní zralosti byl pro všechny jedince stejný. S dětmi jsme pracovali individuálně. Nástin otázek interview s pedagogy a rodiči je přiložen v přílohách této práce. Poznámky z rozhovorů, z pozorování a samotné práce s dětmi jsme z důvodu velkého množství do této práce nezahrnovali. K dispozici jsou však v portfoliu, které bylo vedeno.

Etika výzkumného šetření

V rámci anonymizace dat jsou ve výzkumném šetření záměrně pozměněna jména dětí i rodičů, se kterými autorka pracovala. Je uváděn pouze rok narození a národnost rodiny. Z důvodu ochrany osobních údajů jsou veškeré informované souhlasy podložené podpisem k nahlédnutí v portfoliu autorky, v práci však uvádíme pouze prázdný dokument. Všichni účastníci s participací na výzkumném šetření souhlasili a souhlasí také s použitím získaných dat pro účely vypracování bakalářské práce.

6 Pracovní listy

Do praktické části této práce přikládáme prázdné pracovní listy, které byly využity při práci s dětmi s OMJ. Při tvorbě pracovních listů je sledována praktická samostatnost dětí, sociální informovanost a samostatnost, citová samostatnost, komunikační rovina, lateralita, vnímání, myšlenkové operce, pozornost, pracovní chování. Velká pozornost je věnována komunikační rovině, kde se zaměřujeme zejména na problematiku porozumění a následného vyjadřování.

Název pracovního listu **Cesta mláďat k rodičům**

Téma Zvířátka a jejich mláďátka

Věková kategorie dětí 3 – 6 let

Zadání Prohlédni si obrázek a řekni, která zvířátka vidíš? Jakpak se jmenují jednotlivá mláďata, dokážeš je pojmenovat? Mláďátka se ztratila svým rodičům, vezmi si tužku a pomoc jim najít cestu zpět ke svým rodičům (Spoj čarou zvíře a jeho mládě). Na obrázku je jedno zvíře, které tam nepatří, škrtni jej i jeho mládě a řekni proč. Na závěr zvířátka vybarvi.

Vlastní kresba/tvorba listu

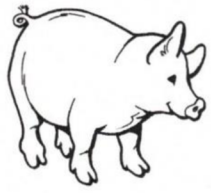

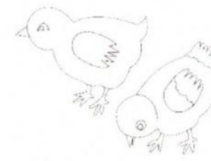

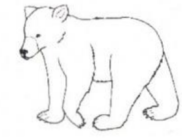

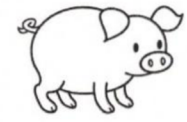

Název pracovního listu **Od semínka k plodu**

Téma Rostliny a péče o ně

Věková kategorie dětí 5 – 6 let

Zadání Podívej se na obrázek. Víš co vše se děje než z fazole vyroste květina a poté samotný plod? Nejprve zasadíme semínko, poté nám semínko začne klíčit, z hlíny vykoukne rostlinka, která roste a roste až nám začne kvést. Z květů nám pak vyrostou plody. Na obrázku máš 4 okénka, která jsou očíslována. Pod okýnky máš znázorněné semínka a květiny. Ty vystřihni a následně nalep do okének, tak jak jde růst fazole po sobě. Aby nám ze semínka vyrostla květina, tak semínko nestačí pouze zasadit. Víš co je ještě potřeba? Rostlinka potřebuje slunce a také pravidelné zalévání. Obrázky vybarvi a znázorni vodu.

1.	**2.**
4.	**3.**

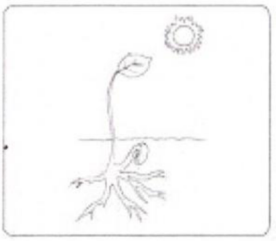
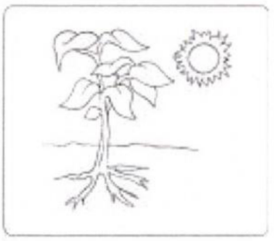
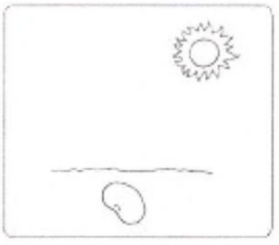
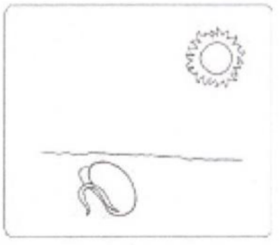

Název pracovního listu **Koho zavolat, když mi hrozí nebezpečí**

Téma Ochrana dítěte před nebezpečím

Věková kategorie dětí 5 – 6 let

Zadání Podívej se na obrázek, koho, nebo co tam vidíš? Víš při jakém nebezpečí volat jaké číslo? Na obrázku je znázorněn policista, hasič a sanitka. Pod nimi je rámeček. Vytleskej jednotlivá slova a do rámečku zapiš v podobě teček počet slabik. Poté přiřaď jednotlivé činnosti s tím související. Naposledy přiřaď číslo, které budeš volat, když se něco stane. Obrázky vybarvi.

Vlastní tvorba listu

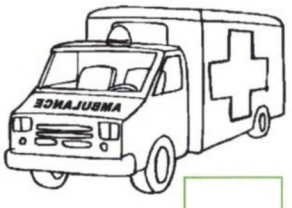

Název pracovního listu **Letadla a jejich směr**

Téma Dopravní výchova

Věková kategorie dětí 5 – 6 let

Zadání Jakými dopravními prostředky nejčastěji cestujeme na dovolenou? Podívej se na obrázky, co na nich vidíš? Letadla létají různými směry. Šipky mají také různé směry. Dle barevných šipek vybarvi letadla tak, aby byla stejně barevná, jako šipky, které znázorňují jejich směr.

Vlastní tvorba listu

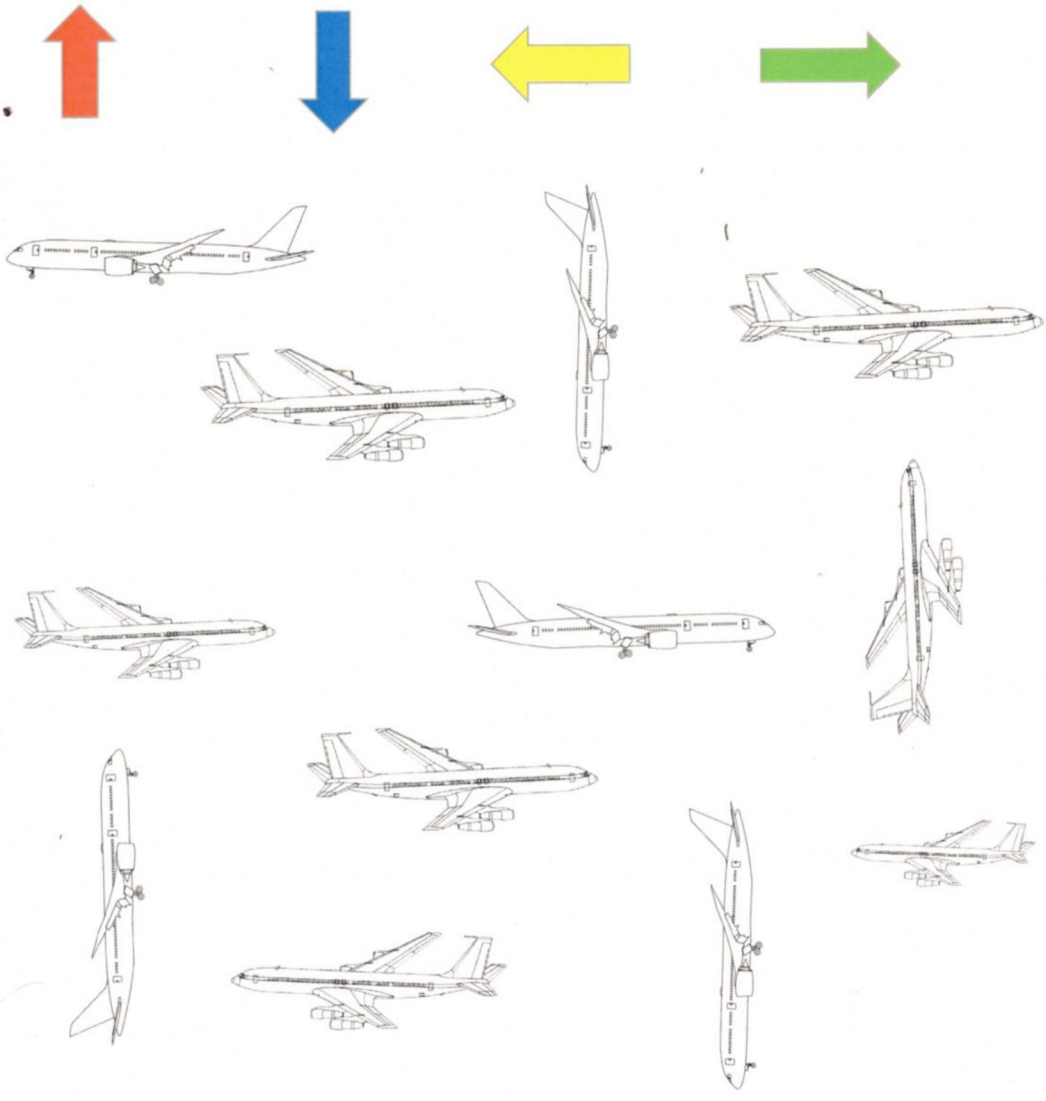

Zvládneš správně roztřídit odpad?

Ten kdo vůbec líný není,
rád se pustí do třídění.
Všichni jistě dobře víme,
Jak odpadky roztřídíme.
Prozradí vám k tomu více,
Barevné popelnice.
Modrá ta je papíru,
Vyrobená na míru.
Nedejte se žlutou zmást,
Do ní patří jenom plast.
A staré sklo, pokud máme,
Do zelené vždycky dáme.

Ovoce a zelenina

Pojmenuj a urči první slabiku

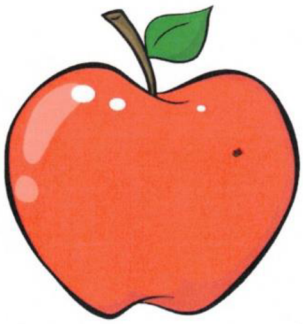

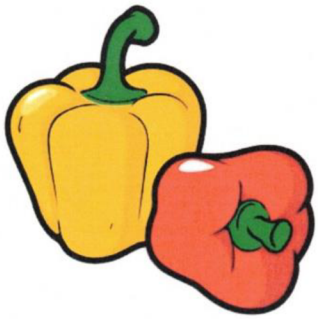

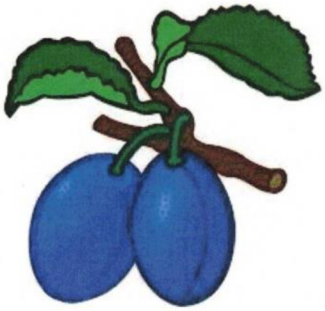

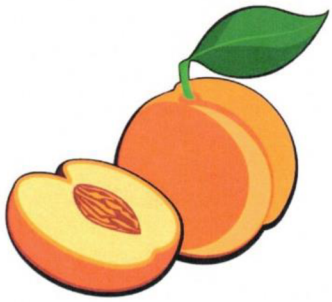

Lidské tělo

Smysly

Zadání: Podívej se na obrázek, co na něm vidíš? Jednotlivé části těla pojmenuj a ukaž na sobě, kde se nacházejí. Víš jak se jmenují jednotlivé smysly? Máme 5 smyslů (Hmat – ruka, čich – nos, zrak – oko, chuť – ústa, sluch – ucho). Jednotlivé smysly máme v různě barevně označené, dle barev přiřaď jednotlivé věci/činnosti ke správným smyslům. Obrázky vybarvi.

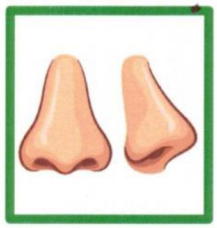

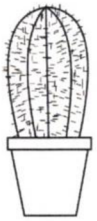

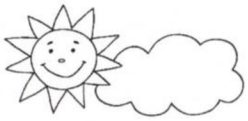

Zimní radovánky

Dokážeš dokreslit sněhulákovi chybějící část těla?

Barevný podzim

Listy

Zadání Na obrázku vidíme listy. Dokážeš říct z jakého stromu listy pocházejí (Javor – oranžový, Jírovec – červený)? Jaké barvy listy mají? Spoj čarou stíny patřící ke správnému listu, vždy stejnou barvou, kterou znázorňuje list. Poté spočítej počet stínů u každého listu a pod barevný list udělej tolik teček, kolik má stínů. Stíny, které nemají svůj list škrtni.

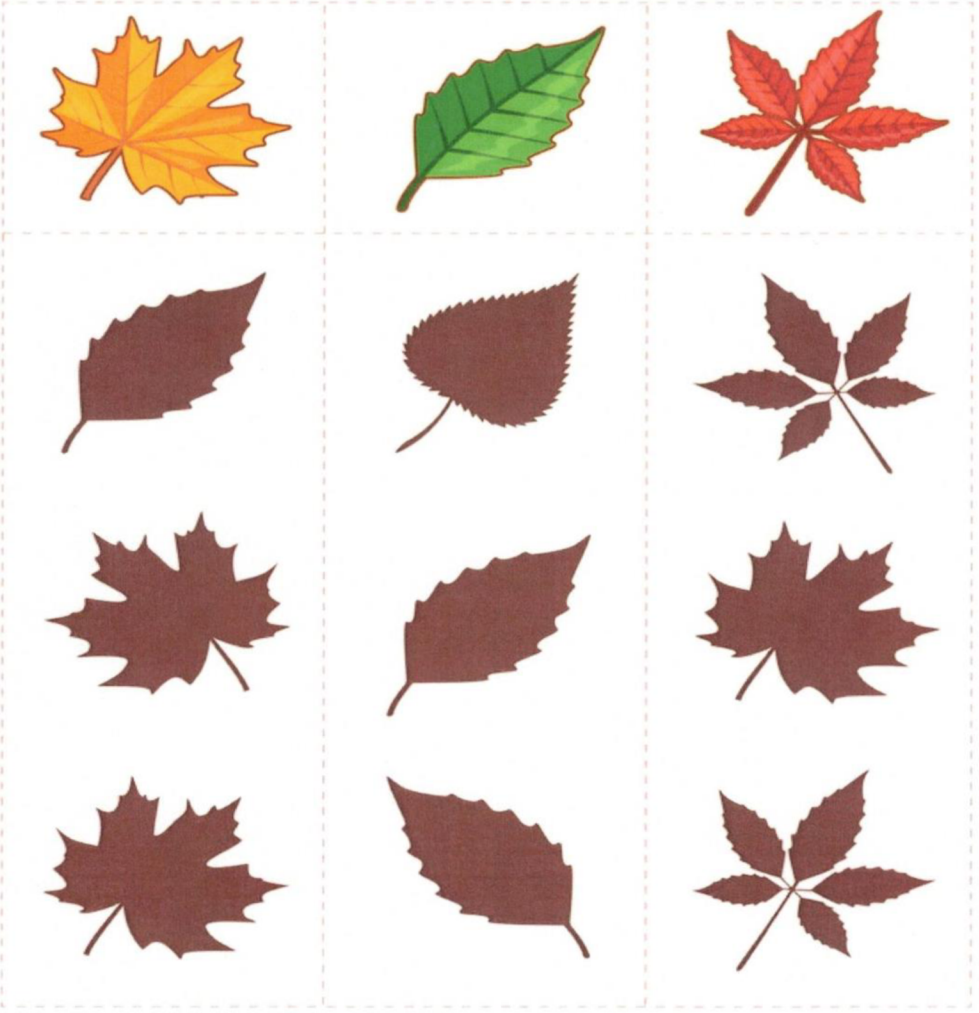

Zimní sporty

Zadání Jaké sporty vidíš na obrázku? Pojmenuj je. Dokresli čáry k jednotlivým potřebám, které musíš pro daný sport mít. Poté obrázky sportovců vybarvi

Zimní oblečení

Pomoz babičce dokončit vzory na zimním oblečení. Jaké oblečení na obrázku vidíš? V jakém ročním období jej nosíme? Pojmenuj jednotlivé tvary na obrázku, dokonči je a vybarvi.

Tvary

Nakreslíme domeček,
základem je čtvereček.
Potřebujem taky střechu,
déšť by nám dělal neplechu.
Trojúhelník špičatý,
jen počítej: raz, dva, tři.
Dveře – to je obdélník!
A nakonec kolečko,
Jako žluté sluníčko.

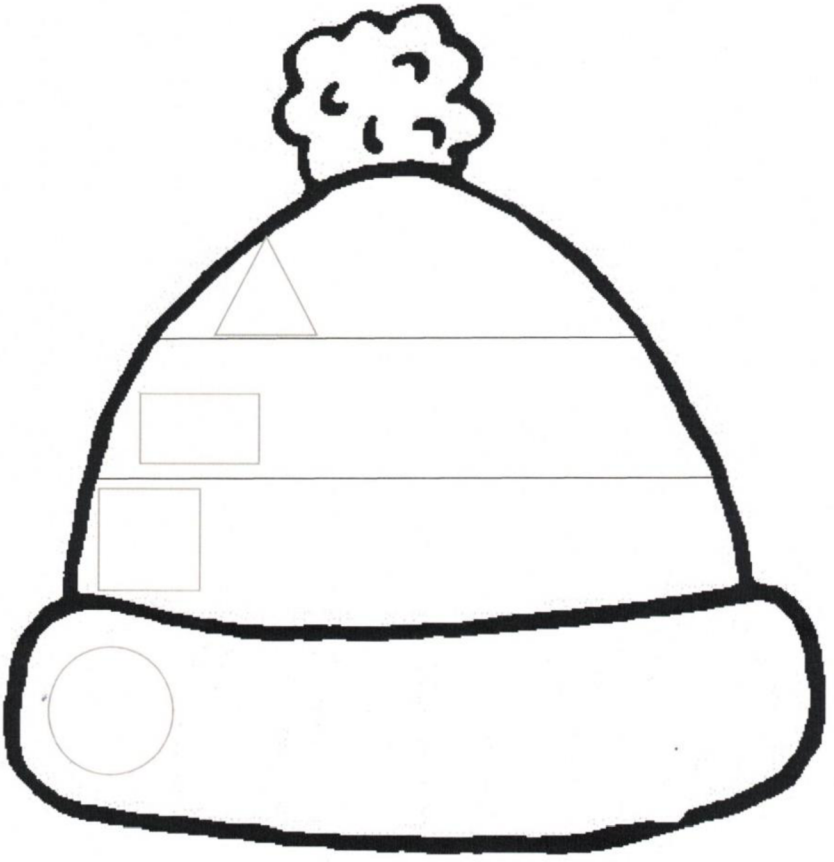

Název pracovního listu **Větřík, vítr, vichr**

Téma Přírodní jevy

Věková kategorie dětí 4 – 6 let

Zadání Na obrázku máme znázorněny 3 druhy větru. Od malého větříku až po velký vichr. Malý vítr ještě nemá takovou sílu proto fouká málo – děláme krátké čáry, maminka už má větší sílu – děláme delší čáry, ten největší vítr, tatínek má velkou sílu – děláme nejdelší čáry. Vezmi si tužku a obtáhni znázorněné čáry. Postupuj postupně od malých po ty největší. Potom rodinu větříků vybarvi.

Vlastní tvorba listu

7 Analýza a interpretace získaných dat

Tato kapitola je věnována kazuistikám jednotlivých dětí. Kazuistiky zahrnují osobní, rodinnou a školní anamnézu, informace získané od rodičů, pedagogů, v průběhu pozorování a následně při samotné práce s jedinci.

7.1 Kazuistika č. 1

Osobní anamnéza:	Margarita		
	r.n. 2016		
	Praha		
	Státní občanství:	Moldavské	
	Mateřský jazyk:	Ruský	
Rodinná anamnéza:	Matka: Elena	Otec: Ruslan	Sourozenci
	Moldávie	Moldávie	Zatím žádní
	vdaná	ženatý	
Školní anamnéza:	září 2019	nástup do mateřské školy	

Margarita je šestiletá dívka, která pochází z cizojazyčného prostředí. Dívka se narodila v České republice, její státní národnost je však moldavská a mateřský jazyk, který užívá, je ruský.

Důvodem stěhování z Moldávie do České republiky byly dle slov matky finanční nesnáze. Matka je původně vystudovaná v justiční sféře. Dle matky má však Moldávie velké nároky na studia, které matka nesplňovala. V profesní sféře tedy působila na nižší úrovni za minimální mzdu. Matka několik let pobývala v Rusku, kde si myslela, že by se mohla lépe uplatnit na zdejším trhu práce. To se však nestalo. Vystudovaná osvědčení ji zde nechtěli uznat. Spolu s manželem se tedy rozhodli přestěhovat do České republiky, kde pobývali manželovy prarodiče.

Po dvou letech působení v České republice, kdy byla matka zaměstnána na pozici „uklízečka", se narodila Margarita. V rozhovoru matka uvedla, že první tři roky po narození dcery byly pro ni i dceru velmi těžké. Manžel byl v té době zaměstnán u jedné německé firmy na území

Spolkové republiky Německo a domů za rodinou jezdil pouze sporadicky. Matka byla na domácnost a při výchově své dcery odkázaná pouze sama na sebe. Žila v cizí zemi, bez přátel, rodiny, manžela, neovládala český ani anglický jazyk, cítila se bezradná. V té době se rozhodla odjet zpět do Moldávie i se svou dcerou. Zde žila několik měsíců. Absolvovala různé kurzy v oblasti "manikúra/pedikúra, a začala se učit českému jazyku. Po několika měsících se matka rozhodla vrátil zpět do České republiky společně s dcerou a svou matkou, která jí s výchovou dcery vypomáhala. V České republice si matka zařídila osvědčení v oboru: "manikúra/pedikúra" a v tomto oboru začala pracovat na živnostenský list. Kvůli své pracovní vytíženosti přenechala péči o dceru své matce, dceru vídala pouze ráno, když ji odváděla do mateřské školy, a večer, když se vracela z práce domů. To však mnohdy Margarita již spala.

V současné době se situace již zlepšila, otec si v Německu založil vlastní firmu, kterou rozšířil i do České republiky. Svou firmu otec řídí z České republiky a do Německa jezdí přibližně jednou týdně. Rodina obývá byt v Praze o velikosti 3+1, Margarita má svůj dětský pokoj, kde má svoje soukromí. Matka je v současné době již podruhé těhotná a rodina se připravuje na příchod dalšího potomka. Jak uvedla matka v rozhovoru, rozhodli se spolu s manželem koupit pozemek v Ústeckém kraji, kde plánují stavět dům a s rodinou se zde usadit. Margarita nastoupí do základní školy již v novém kraji.

Inkluze dívky do české mateřské školy

Margarita začala státní vzdělávací zařízení navštěvovat v necelých třech letech věku. První rok navštěvovala jinou mateřskou školu nacházející se v místě bydliště rodiny. Adaptace dívky probíhala poměrně bez problémů. Svou nelibost v odloučení od matky dívka projevovala pláčem, který trval první dva týdny. Dívka z počátku téměř nekomunikovala, společnost nevyhledávala, avšak do všech činností se zapojovala bez problémů. Matka zde však byla nespokojena. Komunikační informovanost ze strany školy téměř nepřicházela. Děti se často nenacházely ve svých kmenových třídách a cestovaly různě po celé škole, kde se na vzdělávací činnosti podíleli různí pedagogové z jiných tříd. Když se matka ptala na průběh adaptace své dcery, bylo jí sděleno, že nejsou přítomni pedagogové z kmenové třídy dívky a že si má matka domluvit individuální schůzku. Pedagogové často spoustu věcí přehlíželi. Upozorňovali na nekomunikativnost dívky a žádali osobního asistenta, který měl být určen přímo pro potřeby dívky. S tím však matka

nesouhlasila. Dívka nejevila emoční potíže, adaptace na nové prostředí dle matky probíhala v pořádku, dívka se do kolektivu a různých aktivit zapojovala zcela spontánně a matka nepovažovala jazykovou nekompetentnost jako důvod pro přidělení osobního asistenta. Matka se rozhodla změnit mateřskou školu, následující rok dívka nastoupila do zdejší mateřské školy.

Nástup do mateřské školy

V mateřské škole probíhala adaptace bez problémů. Dívka sice málo mluvila, ale zapojovala se do všech činností a snažila se komunikovat dle svých možností. Již v prvních měsících si Margarita osvojila několik českých slov, které následně používala i v domácím prostředí. Dle pedagoga, který měl dívku v péči první dva roky vzdělávání, trvala jazyková bariéra a adaptace dívky přibližně pět měsíců, v průběhu nichž byla dívka spíše pozorovatelem, neprojevovala se moc verbálně ani emočně, sociální kontakty aktivně nevyhledávala, ale nebránila se jim.

Osobnostní charakteristiky Margarity a spolupráce s rodiči

Dívka pochází z velmi přísného, autoritativního domácího prostředí, kde jsou stanovena striktní pravidla, a to hlavně ze strany „babičky", se kterou tráví mnoho času a která je velmi dominantní osobností. Dívka je tedy zvyklá poslouchat, co se jí řekne, to udělá. K dospělým se chová slušně, s respektem a pokorou. Zpočátku byl u dívky patrný ostych v komunikaci s dospělými, kdy dívka rozuměla, ale sama moc nekomunikovala a nabízela pouze jednoslovné odpovědi. V současné době již komunikuje ve větách. K dětem se chová přátelsky, někdy však povýšeně. Vyhledává komunitu dětí se stejným mateřským jazykem.

Margarita je inteligentní, vnímavá, samostatná. Je přizpůsobivá a změny zvládá bez problémů, je emočně vyrovnaná. V oblasti chování je spíše zdrženlivá, vážná, často nejprve pozoruje okolí, jeví se jako introvertní jedinec, ve skupině svých vrstevníků však přebírá vedení a projevuje se jako vůdčí typ.

Mezi její oblíbené činnosti patří zpěv, tanec a kresba. Dívka vykazuje vysokou míru tvořivosti a nápaditosti. Do činností se zapojuje ráda a s chutí.

Komunikace s rodiči je bez problémů. Matka jeví zájem o dívku a její působení v mateřské škole. Dbá na přiměřený čas strávený v mateřské škole a dívku si vyzvedává vždy co nejdříve

po odpolední svačině. Matka je vždy ze strany pedagogů informována o projevech dívky, v případě potřeby je s matkou zahájena konzultace. Matka s pedagogy komunikuje převážně v českém jazyce, v případě některých neznámých slov využívá internetového překladače. Doporučení a rady matka přijímá kladně a se školou velmi dobře spolupracuje.

Služby, které jsou Margaritě poskytovány v mateřské škole

Mateřská škola zaštiťuje logopedickou prevenci, kterou vykonávají dva proškolení pedagogové této školy. Margarita je v logopedické péči již druhým rokem. Tohoto logopeda dívka navštěvuje jednou týdně. V současné době logoped pracuje na zbývajících hláskách L a Ř, kdy L je již u dívky vyvozené a jen se fixuje. Vedle logopedické prevence škola v rámci projektu „Šablony" zajišťuje doučování českého jazyka (ČJ) pro děti s odlišným mateřským jazykem (OMJ), kde se dětem věnují pedagogové s cílem rozšíření slovní zásoby. Tato péče je dívce věnována několikrát týdně. Dívka je dále doučována jednou v týdnu v jazyce českém a ruském, které zajišťuje sama matka v domácím prostředí dívky.

Vyjádření kmenového pedagoga k adaptaci Margarity

Dle slov pedagoga, který měl možnost Margaritu pozorovat v prvních dvou letech její adaptace, byla díky spolupráci s matkou a velmi autoritativní výchově dívky adaptace bezproblémová. Dívka je již od útlého věku vedena k samostatnosti a poslušnosti. A takto se projevuje i v mateřské škole. Již od začátku byla dívka velmi vnímavá, přizpůsobivá a samostatná. Nikdy ji nemusela být věnována žádná speciální péče. I když zde z počátku byla velká jazyková bariéra, Margarita bedlivě pozorovala své okolí a napodobovala své vrstevníky. Nikdy neměla problém se do činností zapojit a snažila se komunikovat dle svých možností.

Cíl práce s Margaritou

Cílem práce je zjistit, jak dívka pokročila v jazykové oblasti od nástupu do mateřské školy. V případě potřeby zlepšit a rozšířit slovní zásobu a v neposlední řadě zjistit, zda je Margarita jako „předškolák" připravena na nástup do základní školy. V případě nezralosti či nepřipravenosti je cílem zjistit, v jakých oblastech vývoje dívka strádá a jaký je důvod tohoto strádání.

Metody a techniky práce

Spolupráce s dívkou je založena na tvorbě pečlivě připravených pracovních listů, které mají zachytit praktickou samostatnost, sociální informovanost, citovou samostatnost, komunikační rovinu, lateralitu, vnímání, myšlenkové operce, pozornost a pracovní chování. Celkem je připraveno dvanáct pracovních listů. Každému pracovnímu listu předchází určitá motivace jako např. básnička, krátká pohádka, pohybová hra či logopedická chvilka. Velká pozornost je zde věnována pochopení zadání. V případě nepochopení jsou nápomocny různé komunikační karty či názorné ukázky.

Vlastní práce s Margaritou a celkové zhodnocení vývojových oblastí

V rámci několikaměsíční práce s dívkou na základě motivačních chvilek, práce s pracovními listy a absolvovaného testu školní zralosti je možné hodnotit následující vývojové oblasti.

⇨ Motorika – jemná, hrubá, pohybové dovednosti

Z hlediska laterality se dívka jeví jako pravoruká. Úchop psacího náčiní je správný, avšak směr tužky směřuje do boku, nikoliv k rameni. Zápěstí je neuvolněné, tlak na podložku přiměřený. Dívka umí nakreslit dům i postavu, která má všechny své náležitosti. Dívka je štíhlé, atletické postavy, pohybové dovednosti ji nedělají problémy. Zvládá skoky, přeskoky, chůzi i běh.

⇨ Rozumové dovednosti

Dívka rozlišuje barvy, tvary, určuje množství, rozlišuje velikosti, časové vztahy (ráno, odpoledne, večer, zítra, dnes). Dokáže jmenovat číselnou řadu do dvaceti. Má základní sociální informovanost. Orientuje se v ročních obdobích, ve sportech, ve zvířatech, květinách, dopravních prostředcích, lidském těle, ovoci a zelenině aj. Problém jí však dělá oblast ochrany životního prostředí (třídění odpadu) a složky IZS, kde dokázala poznat pouze policii.

⇨ Práceschopnost, koncentrace pozornosti

Margarita pracuje v klidu, projevuje soustředěnost, samostatnost, vytrvalost. Zajímá se o činnosti pracovního typu, které plní s radostí a chutí. Má potřebnou trpělivost pro dokončení úkolu. Naslouchá v klidu celému úkolu i příběhu.

⇨ **Smysly, komunikace, porozumění**

Margarita je velice inteligentní a vnímavá dívka, téměř vždy pochopila zadání dříve, než jí bylo sděleno, co je jejím úkolem, a to dle obrázků. Přesto však vždy dávala pečlivě pozor, v čem úkol spočívá. Dokáže říct své jméno, bydliště i věk. S pomocí a názornou ukázkou tvoří protiklady i nadřazené pojmy. S dospělými komunikuje s ostychem, avšak ve větách, gramaticky ne zcela správně. Řeč je plynulá, slovní zásoba vzhledem k odlišnému mateřskému jazyku velmi dobrá. Někdy se stává, že dívka nahrazuje neznámá česká slova ruskými, jako např. prase – svině aj. Ve většině případů dokáže říct, co na obrázku vidí. Zvládá sluchovou analýzu i syntézu – slova vytleská a následně dokáže zapsat slabiky ve formě teček. Dokáže určit počáteční hlásku ve slově, problém jí však dělá určit poslední hlásku ve slově. V rámci svých jazykových schopností dokáže zopakovat větu z více slov. Je schopna určit před/za, nahoře/dole, první/poslední. Zvládá orientaci v časové posloupnosti (např. růst květiny, vývoj motýla či jablka). Poskládá jednotlivé části obrázku.

⇨ **Sebeobsluha**

V oblasti sebeobsluhy je Margarita zcela samostatná. Dokáže se sama obléknout/svléknout, obrátit rubové oblečení, složit jej. Udržuje čistotu, disponuje základními hygienickými návyky. Správně používá příbor, jí samostatně. Sama si dokáže zapnout a rozepnout pojezdový zip na oblečení, zapne a rozepne si knoflíky, zaváže tkaničky.

Shrnutí

Při práci s Margaritou jsou patrné nedostatky v prostorové orientaci, kdy jí dělá problém určit pravou či levou stranu, v časových pojmech pak měla problém se orientovat ve dnech v týdnu. Vzhledem ke svému odlišnému mateřskému jazyku a dvojjazyčnému prostředí, ve kterém dívka vyrůstá, jsou patrné nedostatky také v komunikační rovině, což je však pochopitelné. Z hlediska školní zralosti a připravenosti se však dívka jeví jako připravená.

7.2 Kazuistika č. 2

Osobní anamnéza:	Marian		
	r.n. 2016		
	Praha		
	Státní občanství:	Ukrajina	
	Mateřský jazyk:	ukrajinština	
Rodinná anamnéza:	Matka: Ruslana	Otec: Marian	Sourozenci
	Ukrajina	Ukrajina	2 starší sestry
	vdaná	ženatý	
Školní anamnéza:	září 2019	nástup do mateřské školy	

Marian je šestiletý chlapec, který pochází z cizojazyčného prostředí. Chlapec, stejně jako jeho 2 starší sestry, se narodil v České republice. Státní občanství má však ukrajinské a jeho mateřským jazykem je ukrajinský jazyk (ukrajinština).

Rodina žije v České republice od roku 2005, kdy prvotním záměrem rodiny byl pouze roční pobyt v České republice z důvodu finančních nesnází na Ukrajině. Poté se matka s otcem chtěli vrátit zpět do své rodné země. Otci se však začalo finančně dařit, a tak se rodina rozhodla v České republice zůstat.

Otec byl zpočátku několik let zaměstnáván jako „dělník" ve stavebnictví. V současné době v tomto oboru podniká. Matka v České republice pracovala 10 let v oboru „kuchařka". Po mateřské dovolené se matka z důvodu časové vytíženosti do tohoto oboru nevrátila. V současné době pracuje již několikátým rokem ve fitness centru na pozici „uklízečka".

Rodina obývá byt o velikosti 4+1, který mají ve svém vlastnictví. Marian má svůj vlastní pokoj, ve kterém má dostatek volného prostoru. Na Ukrajinu, kde má rodina své příbuzné, jezdí

dvakrát až třikrát do roka, většinou v době letních prázdnin a v období Vánoc. V rodině se hovoří pouze v ukrajinském jazyce.

Inkluze chlapce do české mateřské školy

Chlapec začal mateřskou školu navštěvovat ve 3 letech, a to na základě dřívější dobré zkušenosti matky, neboť tuto mateřskou školu již dříve navštěvovala její dcera. Marian byl tedy s prostředím mateřské školy obeznámen. Často s matkou odváděl a vyzvedával sestru ze školky.

Dle slov matky se Marian do mateřské školy těšil, z počátku byl však plačtivý. Toto nepříjemné období trvalo přibližně jeden týden. Postupná adaptace Mariana probíhala bez obtíží. Marian sice nemluvil, ale do všech činností se zapojoval bez problémů. Jazyková bariéra u chlapce trvala poměrně dlouhou dobu, přibližně jeden a půl roku, ve kterých se téměř verbálně neprojevoval. Sociální kontakty nevyhledával, avšak se jim ani nebránil.

Osobnostní charakteristiky Mariana a spolupráce s rodiči

Marian pochází z velmi vřelého, láskyplného prostředí. V domácím prostředí je obklopen svými staršími sestrami (8 a 12 let), které se mu velmi věnují. I z tohoto důvodu pravděpodobně inklinuje spíše k dívčí společnosti také v mateřské škole.

Marian je přátelský, ohleduplný, starostlivý, přizpůsobivý. V oblasti temperamentu se jeví jako introvertní jedinec s vážnou tváří, neprojevuje své emoce, dokáže však být také extrovertní, pak je velmi živý, temperamentní, veselý. Dle pozorování a informací pedagogů Marian disponuje nižší inteligencí s velmi pomalým pracovním tempem a nízkou mírou porozumění. (Pravděpodobně je to částečně důsledek cizojazyčného prostředí.) K dospělým se chová s respektem, dodržuje stanovená pravidla. K dětem se chová přátelsky, ohleduplně, vyhledává sociální kontakty spíše v dívčí společnosti či u dětí stejné národnosti. Mezi Marianovo oblíbené činnosti patří tanec a zpěv. V mateřské škole navštěvuje taneční kroužek.

Komunikace s rodiči je bezproblémová. Matka se jeví jako nevýrazná, spíše pasivní, po delší komunikaci milá, přátelská, ochotná. Rodiče jsou ze strany pedagogů informováni o projevech a potřebách chlapce, v případě potřeby je s nimi domluvena individuální schůzka. Matka i otec komunikují s pedagogy v českém jazyce. Marian má docházku v mateřské škole pravidelnou, bez zbytečné absence. Chlapce přivádí a vyzvedává z mateřské školy matka i otec,

střídají se. Z důvodu pracovní doby obou rodičů je chlapec přítomen v mateřské škole již od brzkého rána (okolo sedmé hodiny ranní). Rodiče ho pak vyzvedávají okolo šestnácté hodiny odpolední.

Služby, které jsou Marianovi poskytovány v mateřské škole

Mateřská škola zaštiťuje logopedickou prevenci, kterou vykonávají dva proškolení pedagogové této školy. Marian je v logopedické péči od září 2021. Tohoto logopeda chlapec navštěvuje jednou týdně. Chlapec má celkově špatnou mluvu a špatně vyslovuje velkou část hlásek. V současné době logoped pracuje na hláskách L a Č. Vedle logopedické prevence škola v rámci projektu „Šablony" zajišťuje doučování českého jazyky (ČJ) pro děti s odlišným mateřským jazykem (OMJ), kde se dětem věnují pedagogové s cílem rozšíření slovní zásoby. Tato péče je chlapci věnována několikrát týdně.

Vyjádření kmenového pedagoga k adaptaci Mariana

Adaptace tohoto chlapce dle vyjádření pedagoga probíhala bez komplikací, avšak odlišně než u dívky popisované v kazuistice č. 1. Chlapec sice nebyl plačtivý, ani konfliktní, ale vedle jazykové bariéry, která trvala poměrně dlouhou dobu, také nedával najevo jakékoliv porozumění. K činnostem byl spíše pasivní, pozoroval okolí a často si nechával překládat od Margarity, která byla v tomto ohledu aktivnější, chápavější.

I přes jazykovou bariéru a pomalejší pracovní tempo a chápání chlapci nemusela být nikdy věnována speciální péče, která by byla nějak náročná pro samotného pedagoga. Dle slov kmenového pedagoga však tuto skutečnost připisuje převážně většímu počtu dětí s odlišným mateřským jazykem, které navštěvovaly stejnou třídu a které si navzájem překládaly a vypomáhaly. Chápavější a vnímavější jedinci „táhli" dopředu děti slabší. Pedagog u chlapce pozoroval nejenom jazykovou bariéru, ale také vývojovou dysfázii.

Cíl práce s Marianem

Cílem práce je zjistit, jak chlapec pokročil v jazykové oblasti od nástupu do mateřské školy. V případě potřeby zlepšit a rozšířit slovní zásobu a v neposlední řadě diagnostikovat, zda je Marian jako „předškolák" připraven na nástup do základní školy. V případě nezralosti či nepřipravenosti je cílem zjistit, v jakých oblastech vývoje chlapec strádá a jaký je důvod tohoto strádání.

Metody a techniky práce

Spolupráce s chlapcem je založena na tvorbě pečlivě připravených pracovních listů, které mají zachytit praktickou samostatnost, sociální informovanost, citovou samostatnost, komunikační rovinu, lateralitu, vnímání, myšlenkové operce, pozornost a pracovní chování. Celkem je připraveno dvanáct pracovních listů. Každému pracovnímu listu předchází určitá motivace jako např. básnička, krátká pohádka, pohybová hra či logopedická chvilka. Velká pozornost je zde věnována pochopení zadání. V případě nepochopení jsou nápomocny různé komunikační karty či názorné ukázky.

Vlastní práce s Marianem a celkové zhodnocení vývojových oblastí

V rámci několikaměsíční práce s chlapcem na základě motivačních chvilek, práce s pracovními listy a absolvovaného testu školní zralosti je možné hodnotit následující vývojové oblasti.

⇨ **Motorika – jemná, hrubá, pohybové dovednosti**

Chlapec je z hlediska laterality pravák. Držení psacího náčiní je nesprávné – třemi prsty, prostředníček není podložen. Občasná snaha o správné držení tužky. Je zde silný příraz na tužku, tahy tužky jsou plynulé, relativně přesné. Stříhání chlapec zvládá bez problémů, úroveň grafomotoriky je přiměřená věku. V oblasti hrubé motoriky a pohybových dovedností chlapec nemá obtíže. Chlapec je štíhlé postavy a navštěvuje taneční kroužek. Je obratný, zvládá, skoky, výskoky, přeskoky, chůzi (rovný i nerovný povrch) i běh.

⇨ **Rozumové dovednosti**

Chlapec rozlišuje barvy i tvary. Určuje množství, velikost. Napočítá číselnou řadu do deseti. Dokáže poskládat obrázek z několika částí, seřadí obrázek podle děje. Dokáže pracovat v klidu a vytrvá u úkolu. Nedostatky chlapec jeví v časové orientaci, nerozlišuje časové vztahy, neorientuje se ve dnech v týdnu. Problém mu také dělá pravolevá orientace. Celková sociální informovanost chlapce je spíše na nižší úrovni.

⇨ **Práceschopnost, koncentrace pozornosti**

Marian je spíše pasivní k činnostem pracovního/úkolového typu, avšak vždy každý úkol splní tak, jak musí. Chlapec vydrží pracovat v klidu, dokáže se soustředit. V samostatnosti jsou zde patrné nedostatky.

⇨ **Smysly, komunikace, porozumění**

Chlapec je méně vnímavý jedinec. Jednoduchým zadáním porozuměl bez problému. Těžší úkoly však musely být doplněny o názorné ukázky. Marian dokáže říct svůj věk, jméno, bydliště. Slovní zásoba a plynulost řeči jsou na nižší úrovni. Chlapec mluví v jednoduchých větách, kterým je kvůli silnému přízvuku a chybně tvořeným hláskám špatně rozumět. Často se v jeho mluveném jazyce objevují slova ukrajinská. Marian dokáže naslouchat celému příběhu pouze za podmínky, že se v blízkosti neobjevují žádné rušivé elementy, které jinak snadno upoutají jeho pozornost.

Chlapec dokáže vytleskat slovo a následně zapsat v podobě teček počet slabik. Rozlišuje před/za, pod/nad. Nerozlišuje počáteční ani konečnou hlásku či slabiku. Chlapec dokáže říct některé protiklady. Nadřazená slova či slova podobného významu však netvoří. Delší větu či souvětí dokáže zopakovat dle svých jazykových kompetencí. Dokáže seřadit obrázek dle časového děje (např. vývoj rostliny, či jablka). S dětmi komunikuje bez ostychu, dle svých možností.

⇨ **Sebeobsluha**

V oblasti sebeobsluhy je chlapec zcela samostatný. Dokáže se sám obléknout/svléknout, obrátit rubové oblečení, složit jej. Udržuje čistotu, disponuje základními hygienickými návyky. Správně používá příbor, jí samostatně. Sám si dokáže zapnout a rozepnout pojezdový zip na oblečení, manipulaci s knoflíky také zvládá.

Shrnutí

Vedle jazykové a sluchové úrovně chlapce, která je velmi špatná, jsou patrné nedostatky také v časové orientaci, kdy chlapec nerozlišuje časové vztahy, neorientuje se ve dnech v týdnu. Problém mu také dělá pravolevá orientace. Celková sociální informovanost chlapce je nízká. Stejně tak chápání zadaných úkolů a jeho plnění mu jeví značné obtíže.

Chlapci bychom doporučovali odklad školní docházky.

7.3 Kazuistika č. 3

Osobní anamnéza:	Konstantin		
	r. n. 2016		
	Bělorusko		
	Státní občanství:	Běloruské	
	Mateřský jazyk:	ruština	
Rodinná anamnéza:	Matka: Anastasiya	Otec: Vasil	Sourozenci
	Bělorusko	Bělorusko	nemá
	vdaná	ženatý	
Školní anamnéza:	září 2020	nástup do mateřské školy	

Konstantin je šestiletý chlapec, který pochází z cizojazyčného prostředí. Chlapec se narodil v Bělorusku, státní občanství užívá běloruské a jeho mateřským jazykem je ruština.

Rodina pobývá v České republice čtvrtým rokem. Důvodem přestěhování do České republiky byly vedle finančních důvodů také důvody osobní, které matka nechtěla dále rozvádět. Otec vykonává pracovní funkci programátora. Na této pozici pracoval také v Bělorusku. V rámci obchodní kampaně se otec dostal do České republiky, kde se mu zalíbilo, a rozhodl se sem i s rodinou přestěhovat. Matka je nezaměstnaná, pracovní uplatnění stále hledá, zatím však neúspěšně.

Rodina obývá byt o velikosti 3+kk, ve kterém jsou v pozici nájemníků. Konstantin má svůj vlastní pokoj, kde má svoje pohodlí a prostor pro potřebný vývoj. V domácnosti se hovoří pouze ruským jazykem. Rodina vaří (a následně i konzumuje) převážně tradiční běloruskou kuchyni. Konstantin si však v mateřské škole oblíbil jídla česká, proto se matka snaží i o pokrmy české. Rodina má veškeré své příbuzné v Bělorusku, kam však nejezdí. Konstantin své prarodiče vídá pouze přes vzdálenou platformu “Skype”.

Inkluze chlapce do české mateřské školy

Chlapec začal mateřskou školu navštěvovat ve 3 letech věku. Do státního vzdělávacího zařízení se však dostal až ve 4 letech kvůli velkému počtu přihlášených uchazečů.

První rok navštěvoval soukromou mateřskou školu s dvojjazyčným, anglicko-českým zaměřením. Dle matky adaptace chlapce na nové prostředí probíhala bez problémů. Chlapec nejevil žádné známky nelibého odloučení od matky a do mateřské školy chodil rád. Oblíbil si anglický jazyk, který používal také ve svém domácím prostředí.

Matka byla pedagogy dané školy vždy pečlivě informována o průběhu dne chlapce, jeho projevech či případné nekázni. S pedagogy matka hovořila převážně v anglickém jazyce. S chodem mateřské školy a s jednáním pedagogů byla matka spokojena. Tuto soukromou mateřskou školu se matka rozhodla změnit kvůli vysokým finančním nákladům, které byly pro setrvání dítěte v tomto zařízení vyžadovány.

Nástup do mateřské školy

Chlapec začal mateřskou školu navštěvovat ve 4 letech věku, přičemž první rok navštěvoval třídu pro mladší děti a následující rok přešel do třídy předškolních dětí.

Adaptace na nové prostředí probíhala bez pláče a projevů nelibosti. Přibližně jeden měsíc se vůbec nechtěl zapojovat do jakýkoliv činností, byl spíše pozorovatelem. Sociální kontakty nevyhledával, s dětmi ani s dospělými moc nekomunikoval. Paní učitelka, která ovládala základy ruského jazyka, s chlapcem prvních pár týdnů hovořila rusky. V ruském jazyce odpovídal v jednoduchých větách, často jednoslovně (ano, ne, nechci, pití apod.).

Odbourání jazykové bariéry trvalo u chlapce přibližně šest měsíců, pak začal používat česká slova. Do činností se začal zapojovat v průběhu druhého měsíce, kdy mateřskou školu navštěvoval. Ve snaze začlenit se mezi ostatní děti byl na děti zlý, ničil jim hračky, neustále na sebe upozorňoval.

Osobnostní charakteristiky Konstantina a spolupráce s rodiči

Konstantin pochází z velmi benevolentního rodinného prostředí, ve kterém nejsou stanoveny žádné hranice ani pravidla. Nerespektuje dospělého člověka, k rodičům se chová povýšeně, drze, arogantně. Stejně tak se chová i k pedagogům.

Chlapec je velmi inteligentní a vnímavý. Chápe humor a dokáže si udělat legraci i sám ze sebe. Inklinuje spíše k extrovertnímu jednání, rád se předvádí, neustále na sebe nějakým způsobem upozorňuje. Konstantin je flegmatický, do činností se zapojuje pouze pokud ho zaujmou. Je veselý, často velmi živý, konfliktní. K dospělým se chová arogantně, povýšeně, drze. Nerespektuje stanovená pravidla, neustále s dospělými diskutuje. Snaží se vždy dosáhnout svého. Při volné hře k dětem přistupuje někdy přátelsky, často však konfliktně. Děti neustále atakuje, dělá jim naschvály, ničí/boří jim stavby, narušuje jejich komfortní zónu. I když ovládá český jazyk na velmi dobré úrovni, není schopen s dětmi navázat přátelský vztah.

Do mateřské školy přivádí a odvání chlapce převážně matka (otec výjimečně), proto i konzultace týkající se chlapcova chování jsou uskutečňovány s matkou. Matka je velmi milá, ochotná, avšak nedůsledná. S chlapcem si neví rady, je bezradná. Chlapcovo chování bylo s matkou řešeno již několikrát, avšak bez odezvy. I přes veškeré rady pedagogů, které byly matce doporučeny, se situace nezlepšila.

Matka komunikuje s pedagogy v českém jazyce, v případě nejasností je využíván internetový překladač. Matka dbá na chlapcův přiměřený čas strávený v mateřské škole. Do mateřské školy chlapce přivádí v pozdějších ranních hodinách a vyzvedává ho okolo šestnácté hodiny odpolední.

Služby, které jsou Konstantinovi poskytovány v mateřské škole

Mateřská škola zaštiťuje logopedickou prevenci, kterou vykonávají dva proškolení pedagogové této školy. Konstantin je v logopedické péči od září 2021. Tohoto logopeda chlapec navštěvuje jednou týdně. I přes odlišný mateřský jazyk a docházku do mateřské školy teprve druhým rokem je chlapcova jazyková úroveň na velmi dobrá. V současné době logoped pracuje na hláskách R, Ř. Vedle logopedické prevence škola v rámci projektu „Šablony" zajišťuje doučování českého jazyky (ČJ) pro děti s odlišným mateřským jazykem (OMJ), při němž se dětem věnují pedagogové s cílem rozšíření slovní zásoby. Tato péče je chlapci věnována několikrát týdně.

Vyjádření kmenového pedagoga k adaptaci Konstantina

Jak již bylo zmíněno, Konstantinova adaptace probíhala bez projevů pláče či nelibosti. Z počátku se do činností vůbec nezapojoval a byl spíše v roli pozorovatele. Toto období trvalo

přibližně jeden měsíc. Sociální kontakty vůbec nevyhledával, stranil se ostatním dětem. Počáteční komunikace s pedagogem probíhala v ruském jazyce, i zde používal pouze jednoslovné odpovědi.

Po překonání tohoto období začal chlapec vyhledávat sociální kontakty. Nevěděl však, jak se mezi ostatní děti zapojit, a tak na sebe upoutával pozornost nekázní a nepřátelským chováním. Tyto projevy přetrvávají dodnes. Dle slov pedagoga se Konstantin již od počátku k dospělým choval s nerespektem, povýšeně a drze. Nebyl schopný přijmout autoritu a podřídit se jí.

Při nástupu do mateřské školy chlapec neovládal základní hygienické návyky, stolování ani sebeobsluhu. V domácím prostředí vše zajišťovala matka. Nerespektoval pravidla ani zásady slušného chování. S matkou byla několikrát zahájena konzultace s doporučeními a radami, převážně však bez nápravné odezvy.

Dle slov pedagoga, který měl možnost pozorovat chlapce během prvního roku adaptace, došlo u chlapce během této doby k velkému zlepšení. A to nejen v jazykových dovednostech či v sebeobslužných činnostech, ale také v oblasti jemné či hrubé motoriky. Chlapec se naučil používat psací náčiní, nůžky, osvojil si výskoky, přeskoky, běh aj.

Jak pedagog uvedl, chlapci nemusela být nikdy věnována individuální péče z důvodu neporozumění v rámci odlišného mateřského jazyka. Chlapec je velmi inteligentní a všímavý jedinec. Vždy nejprve pozoroval své okolí a poté úkol zvládal vykonat sám. Přítěží pro pedagoga však byla nekázeň chlapce, který neustále svým nepatřičným chováním narušoval činnosti a celkovou atmosféru třídy.

Cíl práce s Konstantinem

Cílem práce je zjistit, jak chlapec pokročil v jazykové oblasti od nástupu do mateřské školy. V případě potřeby zlepšit a rozšířit slovní zásobu a v neposlední řadě zjistit, zda je Konstantin jako „předškolák" připraven na nástup do základní školy. V případě nezralosti či nepřipravenosti je cílem diagnostikovat, v jakých oblastech vývoje chlapec strádá a jaký je důvod tohoto strádání.

Metody a techniky práce

Spolupráce s chlapcem je založena na tvorbě pečlivě připravených pracovních listů, které mají zachytit praktickou samostatnost, sociální informovanost, citovou samostatnost,

komunikační rovinu, lateralitu, vnímání, myšlenkové operce, pozornost a pracovní chování. Celkem je připraveno dvanáct pracovních listů. Každému pracovnímu listu předchází určitá motivace jako např. básnička, krátká pohádka, pohybová hra či logopedická chvilka. Velká pozornost je zde věnována pochopení zadání. V případě nepochopení jsou nápomocny různé komunikační karty či názorné ukázky.

Vlastní práce s Konstantinem a celkové zhodnocení vývojových oblastí

V rámci několikaměsíční práce s chlapcem na základě motivačních chvilek, práce s pracovními listy a absolvovaného testu školní zralosti je možné hodnotit následující vývojové oblasti.

⇨ **Motorika – jemná, hrubá, pohybové dovednosti**

U chlapce dominuje pravoruká orientace. Úchop psacího náčiní je správný, je nutné občasné upozornění na držení tužky níže. Stopa tužky je silná – silný příraz na tužku, tahy jsou plynulé v rychlejším tempu, často odbyté. Stříhání nůžkami je relativně přesné, jedná-li se o větší formáty. Vytrhávání papíru chlapec zvládá. Umí používat lepidlo i štětec. V hrubé motorice a pohybových dovednostech se chlapec jeví jako "neohrabaný". Chlapec je velmi vysoké, robustnější postavy. Problémy mu dělají běh, výskoky, přeskoky. U chlapce je patrný příliš vyklenutý hrudník (pravděpodobně z důvodu rychlého růstu). Matce bylo doporučeno vyšetření u pediatra a následná odborná konzultace v ortopedické ordinaci.

⇨ **Rozumové dovednosti**

Chlapec rozlišuje barvy, tvary, určuje množství i velikost. Dokáže seřadit obrázky dle časové posloupnosti, umí poskládat obrázek z několika částí. Rozlišuje časové vztahy, orientuje se ve dnech v týdnu, v ročním období. Jmenuje číselnou řadu do dvaceti a více. Dokáže poznat, co k sobě nepatří. U úkolu vytrvá jen v případě, že ho zaujme, v opačném případě vydrží pracovat v klidu cca 5–10 minut. Celková sociální informovanost chlapce je na velmi dobré úrovni.

⇨ **Práceschopnost, koncentrace pozornosti**

Chlapec se ne vždy do činností zapojuje spontánně. Projevuje samostatnost. Dokáže se soustředit a pracovat v klidu pouze pokud ho činnost upoutá/zaujme, pokud se tak nestane, pozornost rapidně klesá.

⇨ **Smysly, komunikace, porozumění**

Konstantin řekne své jméno, věk, bydliště. Komunikuje s ostatními, zapojuje se do diskuze. Tvoří slova protikladného významu, problém mu však dělají slova podobného významu či nadřazené pojmy. Plynulost řeči a slovní zásoba je navzdory odlišnému mateřskému jazyku na velmi dobré úrovni, gramaticky ne vždy zcela správně. Celému příběhu není schopný naslouchat.

V oblasti zraku chlapec dokáže pojmenovat základní barvy a jejich odstíny. Dokáže poskládat obrázek z několika částí. Shodné dvojice lišící se detailem mu dělají potíže. Chlapec umí určit nahoře/dole, vpředu/vzadu, před/nad, problém mu však dělá pravolevá orientace.

Konstantin dokáže vytleskat slova a zapsat počet slabik v podobě teček/čárek. Zopakuje větu z více slov. Problém mu však dělá sluchová analýza/syntéza, není schopen určit počáteční a poslední hlásku ve slově.

⇨ **Sebeobsluha**

Chlapec se umí sám obléknout/svléknout, otočit rub oblečení, složit si oblečení. Své oblečení si pozná. Udržuje čistotu. Správně používá příbor, jí sám. Sám si dokáže zapnout pojezdový zip u bundy, problém mu stále dělá zapínání na knoflíky a zavazování tkaniček.

Shrnutí

Konstantin má celkovou sociální informovanost, je inteligentní, vnímavý. Velké nadání projevuje v matematických činnostech, které ho velmi baví. Značné obtíže jsou shledávány v grafomotorice – výtvory jsou často “odbyté”, v hrubé motorice a v poslední řadě ve verbální a sluchové rovině, což je vhledem k odlišnému mateřskému jazyku pochopitelné. Nedostatky jsou také evidentní v pozornosti a v nekázni, která s tím souvisí.

V otázce školní připravenosti a zralosti se chlapec jeví jako připravený. Nedostatky v grafomotorice a pohybových dovednostech se do nástupu školního vzdělávání zcela jistě zlepší. Verbální a sluchová rovina taktéž. Pokud by se zde uvažovalo o odkladu školní docházky, pak pravděpodobně pouze z důvodu neschopnosti udržet přiměřenou pozornost. Kázeňské problémy se u chlapce projevují pouze v přítomnosti ostatních dětí, kdy se chlapec "předvádí". V pedagogicko-psychologické poradně by tedy pracovníci tuto část nemohli hodnotit.

7.4 Kazuistika č. 4

Osobní anamnéza:	Daniel		
	r.n. 2016		
	Praha		
	Státní občanství:	české	
	Mateřský jazyk:	vietnamština	
Rodinná anamnéza:	Matka: Lenka	Otec: Martin	Sourozenci
	Německo	Vietnam	starší sestra
	vdaná	ženatý	
Školní anamnéza:	září 2021	nástup do mateřské školy	

Daniel je chlapec pocházející z cizojazyčného prostředí. Narodil se v České republice, státní občanství má české, avšak jeho mateřským jazykem je vietnamština.

Rodina žije v České republice již několik let. Matka je původně narozena ve Spolkové republice Německo, již od raného dětství však pobývá v České republice. Otec je narozen ve Vietnamu. Do České republiky se přestěhoval před deseti lety, kdy se s matkou poznali. Důvodem přestěhování otce do České republiky byly finanční nesnáze.

Rodina dříve obývala byt v pražských Modřanech, kde sdílela společné bydlení s prarodiči. Zde navštěvoval Daniel mateřskou školu, avšak pouze krátce. V souvislosti s covidem se rodina bála o zdravotní stav starších členů, proto se rozhodla Daniela ponechat doma.

V létě roku 2021 se rodina přestěhovala do vlastního domu, který mají ve svém vlastnictví. Rodinný dům je prostorný a Daniel i jeho starší sestra mají dostatek prostoru a pohodlí pro zdravý vývoj. Prarodiče v pražských Modřanech navštěvují pravidelně.

Rodina provozuje vietnamskou restauraci. Jak otec, tak matka se starají o chod restaurace a přípravu pokrmů. V rodině se hovoří pouze ve vietnamském jazyce. Pohádky se matka snaží

předčítat jak v českém jazyce, tak v jazyce vietnamském. Otec i matka hovoří plynně česky a komunikace s nimi je bezproblémová.

Inkluze chlapce do české mateřské školy

Daniel začal státní vzdělávací zařízení navštěvovat v září roku 2020 a to v Modřanech. V souvislosti s pandemií covid tuto školku navštěvoval po velmi krátkou dobu (3 měsíce). Rodina v té době žila se svými prarodiči a obávala se o zdravotní stav členů této rodiny, proto se rodina rozhodla ponechat chlapce doma.

Matka uvedla, že chlapec do mateřské školy chodil nerad, byl plačtivý až hysterický. Matka odloučení od hysterického chlapce zvládala špatně. Chlapec byl po celou dobu pobytu v mateřské škole samotářský, stranil se ostatních dětí, nechtěl se zapojovat do činností a těžko si zvykal na českou stravu. Takto se chlapec choval po celé tři měsíce, kdy mateřskou školu navštěvoval. Matka nevěděla, zda teto stav má přisuzovat k adaptaci, která dle jejího názoru byla dlouhá či mateřské škole, která se jí však na první pohled jevila jako vyhovující.

Nástup do mateřské školy

Chlapec do mateřské školy nastoupil do povinného předškolního vzdělávání v září roku 2021. Adaptace Daniela probíhala bez problému, bez pláče či jakéhokoliv náznaku nelibosti. Z počátku byl v roli pozorovatele, rozkoukával se. Do činností se však zapojoval již od samého počátku. Byl spíše samotářský a sociální kontakty moc nevyhledával, avšak ani se jim nebránil. I přes jazykovou bariéru se Daniel snažil komunikovat dle svých možností. Dle slov matky se Daniel do mateřské školy těší. Rodičům i sestře vypráví o mateřské škole, informuje je o činnostech a kroužcích. Mateřskou školu navštěvuje rád.

Osobnostní charakteristiky Daniela a spolupráce s rodiči

Chlapec pochází z láskyplného prostředí, kde jsou stanovena přiměřená pravidla a hranice. Chlapec ví, co si může dovolit a co naopak již ne.

Daniel je inteligentní chlapec, velmi milý, klidný, přátelský, usměvavý a přizpůsobivý. Je introvertní povahy, méně temperamentní, je samotářský, sociální kontakty nevyhledává, avšak se jim ani nebrání. Inklinuje spíše k dívčí společnosti či dětem s klidnou povahou. V prostředí

mateřské školy je nemluvný, plachý (pravděpodobně z důvodu nekomfortní zóny v českém prostředí). V domácím prostředí je dle slov matky velmi živý, hovorný, hravý, veselý. K dospělým se chová mile, slušně a s respektem. Respektuje stanovená pravidla, která se snaží dodržovat. V areálu mateřské školy i mimo něj se k pedagogům nadšeně hlásí. K dětem se chová přátelsky a ohleduplně. Daniel je chlapec velmi vnímavý a kreativně nadaný. Rád se věnuje kresbě a různému tvoření.

Komunikace s rodiči je na skvělé úrovni. Otec i matka hovoří plynně česky. V odvádění a vyzvedávání chlapce do/z mateřské školy se pravidelně střídají. Jeví zájem o denní činnosti chlapce. Ze strany pedagogů jsou rodičům poskytovány potřebné informace o průběhu dění a chování dítěte v mateřské škole. V případě potřeby je s rodiči zahájena individuální konzultace. Rodina dbá na přiměřený čas strávený chlapcem v mateřské škole a vyzvedává si ho krátce po odpolední svačině.

Služby, které jsou Danielovi poskytovány v mateřské škole

Mateřská škola zaštiťuje logopedickou prevenci, kterou vykonávají dva proškolení pedagogové této školy. Daniel je v logopedické péči od září 2021. Tohoto logopeda chlapec navštěvuje jednou týdně. I přesto, že chlapec navštěvuje mateřskou školu teprve prvním rokem a je méně hovorný, tvoří většinu hlásek správně a čistě. V současné době logoped pracuje na hláskách Š, Č, Ž, které chlapec vyslovit umí, ale zaměňuje je. Dále je u chlapce věnována pozornost hláskám R, Ř, které se učí vyvozovat. Vedle logopedické prevence škola v rámci projektu „Šablony" zajišťuje doučování českého jazyky (ČJ) pro děti s odlišným mateřským jazykem (OMJ), při němž se dětem věnují pedagogové s cílem rozšíření slovní zásoby. Tato péče je chlapci věnována několikrát týdně.

Vyjádření kmenového pedagoga k adaptaci Daniela

Chlapcova adaptace probíhala bez problémů, bez pláče či jiných projevů vyjadřujících nelibost. V prvních pár dnech byl chlapec v roli pozorovatele. Sociální kontakty nevyhledával, do činností se zapojoval na vyzvání. Z počátku byl nekomunikativní. Postupem času se začal zapojovat do činností sám, začal vyhledávat sociální kontakty spíše v dívčí společnosti klidnějšího charakteru.

Odstranění jazykové bariéry trvalo přibližně jeden měsíc. V současné době se chlapec snaží hovořit v českém jazyce dle svých možností. Používá výrazy gramaticky nesprávné, neskloňuje. Komunikuje v jednoduchých větách, často jsou z chlapcovy strany nabízeny jednoslovné odpovědi.

Chlapec rozumí jednoduchému zadání činnosti, složitějšímu zadání však ještě nerozumí. Je potřeba individuálního vysvětlení či názorné ukázky. Dle slov pedagoga je Daniel velmi bystrý, inteligentní, vnímavý jedinec a nemusela mu být nějak zvlášť věnována individuální péče. Pouze ve složitějších zadáních mu je nápomocna názorná ukázka.

Cíl práce s Danielem

Cílem práce je zjistit, jak chlapec pokročil v jazykové oblasti od nástupu do mateřské školy. V případě potřeby zlepšit a rozšířit slovní zásobu a v neposlední řadě diagnostikovat, zda je Daniel jako „předškolák" připraven na nástup do základní školy. V případě nezralosti či nepřipravenosti je cílem zjistit, v jakých oblastech vývoje chlapec strádá a jaký je důvod tohoto strádání.

Metody a techniky práce

Spolupráce s chlapcem je založena na vypracování pečlivě připravených pracovních listů, které mají zachytit praktickou samostatnost, sociální informovanost, citovou samostatnost, komunikační rovinu, lateralitu, vnímání, myšlenkové operce, pozornost a pracovní chování. Celkem je připraveno dvanáct pracovních listů. Každému pracovnímu listu předchází určitá motivace jako např. básnička, krátká pohádka, pohybová hra či logopedická chvilka. Velká pozornost je věnována pochopení zadání. V případě nepochopení jsou nápomocny různé komunikační karty či názorné ukázky.

Vlastní práce s Danielem a celkové zhodnocení vývojových oblastí

V rámci několikaměsíční práce s chlapcem na základě motivačních chvilek, práce s pracovními listy a absolvovaného testu školní zralosti je možné hodnotit následující vývojové oblasti.

⇨ **Motorika – jemná, hrubá, pohybové dovednosti**

U chlapce je diagnostikována pravoruká orientace. Úchop psacího náčiní je správný, plynulý tah s občasnými nárazy, silný příraz na tužku – sytá stopa. Chlapec umí nakreslit postavu

se všemi náležitostmi k ní patřícími, taktéž kresba domu mu nedělá problém. Daniel zvládá stříhání, lepení, manipulaci se štětcem, umí vytrhávat papír. V oblasti hrubé motoriky a pohybových dovedností nemá chlapec žádné problémy. Zvládá chůzi i běh, jak po nerovném, tak rovném povrchu, zvládá výskoky, přeskoky.

⇨ **Rozumové dovednosti**

Daniel rozlišuje barvy, tvary, určuje množství, velikost. Dokáže seřadit obrázky z hlediska časové posloupnosti. Pozná, co do skupiny nepatří. Číselnou řadu napočítá do deseti, avšak jen v anglickém jazyce. Taktéž dny v týdnu a roční období vyjmenuje v anglickém jazyce. Skládá obrázky ze dvou a více dílů. Je vytrvalý, pečlivý, schopný hledat řešení.

⇨ **Práceschopnost, koncentrace pozornosti**

Chlapec se do činností zapojuje spontánně a s chutí. Projevuje vytrvalost, samostatnost. Dokáže se soustředit a pracovat v klidu.

⇨ **Smysly, komunikace, porozumění**

Daniel dokáže říct své jméno, věk. Plynulost řeči a slovní zásoba je vzhledem k odlišnému mateřskému jazyku a krátké adaptaci do českého prostředí zatím na nižší úrovni. Chlapec dle svých možností komunikuje s dětmi i s dospělými. Většinou hovoří v krátkých, jednoduchých větách. Je schopný naslouchat celému příběhu.

V oblasti zrakového vnímání dokáže pojmenovat základní barvy, skládá obrázek z několika částí, odliší shodné dvojice lišící se detailem. Orientuje se v pojmech nahoře/dole, vpředu/vzadu, první/poslední. Problém mu dělá pravolevá orientace a pojmy před/za.

Z hlediska sluchové analýzy dokáže vytleskat slovo a zapsat počet slabik v podobě teček i číslic. Dle svých jazykových možností dokáže zopakovat větu z více slov. Vzhledem k jazykové nekompetentnosti nelze hodnotit počáteční a koncovou hlásku ve slově.

⇨ **Sebeobsluha**

V oblasti sebeobsluhy je chlapec zcela samostatný. Dokáže se sám obléknout/svléknout, obrátit rubové oblečení, složit jej. Udržuje čistotu, disponuje základními hygienickými návyky.

Správně používá příbor, jí samostatně. Sám si dokáže zapnout a rozepnout pojezdový zip na oblečení, manipulaci s knoflíky také zvládá.

Shrnutí

Při práci s chlapcem jsou vzhledem odlišnému mateřskému jazyku a krátké době adaptace v českém prostředí značné nedostatky v jazykové rovině. Chlapec nemá vytvořenou dostatečnou slovní zásobu. S tím také souvisí sluchová diferenciace hlásek, sluchová analýza/syntéza. Při práci s pracovními listy chlapci dělalo značné problémy pojmenovat jednotlivé obrázky. Porozumění zadání však zvládal poměrně dobře. Při složitějších zadáních byla komunikace doplněna o různé komunikační karty.

Chlapec je velmi inteligentní, vnímavý, práceschopný, pozorný, avšak kvůli nedostatkům v jazykové rovině, které by mu dělaly značné obtíže při nástupu do základní školy, bychom u chlapce doporučovali odklad školní docházky.

Zodpovězení výzkumných otázek

Ve výzkumném šetření jsme stanovili následující výzkumné otázky, na které se nyní pokusíme odpovědět:

1. Jak probíhala adaptace dítěte s odlišným mateřským jazykem do českého předškolního vzdělávání?

2. Na jaké úrovni je schopné dítě s odlišným mateřským jazykem porozumět zadání/úkolu? Případně jak dlouhá doba tomu předchází?

3. Jak je dítě s odlišným mateřským jazykem připraveno na nástup do základní školy?

Na základě rozhovorů s rodiči a pedagogy jsme se dozvěděli, že adaptace dítěte s odlišným mateřským jazykem do mateřské školy probíhala u všech dětí téměř bez problémů. Když zohledníme individuálnost každého dítěte a jeho odlišnou časovou adaptaci, můžeme sledovat několik potvrzených „fází adaptace", kterými dítě s OMJ prošlo. Ve všech zkoumaných případech pedagogové a rodiče uvedli, že pláč z odloučení nebyl u dětí přítomen vůbec či pouze po krátkou dobu (cca čtrnáct dnů). Dítě se často do kolektivu zpočátku nezapojovalo, bylo pouhým pozorovatelem. Sociální kontakty dítě nevyhledávalo, bylo spíše samotářské či vyhledávalo kontakty s dětmi stejných národností.

Úroveň porozumění a zadání úkolu, bylo závislé na vnímavosti a rozumových schopnostech dítěte. Ve všech případech však platilo pravidlo, že děti se učily porozumět situacím od svých vrstevníků názornou formou, gesty či obrázky. Ke komunikaci s vrstevníky používaly svůj mateřský jazyk (kterému však ostatní děti nerozuměly) či gesta. S pedagogy děti navazovaly často kontakt ukazováním, dotykem, gesty, posunky. Česká slova dítě začalo používat přibližně po půl roce navštěvování mateřské školy, některé i déle.

Poslední zkoumanou otázkou bylo, zda a jak jsou děti připravené pro nástup do základní školy. Zde hrálo velkou roli, kolikátým rokem dítě mateřskou školu navštěvovalo. Ukázalo se, že děti, které mateřskou školu navštěvují dva či tři roky, a tudíž se v českém prostředí pohybují již delší dobu, jsou většinou (někdy s drobnými nedostatky) pro nástup do základní školy připraveny. Dalším důležitým ukazatelem byl fakt, zda má dítě možnost v českém jazyce komunikovat i v domácím prostředí či pouze v mateřské škole. Téměř u všech zkoumaných jedinců

se ukázalo, že rodiče s dětmi komunikují v jejich mateřském jazyce i za předpokladu, že český jazyk sami ovládají. Pouze v jednom případě se v domácím prostředí kombinoval jazyk český a mateřský. V tomto případě dívka docházela také na hodiny českého jazyka. Tato dívka byla nejlépe připravena na nástup do základní školy. Ovládala český jazyk, při práci s pracovními listy rozuměla úkolu i jeho zadání, byla samostatná. Měla sociální informovanost a následná komunikační úroveň byla na velmi dobré úrovni. Oproti tomu chlapec z kazuistiky č. 4, který navštěvuje mateřskou školu teprve 1. rokem, má komunikační úroveň velmi nízkou. Zadání úkolů bylo prováděno názornou formou či komunikačními kartami. Chlapec se snažil komunikovat v jednoduchých větách. Chlapec je velmi vnímavý a chytrý, avšak z důvodu komunikační bariéry, která je u chlapce dosti velká, neshledáváme chlapce pro nástup do základní školy jako připraveného.

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, jaký vliv má adaptace žáků s OMJ na ostatní žáky a pedagogy a kolik času je potřeba těmto dětem věnovat v individuální rovině.

Jak je patrné z jednotlivých rozhovorů s pedagogy, nebyla pro ně adaptace jednotlivých dětí s odlišným mateřským jazykem nijak přitěžující. Všichni pedagogové uvedli, že děti z jednotlivých národnostních menšin pozorovaly dění okolo sebe a do činností se zapojovaly spontánně téměř od počátku. V případě neporozumění volily metodu názorné ukázky či komunikačních karet, které dorozumění se s dítětem usnadňovaly. Víceméně se tato technika „názorných ukázek" uplatňuje i u dětí intaktních. I z tohoto důvodu tato technika není pro pedagogy žádnou novinkou.

Velkou roli zde hraje také rodinné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a z jaké kultury dítě pochází. V kazuistice č. 1 můžeme pozorovat vývoj a chování dívky, která pochází z přísného rodinného prostředí, ve kterém je autorita dospělého na prvním místě. Dívka je vedena k samostatnosti a poslušnosti. V adaptaci nejevila žádné obtíže. Naopak chlapec z kazuistiky č. 3, který pochází z velmi benevolentního prostředí, kde nejsou stanoveny žádné hranice ani pravidla, neovládá základy slušného chování, k dětem se chová konfliktně a k dospělým s nerespektem, drze či povýšeně, měl a stále má problém v adaptaci v prostředí dětské společnosti.

S tím také souvisí další výzkumná otázka stanovená v této práci, a to jaký vliv má adaptace těchto jedinců na ostatní děti nacházející se ve stejné třídě mateřské školy. Ve výsledcích pozorování se ukázalo, že děti mezi sebe nemají problém přijmout jedince s odlišným mateřským jazykem, pokud jim neznepříjemňuje soužití v této skupině a nenarušuje jim jejich komfortní zónu. V opačném případě se děti těchto jedinců straní a nepřijímají je.

Dalším ukazatelem je také počet jednotlivých dětí s odlišným mateřským jazykem nacházejících se ve stejné skupině a samozřejmě povaha a charakter těchto jedinců. Z pozorování lze říci, že děti s odlišným mateřským jazykem vyhledávají sociální kontakty ve svém mateřském jazyce, což je pochopitelné. Toto chování může být výhodou, ale také nevýhodou. Záleží, z jakého úhlu pohledu se na danou situaci díváme. Zde můžeme např. pozorovat chování dívky z kazuistiky č. 1, která překládala chlapci z kazuistiky č. 2. Oba navštěvovali stejnou třídu a mezi sebou se dorozumívali v ruštině – pro ně komfortnějším jazykem, který ovládali. Navzájem si tedy

vypomáhali, což můžeme brát jako výhodu, v závěru však také jako nevýhodu, když uvážíme, že chlapce toto pohodlné "konzumování" informací brzdilo v osvojování si jazyka českého.

Když se podíváme na konfliktního chlapce z kazuistiky č. 3, lze s určitostí říci, že kdyby se jedinců takovéto povahy sešlo několik v jedné třídě, zcela jistě by pedagogové ohledně náročnosti na adaptaci hovořili odlišně.

Vzhledem k tomu, že tato práce byla zaměřena na děti s odlišným mateřským jazykem předškolního věku, lze říci, že školní připravenost těchto dětí je především vázána na dobu strávenou v českém předškolním vzdělávání a schopnosti si osvojit český jazyk. Můžeme pozorovat, že děti, které navštěvovaly mateřskou školu již od tří let věku, nemají problém se školní zralostí a připraveností, a to hlavně z důvodu schopnosti porozumění a komunikace v českém jazyce. Jako názornou ukázku můžeme opět použít dívku z kazuistiky č. 1, která mateřskou školu navštěvovala tři roky, a chlapce z kazuistiky č. 4, který se v českém vzdělávání pohybuje teprve prvním rokem. Dívka v současné době nemá problém s porozuměním ani s komunikací, kdežto chlapec, který je teprve na počátku osvojování si českého jazyka, má značné problémy v komunikaci.

Další ukazatel školní připravenosti je pak samotné rodinné prostředí, intelekt dítěte, jeho vnímavost a schopnost přizpůsobit se.

V závěru lze tedy říci, že při úspěšné adaptaci jedince s odlišným mateřským jazykem sehrává roli především rodinné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, pedagog, který dítě do školního prostředí přijímá, a také počet jedinců s odlišným mateřským jazykem v dané skupině – jejich povaha, charakter, národnost, intelekt, vnímavost, přizpůsobivost.

Seznam použité literatury a zdrojů

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. Psychologie pro učitelky mateřské školy. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-12-84-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Vývojová psychologie: studijní opora. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-302-6.

PLEVOVÁ, Irena a Alena PETROVÁ. Obecná psychologie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3247-2.

KLENKOVÁ, Jiřina a Helena KOLBÁBKOVÁ. Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte. Brno: MC nakladatelství, 2003. ISBN 80-239-0082-X.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. 2. vydání. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0793-9.

NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání. Praha: Josef Raabe, c2011. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86-307-87-9.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. Je naše dítě zralé na vstup do školy?. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247--4750-7.

LINHARTOVÁ, Tereza a Barbora LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ. Děti s odlišným mateřským jazykem v mateřských školách. Praha: Meta - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2018. ISBN 978-80-88171-18-8.

TITĚROVÁ, Kristýna. Průvodce pro poradny při práci s dětmi a žáky s odlišným mateřským jazykem [online]. 2019. Praha: Meta, 2019 [cit. 2022-05-29].

NOVOZÁMSKÁ, Marcela. Charakteristika dítěte mladšího školního věku. 2014. Praha: Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka, 2015.

ZÁLESKÁ, Klára. Podpora školní adaptace dětí-cizinců: náhled do české a norské praxe. Brno: Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9649-3.

Předškolní vzdělávání, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 16.05.2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani

Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 16.05.2022]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/

561/2004 Sb. Školský zákon. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 16.05.2022]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561

Podpůrná opatření, Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání) [online]. Copyright © [cit. 16.05.2022]. Dostupné z: http://archiv-nuv.npi.cz/t/podpurna-opatreni.html

Individuální vzdělávací plán, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 16.05.2022]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/vzdelavani/individualni-vzdelavaci-plan-1?highlightWords=pl%C3%A1n+pedagogick%C3%A9+podpory

Mateřské školy - rozcestník | Inkluzivní škola. Uvodni stranka | Inkluzivní škola [online]. Dostupné z: https://inkluzivniskola.cz/materske-skoly

LANG, Greg a Chris BERBERICH. Každé dítě potřebuje speciální přístup: vytváření integrovaných a inkluzivních tříd. Praha: Portál, 1998. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178--144-4.

DOLEŽÍ, Linda. Začínáme učit češtinu pro děti-cizince: příručka pro lektory a lektorky. Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka. Praha: ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, 2015. ISBN 978-80-907554-0-6.

KONVALINOVÁ, Kateřina. Pověz mi to obrázkem: aktivity pro děti s odlišným mateřským jazykem. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1734-3.

WEISHÄUPELOVÁ-HOCKEOVÁ, Klára. Obrázkové karty: pro podporu komunikace u dětí s odlišným mateřským jazykem : pro práci s dětmi. V Praze: Pasparta, 2020. ISBN 978-80-88290-60-5.

ŠPLÍCHAL, Antonín a Luboš HUML. Nauč mě mluvit. Praha: Axióma, 2001. ISBN 80-7292-019-7.

LINHARTOVÁ, Tereza, Petra RISTIČ, Kateřina HANUŠKOVÁ, Kristýna CHMELÍKOVÁ a Klára BROMOVÁ. Nápadníček aktivit pro MŠ: činnosti pro celou třídu s ohledem na děti s odlišným mateřským jazykem. 2. vydání. Praha: Meta, o.p.s. - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2020. ISBN 978-80-88171-25-6.

KOTOVÁ, Marcela. Rozhýbej svůj jazýček: zábavné hry pro rozvoj řeči. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-247-1955-9.

FIALOVÁ, Ivana. Rozumíš mi?: logopedická cvičení a hry k odstraňování špatné výslovnosti. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. [Benešov]: Blug, [2013?]. ISBN 978-80-7274-027-7.

Příprava MŠ na příchod dítěte | Inkluzivní škola. Uvodni stranka | Inkluzivní škola [online]. Dostupné z: https://inkluzivniskola.cz/priprava-ms-na-prichod-ditete

Komunikace s dítětem a žákem | Inkluzivní škola. Uvodni stranka | Inkluzivní škola [online]. Dostupné z: https://inkluzivniskola.cz/komunikace-s-ditetem

Jazyková podpora | Inkluzivní škola. Uvodni stranka | Inkluzivní škola [online]. Dostupné z: https://inkluzivniskola.cz/jazykova-podpora

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Nástin otázek vedené s rodiči a pedagogy v interview

Příloha č. 2 – Souhlas se zpracováním osobních údajů

Příloha č. 3 a 4 – Ukázka vypracovaných pracovních listů

Příloha č. 5 – Fotografie

Příloha č. 6 - Samotná práce s pracovními listy

Příloha č. 7 - Test školní zralosti

ANOTACE

Jméno a přímení:	Hana Exnerová, Dis.
Pracoviště:	Ústav speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Kristýna Krahulcová, Ph.D
Rok obhajoby:	2022

Název diplomové práce:	Dítě s odlišným mateřským jazykem a jeho integrace v běžné mateřské škole
Název diplomové práce v anglickém jazyce:	Child with a different mother tongue and its integration in a normal nursery school
Anotace diplomové práce:	Bakalářská práce se zabývá tématem "Dítě s odlišným mateřským jazykem a jeho inkluze v běžné mateřské škole". Tato práce je dělena na dvě části, teoretickou a praktickou část, z nichž druhá je obsahově delší. Teoretická část se zabývá pojmy jako je např. vzdělávání, školský zákon, podpůrná opatření aj. Dále obsahuje kapitolu z vývojové psychologie předškolních dětí a specifika práce s etnickými menšinami. V praktické části byl proveden výzkum, který je zaměřen na předškolní děti navštěvující mateřskou školu, konkrétně dětí s odlišným mateřským jazykem. Součástí jsou kazuistiky těchto dětí, pracovní portfolio a informace získané na základě rozhovorů a pozorování.

Klíčová slova:	Dítě, odlišný mateřský jazyk, inkluze, integrace, výchova, vzdělání, vzdělávání, předškolní vývoj
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Nástin otázek vedené s rodiči a pedagogy v interview Příloha č. 2 – Souhlas se zpracováním osobních údajů Příloha č. 3 a 4 – Ukázka vypracovaných pracovních listů Příloha č. 5 – Fotografie Příloha č. 6 - Samotná práce s pracovními listy Příloha č. 7 - Test školní zralosti
Rozsah práce:	112 stran včetně příloh
Jazyk práce:	Český jazyk

ANNOTATION

The bachelor's thesis deals with the topic "A child with a different mother tongue and its integration in a normal kindergarten".

This work is divided into two parts, the theoretical and practical part, which is longer in content. The theoretical part deals with concepts such as education, school law, support measures, etc. It also contains a chapter on the developmental psychology of preschool children and the specifics of minorities.

In the practical part, a research was carried out, which is focused on preschool children of the kindergarten, specifically children of foreigners with a different mother tongue. It includes case studies of these children, a work portfolio and information obtained through interviews and observations.

Příloha č. 1 – Nástin otázek položených rodičům a pedagogům při rozhovoru

Otázky pro pedagogy

1. Jak chlapec/dívka reagoval/a na nové prostředí (pláč – popřípadě jak dloho trval, adaptaci dítě zvládalo bez pláče)?
2. Jak se projevoval/a k dospělým (s respektem, pokorou, vzpurně, odmítavě, drze, povýšeně aj.)?
3. Jak se projevoval/a k ostatním dětem? (Bylo dítě aktivní v navazování nových kontaktů či spíše pasivní? Přátelské či samotářské)?
4. Byly někdy nějaké problémy s kázní dítěte (ataky vůči pedagogům/dětem, nerespektování pravidel či jiné)?
5. Jak dítě rozumělo situaci v MŠ a pokynům – musela se dítěti věnovat nadstandartní péče či se dokázalo orientovat v prostředí MŠ díky pozorování ostatních dětí?
6. Jak se pedagogové či ostatní děti s dítětem s odlišným mateřským jazykem dorozumívali?
7. Jak dlouho trvala u dítěte jazyková bariéra, než samo začalo používat český jazyk?
8. Jaká byla/je komunikace s rodiči (rodiče mají zájem/nezájem, snaží se komunikovat v českém jazyce, český jazyk ovládají, používají překladače či jiné)?
9. Jaké jsou osobnostní vlastnosti dítěte (introvert x extrovert, veselé x plačtivé, emočně nezralé, klidné, tiché x hlučné, temperamentní aj.)?
10. Kolik času dítě tráví v MŠ (chodí po obědě či po spaní, dítě je v MŠ první, odchází jako poslední, kdo dítě vyzvedává)?

Otázky pro rodiče

Osobní anamnéza dítěte

- Jméno, rok narození, místo narození, národnost

Rodinná anamnéza

- Matka – jméno, rok narození, místo narození, národnost, zaměstnání
- Otec - jméno, rok narození, místo narození, národnost, zaměstnání
- Sourozenci – počet sourozenců, stáří sourozenců, národnost

1. Jak dlouho rodina bydlí v ČR
2. Jaký byl důvod přestěhování do ČR
3. Kde rodina bydlí (byt/barák, koupě či podnájem, velikost bytu, popřípadě s kým ještě byt rodina sdílí)
4. Zaměstnání otce/matky – jak se v zaměstnání dorotumívají
5. Jak se rodina dorozumívá doma
6. Jakou kuchyni rodina doma preferuje

Školní anamnéza

1. Jak se rodiče dozvěděli o MŠ (vyhledání, doporučení).
2. Jak dlouho dítě navštěvuje MŠ
3. Jak rodiče vnímali adaptaci dítěte v MŠ (dítě se do MŠ těšilo/nechtělo chodit, plakalo/chodilo bez pláče atd.). Co pro ně bylo nejtěžší?
4. Ja dítě reaguje na změny (je přizpůsobivé či nikoliv).
5. Jak se dítě chová v domácím prostředí, co nejraději dělá
6. Jak si dítě zvyklo na českou kuchyni, co má nejraději
7. Jak na rodiče mateřská škola působí (spokojenost/nespokojenost – popřípadě v čem)

Příloha č. 2 – Souhlas se zpracováním osobních údajů

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 511/8, 779 00 Olomouc, Česká republika

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Integrovaný souhlas se zpracováním osobních údajů

Já pan/paní..... .....zákonný zástupce dítěte

.....tímto ve smyslu ustanovení §5, odst. 2 zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů v platném znění a ve smyslu článku 6, odst. 1, písm. a) Nařízení Evropského parlamentu a rady EU č. 2016/679 (obecné nařízení o ochraně osobních údajů) dávám výslovný souhlas ke zpracování těchto osobních údajů mých a o mém dítěti, a to pro účel výzkumu pro vypracování praktické části kvalifikační práce.

V ..... Dne .....

Jméno a příjmení zákonného zástupce .....

Podpis zákonného zástupce .....

Příloha č. 3 – Ukázka vypracovaných pracovních listů – Rita – kazuistika č. 1

Zimní sporty

Zadání Jaké sporty vidíš na obrázku? Pojmenuj je. Dokresli čáry k jednotlivým potřebám, které musíš pro daný sport mít. Poté obrázky sportovců vybarvi

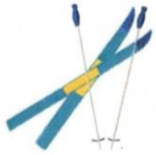

Zimní oblečení

Pomoz babičce dokončit vzory na zimním oblečení. Jaké oblečení na obrázku vidíš? V jakém ročním období jej nosíme? Pojmenuj jednotlivé tvary na obrázku, dokonči je a vybarvi.

Tvary

Nakreslíme domeček,
základem je čtvereček.
Potřebujem taky střechu,
déšť by nám dělal neplechu.
Trojúhelník špičatý,
jen počítej: raz, dva, tři.
Dveře – to je obdélník!
A nakonec kolečko,
Jako žluté sluníčko.

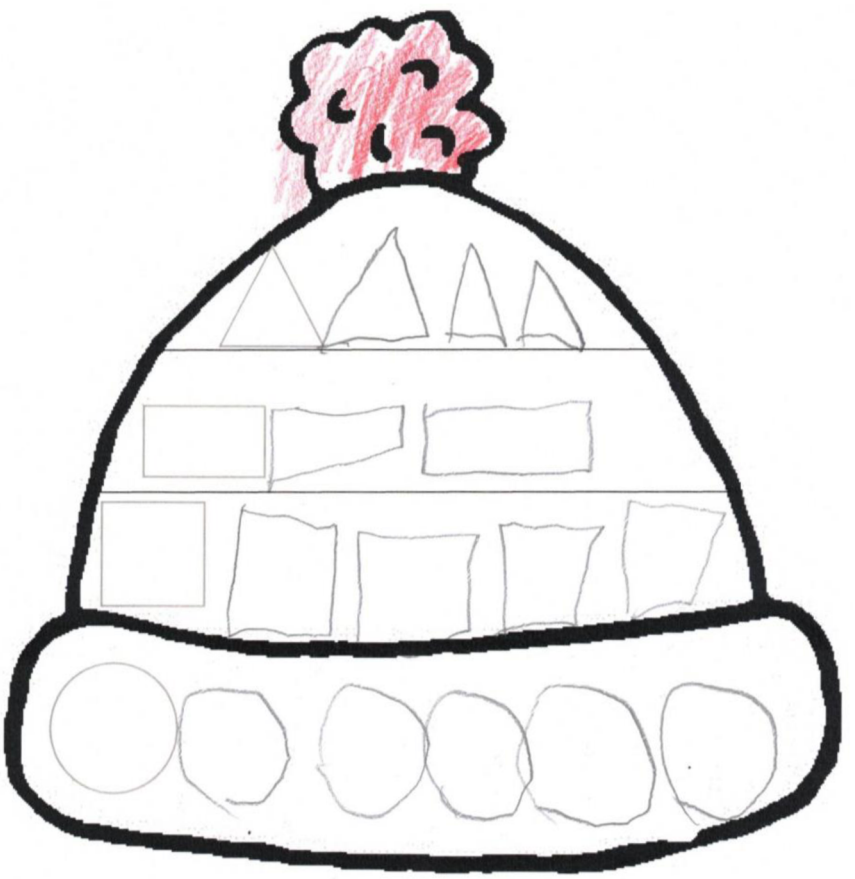

Název pracovního listu **Cesta mláďat k rodičům**

Téma Zvířátka a jejich mláďátka

Věková kategorie dětí 3 – 6 let

Zadání Prohlédni si obrázek a řekni, která zvířátka vidíš? Jakpak se jmenují jednotlivá mláďata, dokážeš je pojmenovat? Mláďátka se ztratila svým rodičům, vezmi si tužku a pomoc jim najít cestu zpět ke svým rodičům (Spoj čarou zvíře a jeho mládě). Na obrázku je jedno zvíře, které tam nepatří, škrtni jej i jeho mládě a řekni proč. Na závěr zvířátka vybarvi.

Vlastní kresba/tvorba listu

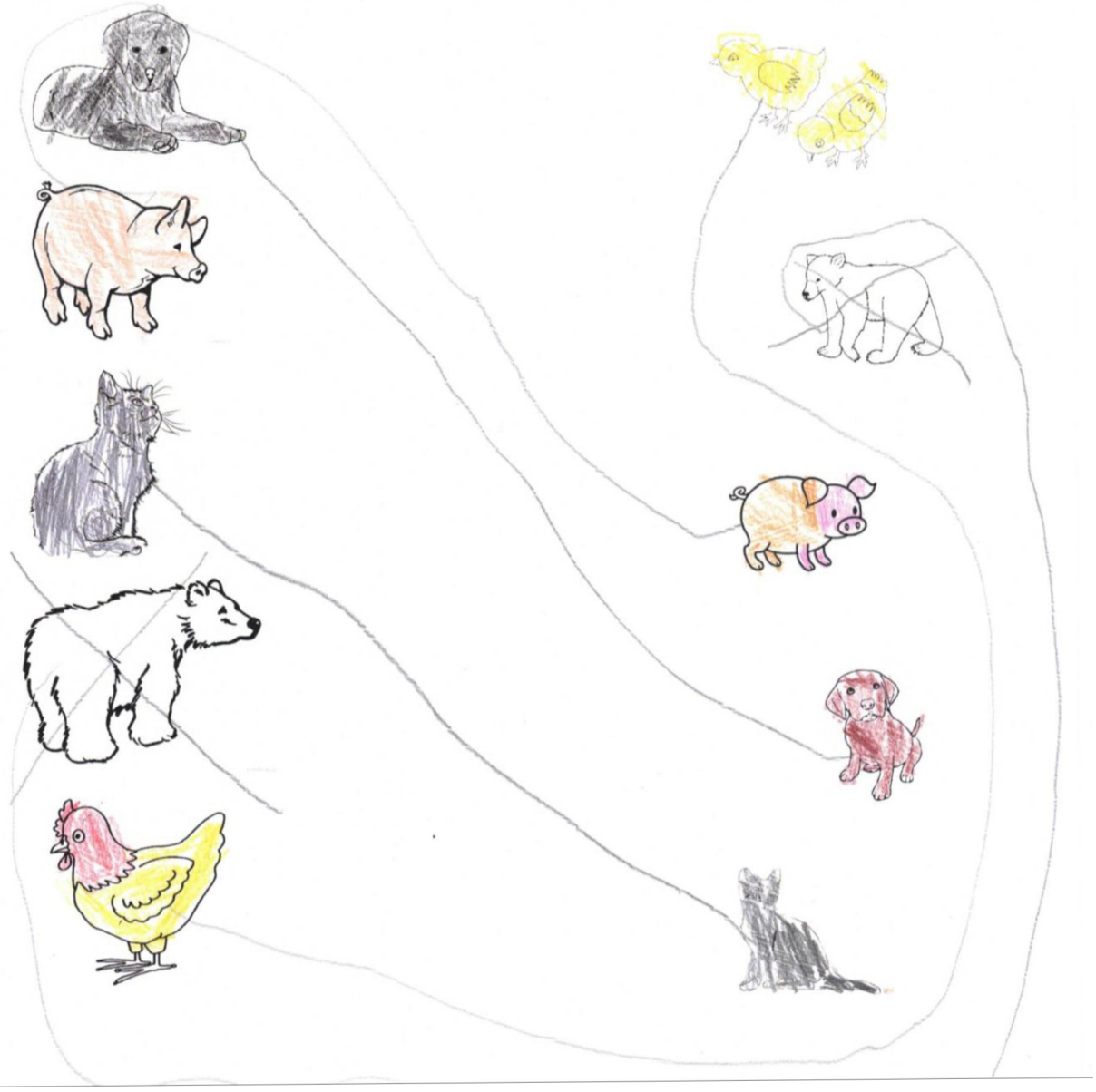

Název pracovního listu **Větřík, vítr, vichr**

Téma Přírodní jevy

Věková kategorie dětí 4 – 6 let

Zadání Na obrázku máme znázorněny 3 druhy větru. Od malého větříku až po velký vichr. Malý vítr ještě nemá takovou sílu proto fouká málo – děláme krátké čáry, maminka už má větší sílu – děláme delší čáry, ten největší vítr, tatínek má velkou sílu – děláme nejdelší čáry. Vezmi si tužku a obtáhni znázorněné čáry. Postupuj postupně od malých po ty největší. Potom rodinu větříků vybarvi.

Vlastní tvorba listu

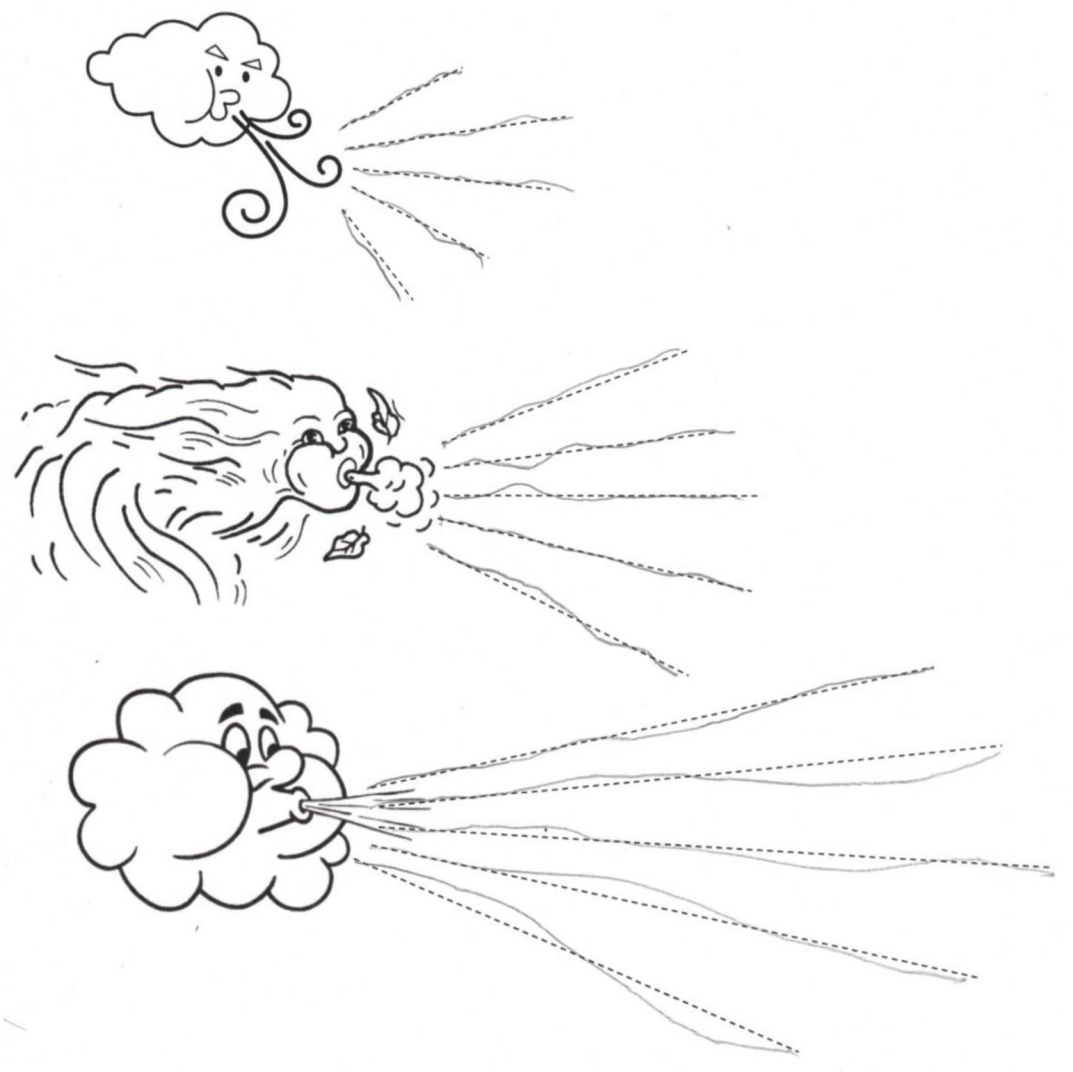

Barevný podzim

Listy

Zadání Na obrázku vidíme listy. Dokážeš říct z jakého stromu listy pocházejí (Javor – oranžový, Jírovec – červený)? Jaké barvy listy mají? Spoj čarou stíny patřící ke správnému listu, vždy stejnou barvou, kterou znázorňuje list. Poté spočítej počet stínů u každého listu a pod barevný list udělej tolik teček, kolik má stínů. Stíny, které nemají svůj list škrtni.

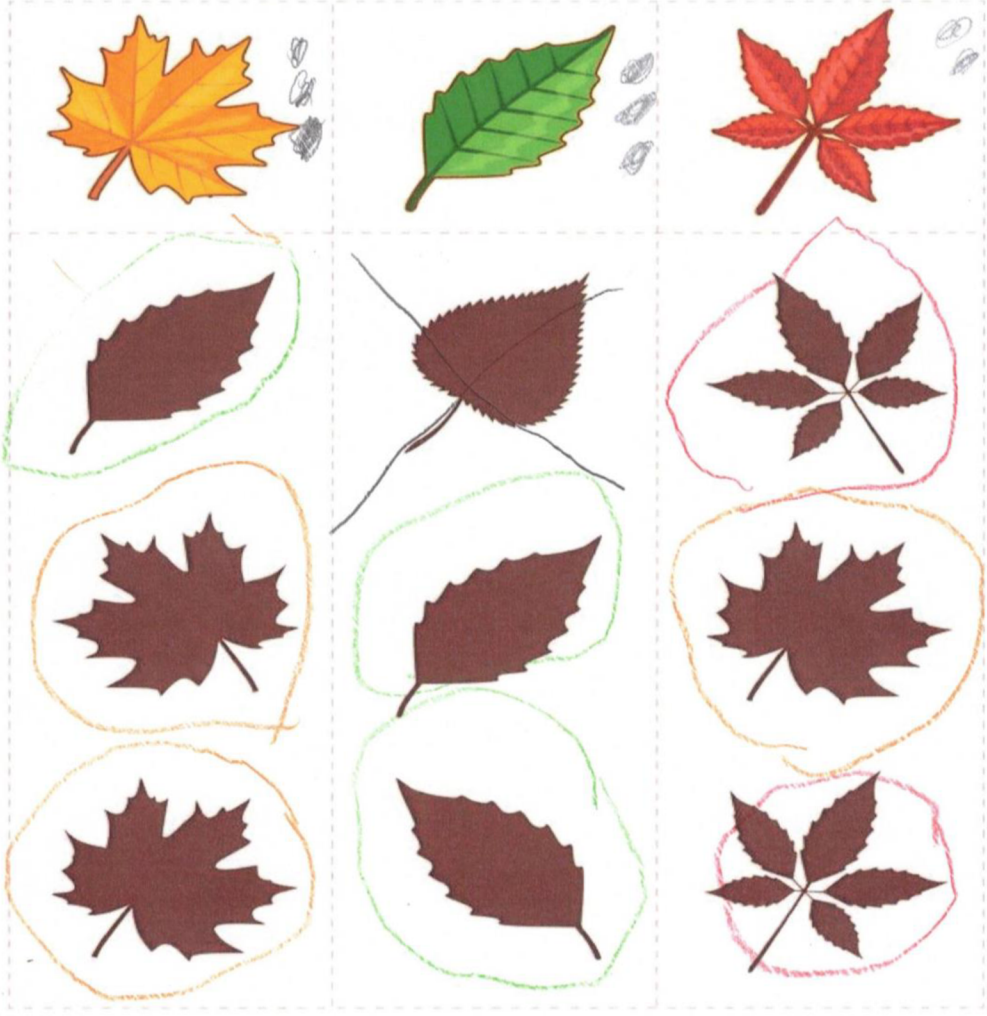

Název pracovního listu **Od semínka k plodu**

Téma Rostliny a péče o ně

Věková kategorie dětí 5 – 6 let

Zadání Podívej se na obrázek. Víš co vše se děje než z fazole vyroste květina a poté samotný plod? Nejprve zasadíme semínko, poté nám semínko začne klíčit, z hlíny vykoukne rostlinka, která roste a roste až nám začne kvést. Z květů nám pak vyrostou plody. Na obrázku máš 4 okénka, která jsou očíslována. Pod okýnky máš znázorněné semínka a květiny. Ty vystřihni a následně nalep do okének, tak jak jde růst fazole po sobě. Aby nám ze semínka vyrostla květina, tak semínko nestačí pouze zasadit. Víš co je ještě potřeba? Rostlinka potřebuje slunce a také pravidelné zalévání. Obrázky vybarvi a znázorni vodu.

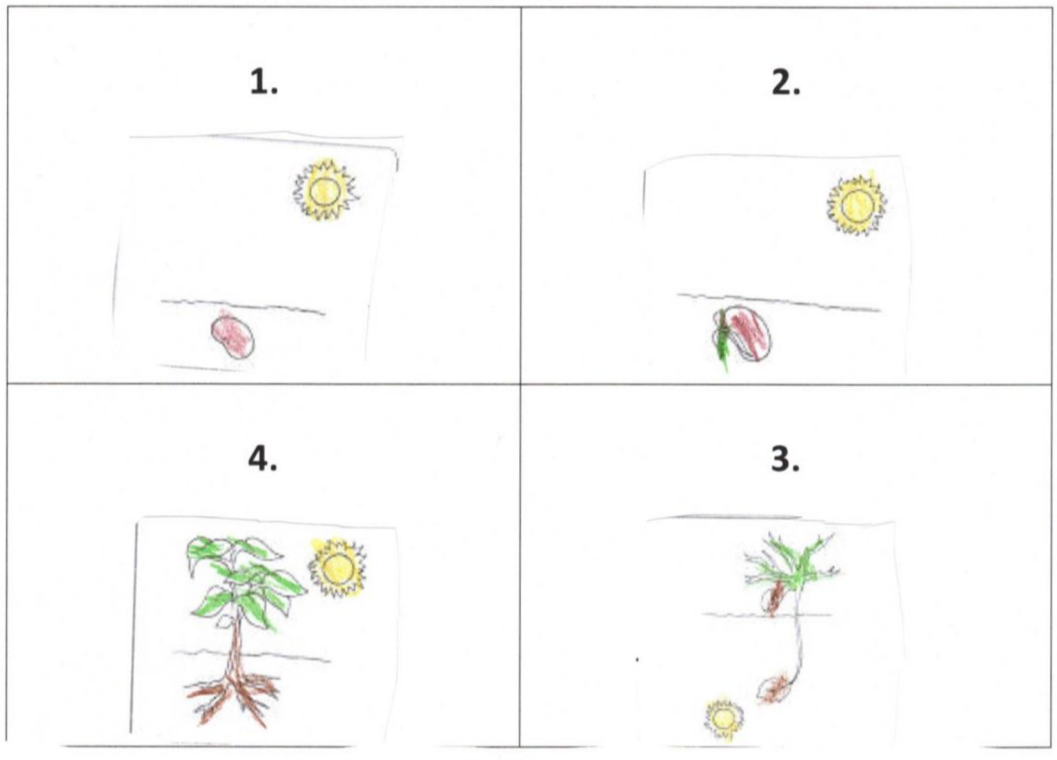

Název pracovního listu **Letadla a jejich směr**

Téma Dopravní výchova

Věková kategorie dětí 5 – 6 let

Zadání Jakými dopravními prostředky nejčastěji cestujeme na dovolenou? Podívej se na obrázky, co na nich vidíš? Letadla létají různými směry. Šipky mají také různé směry. Dle barevných šipek vybarvi letadla tak, aby byla stejně barevná, jako šipky, které znázorňují jejich směr.

Vlastní tvorba listu

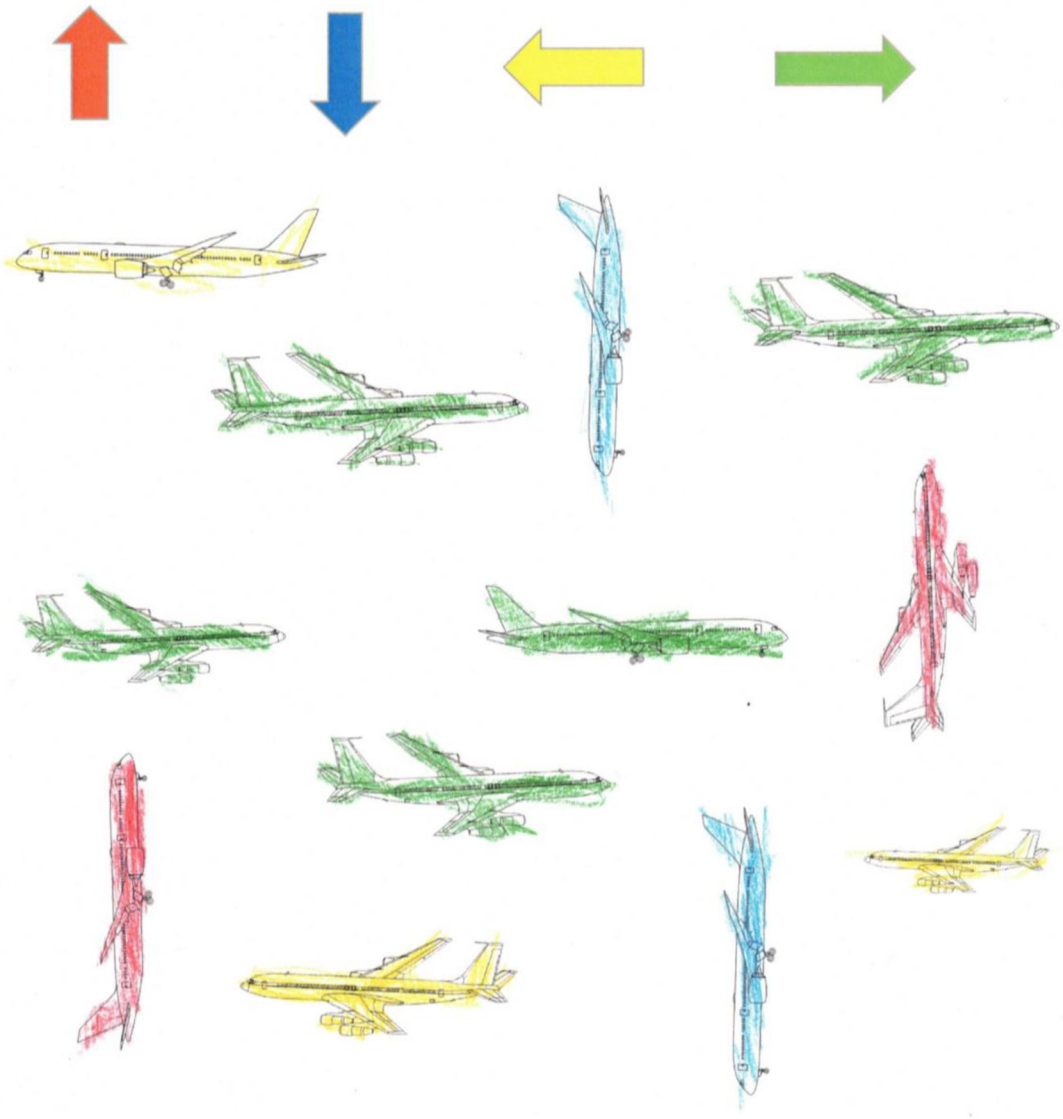

Lidské tělo

Smysly

Zadání: Podívej se na obrázek, co na něm vidíš? Jednotlivé části těla pojmenuj a ukaž na sobě, kde se nacházejí. Víš jak se jmenují jednotlivé smysly? Máme 5 smyslů (Hmat – ruka, čich – nos, zrak – oko, chuť – ústa, sluch – ucho). Jednotlivé smysly máme v různě barevně označené, dle barev přiřaď jednotlivé věci/činnosti ke správným smyslům. Obrázky vybarvi.

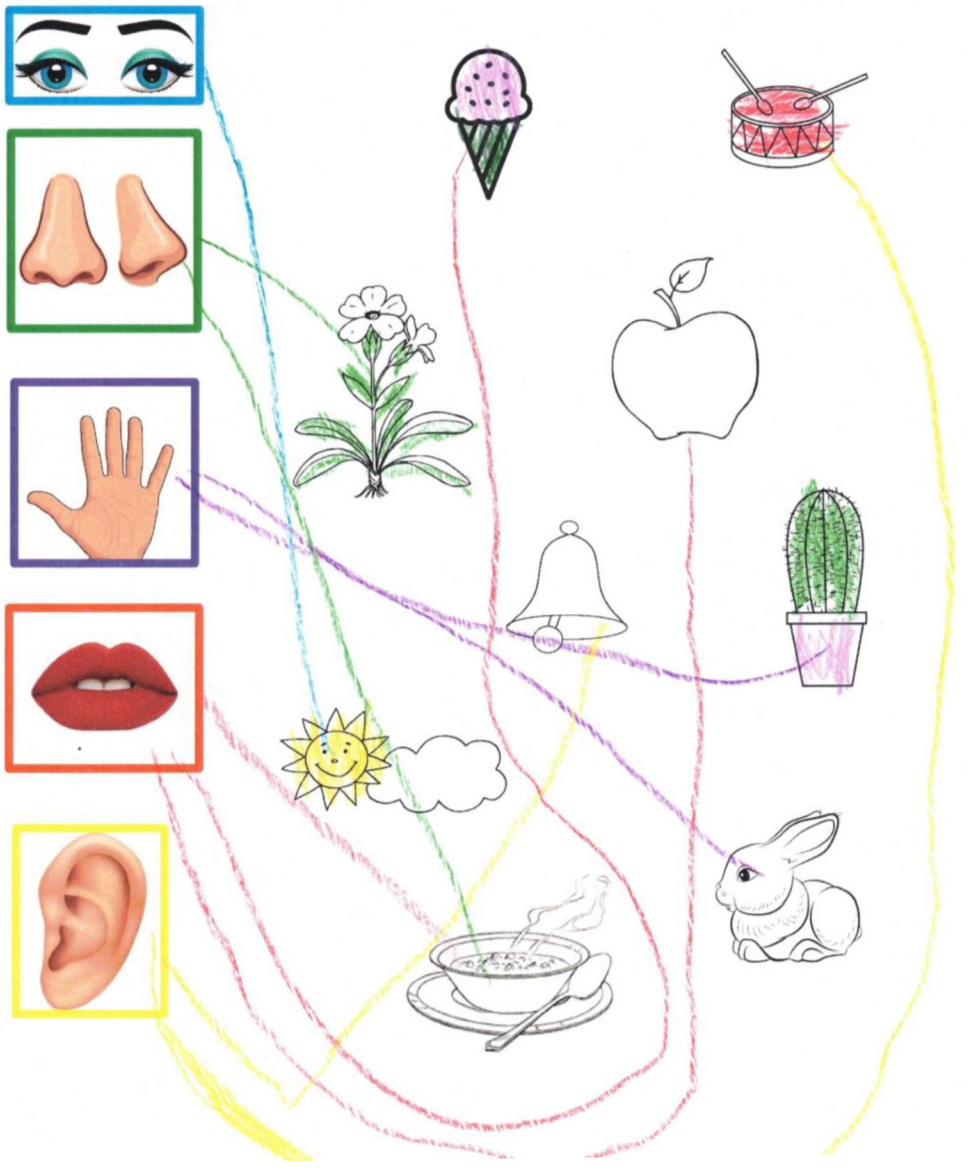

Ovoce a zelenina

Pojmenuj a urči první slabiku

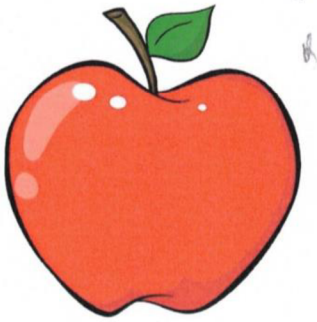

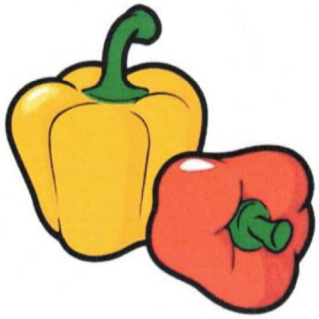

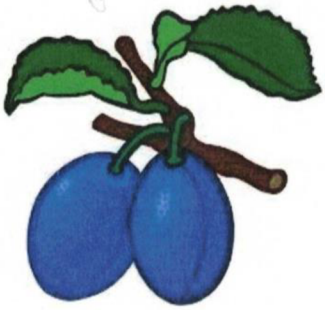

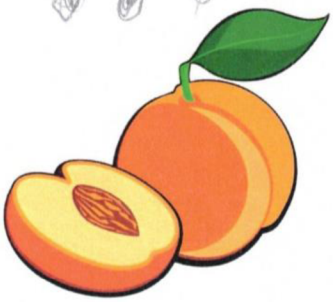

Zvládneš správně roztřídit odpad?

Ten kdo vůbec líný není,
rád se pustí do třídění.
Všichni jistě dobře víme,
Jak odpadky roztřídíme.
Prozradí vám k tomu více,
Barevné popelnice.
Modrá ta je papíru,
Vyrobená na míru.
Nedejte se žlutou zmást,
Do ní patří jenom plast.
A staré sklo, pokud máme,
Do zelené vždycky dáme.

Název pracovního listu **Koho zavolat, když mi hrozí nebezpečí**

Téma Ochrana dítěte před nebezpečím

Věková kategorie dětí 5 – 6 let

Zadání Podívej se na obrázek, koho, nebo co tam vidíš? Víš při jakém nebezpečí volat jaké číslo? Na obrázku je znázorněn policista, hasič a sanitka. Pod nimi je rámeček. Vytleskej jednotlivá slova a do rámečku zapiš v podobě teček počet slabik. Poté přiřaď jednotlivé činnosti s tím související. Naposledy přiřaď číslo, které budeš volat, když se něco stane. Obrázky vybarvi.

Vlastní tvorba listu

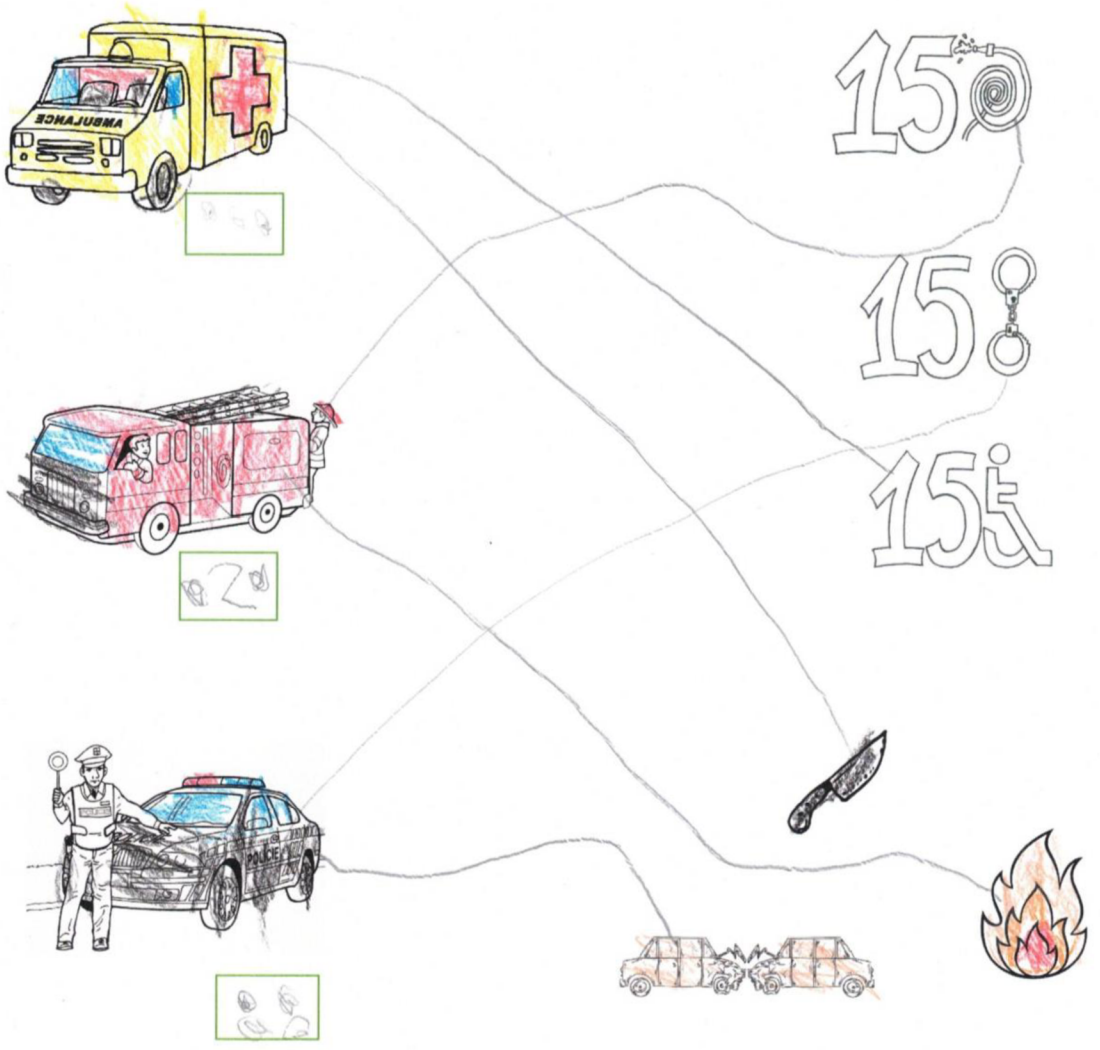

Příloha č. 4 – Ukázka vypracovaných pracovních listů – Konstantin – kazuistika č. 3

Název pracovního listu **Cesta mláďat k rodičům**

Téma Zvířátka a jejich mláďátka

Věková kategorie dětí 3 – 6 let

Zadání Prohlédni si obrázek a řekni, která zvířátka vidíš? Jakpak se jmenují jednotlivá mláďata, dokážeš je pojmenovat? Mláďátka se ztratila svým rodičům, vezmi si tužku a pomoc jim najít cestu zpět ke svým rodičům (Spoj čarou zvíře a jeho mládě). Na obrázku je jedno zvíře, které tam nepatří, škrtni jej i jeho mládě a řekni proč. Na závěr zvířátka vybarvi.

Vlastní kresba/tvorba listu

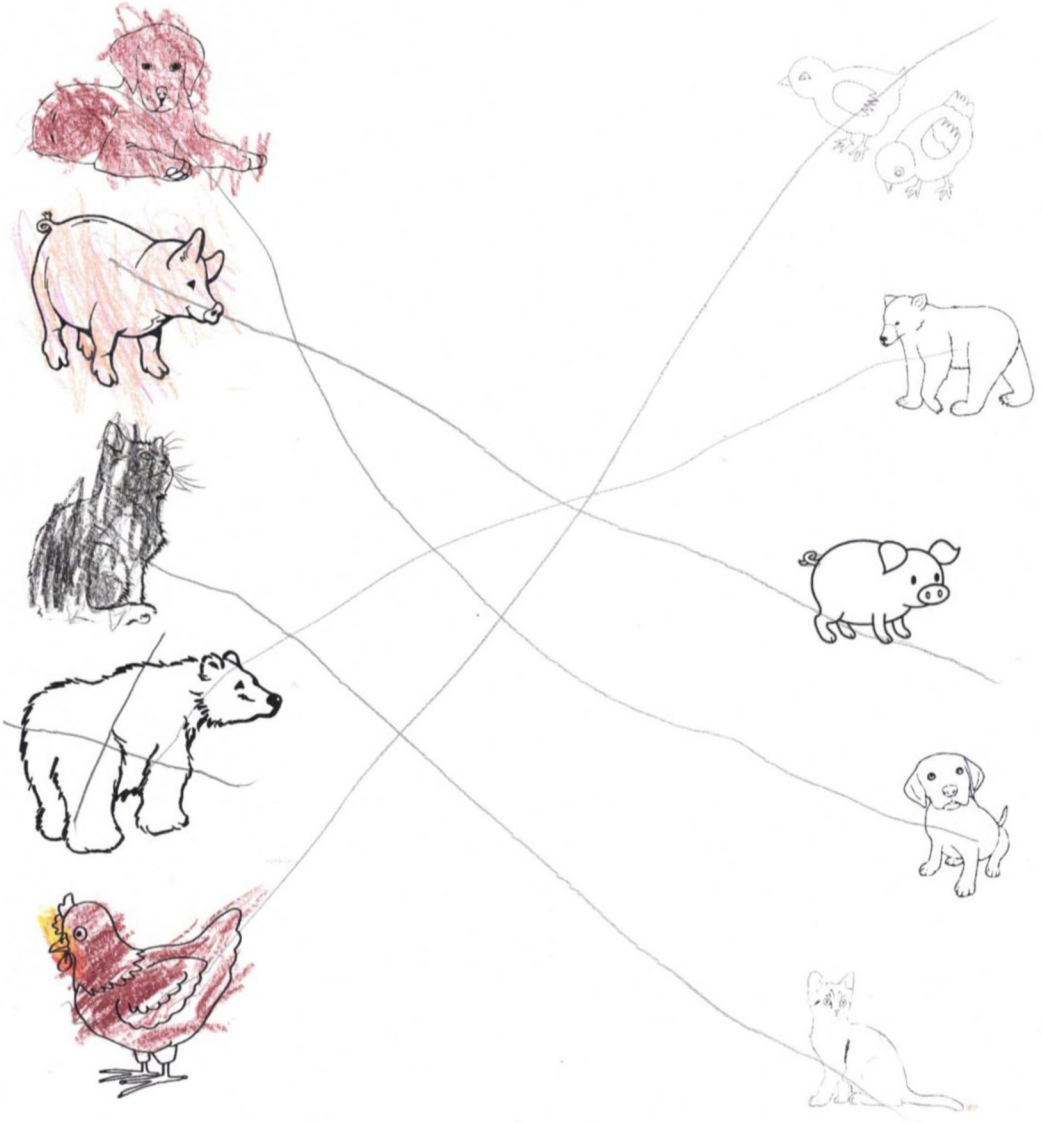

Zimní sporty

Zadání Jaké sporty vidíš na obrázku? Pojmenuj je. Dokresli čáry k jednotlivým potřebám, které musíš pro daný sport mít. Poté obrázky sportovců vybarvi

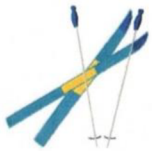

Název pracovního listu **Od semínka k plodu**

Téma Rostliny a péče o ně

Věková kategorie dětí 5 – 6 let

Zadání Podívej se na obrázek. Víš co vše se děje než z fazole vyroste květina a poté samotný plod? Nejprve zasadíme semínko, poté nám semínko začne klíčit, z hlíny vykoukne rostlinka, která roste a roste až nám začne kvést. Z květů nám pak vyrostou plody. Na obrázku máš 4 okénka, která jsou očíslována. Pod okýnky máš znázorněné semínka a květiny. Ty vystřihni a následně nalep do okének, tak jak jde růst fazole po sobě. Aby nám ze semínka vyrostla květina, tak semínko nestačí pouze zasadit. Víš co je ještě potřeba? Rostlinka potřebuje slunce a také pravidelné zalévání. Obrázky vybarvi a znázorni vodu.

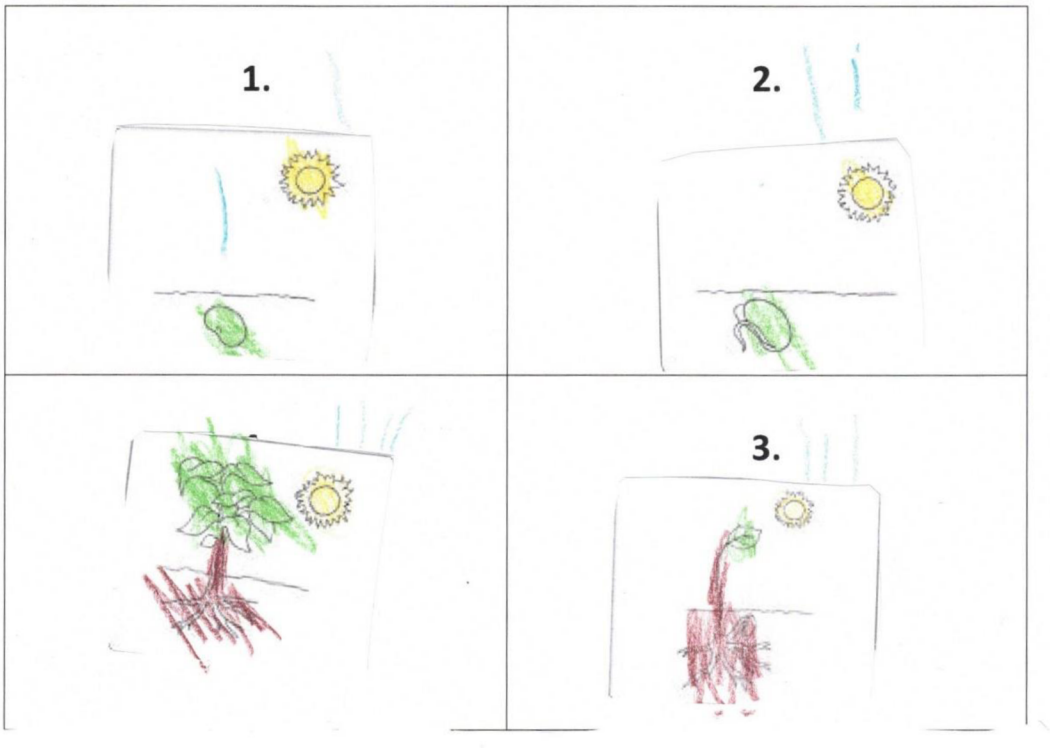

Zimní radovánky

Dokážeš dokreslit sněhulákovi chybějící část těla?

Ovoce a zelenina

Pojmenuj a urči první slabiku

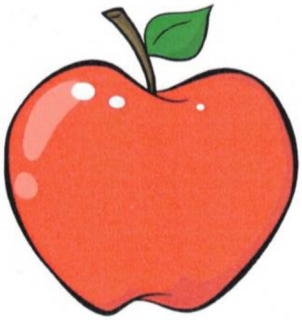

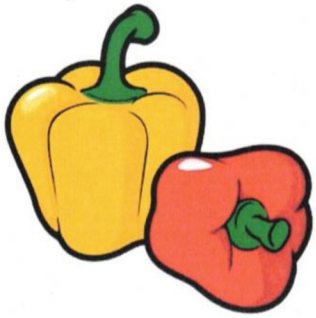

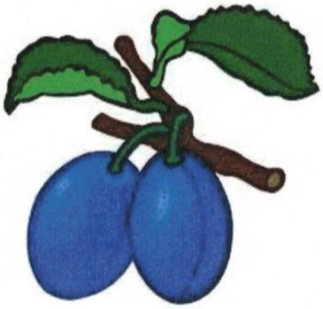

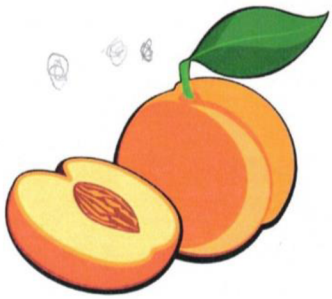

Lidské tělo

Smysly

Zadání: Podívej se na obrázek, co na něm vidíš? Jednotlivé části těla pojmenuj a ukaž na sobě, kde se nacházejí. Víš jak se jmenují jednotlivé smysly? Máme 5 smyslů (Hmat – ruka, čich – nos, zrak – oko, chuť – ústa, sluch – ucho). Jednotlivé smysly máme v různě barevně označené, dle barev přiřaď jednotlivé věci/činnosti ke správným smyslům. Obrázky vybarvi.

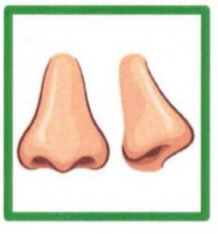

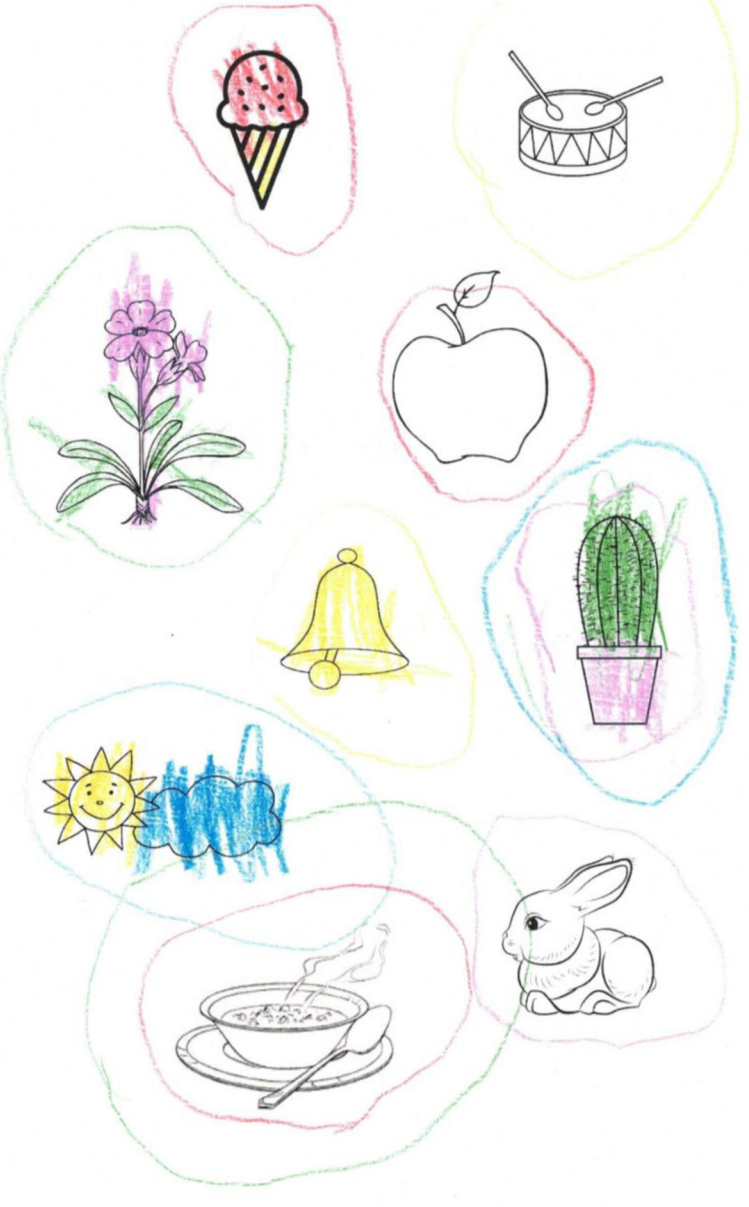

Zimní oblečení

Pomoz babičce dokončit vzory na zimním oblečení. Jaké oblečení na obrázku vidíš? V jakém ročním období jej nosíme? Pojmenuj jednotlivé tvary na obrázku, dokonči je a vybarvi.

Tvary

Nakreslíme domeček,
základem je čtvereček.
Potřebujem taky střechu,
déšť by nám dělal neplechu.
Trojúhelník špičatý,
jen počítej: raz, dva, tři.
Dveře – to je obdélník!
A nakonec kolečko,
Jako žluté sluníčko.

Barevný podzim

Listy

Zadání Na obrázku vidíme listy. Dokážeš říct z jakého stromu listy pocházejí (Javor – oranžový, Jírovec – červený)? Jaké barvy listy mají? Spoj čarou stíny patřící ke správnému listu, vždy stejnou barvou, kterou znázorňuje list. Poté spočítej počet stínů u každého listu a pod barevný list udělej tolik teček, kolik má stínů. Stíny, které nemají svůj list škrtni.

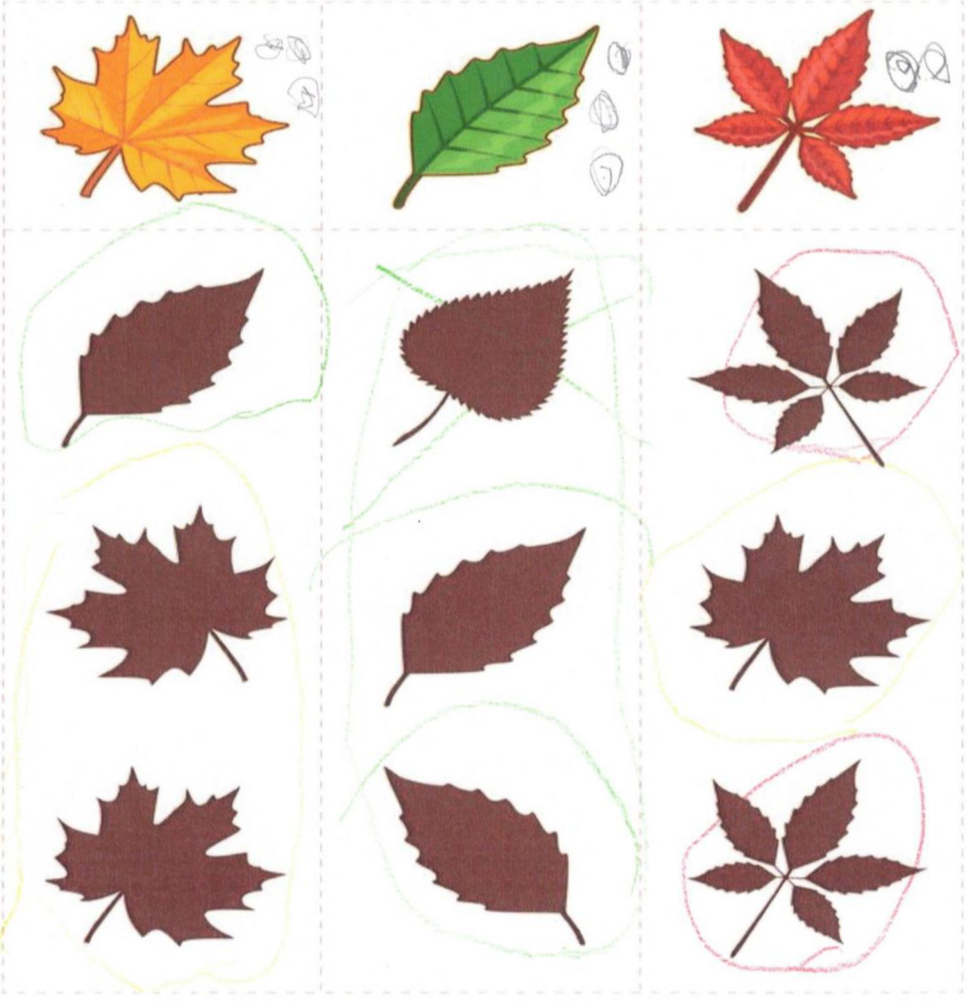

Zvládneš správně roztřídit odpad?

Ten kdo vůbec líný není,
rád se pustí do třídění.
Všichni jistě dobře víme,
Jak odpadky roztřídíme.
Prozradí vám k tomu více,
Barevné popelnice.
Modrá ta je papíru,
Vyrobená na míru.
Nedejte se žlutou zmást,
Do ní patří jenom plast.
A staré sklo, pokud máme,
Do zelené vždycky dáme.

Název pracovního listu **Letadla a jejich směr**

Téma Dopravní výchova

Věková kategorie dětí 5 – 6 let

Zadání Jakými dopravními prostředky nejčastěji cestujeme na dovolenou? Podívej se na obrázky, co na nich vidíš? Letadla létají různými směry. Šipky mají také různé směry. Dle barevných šipek vybarvi letadla tak, aby byla stejně barevná, jako šipky, které znázorňují jejich směr.

Vlastní tvorba listu

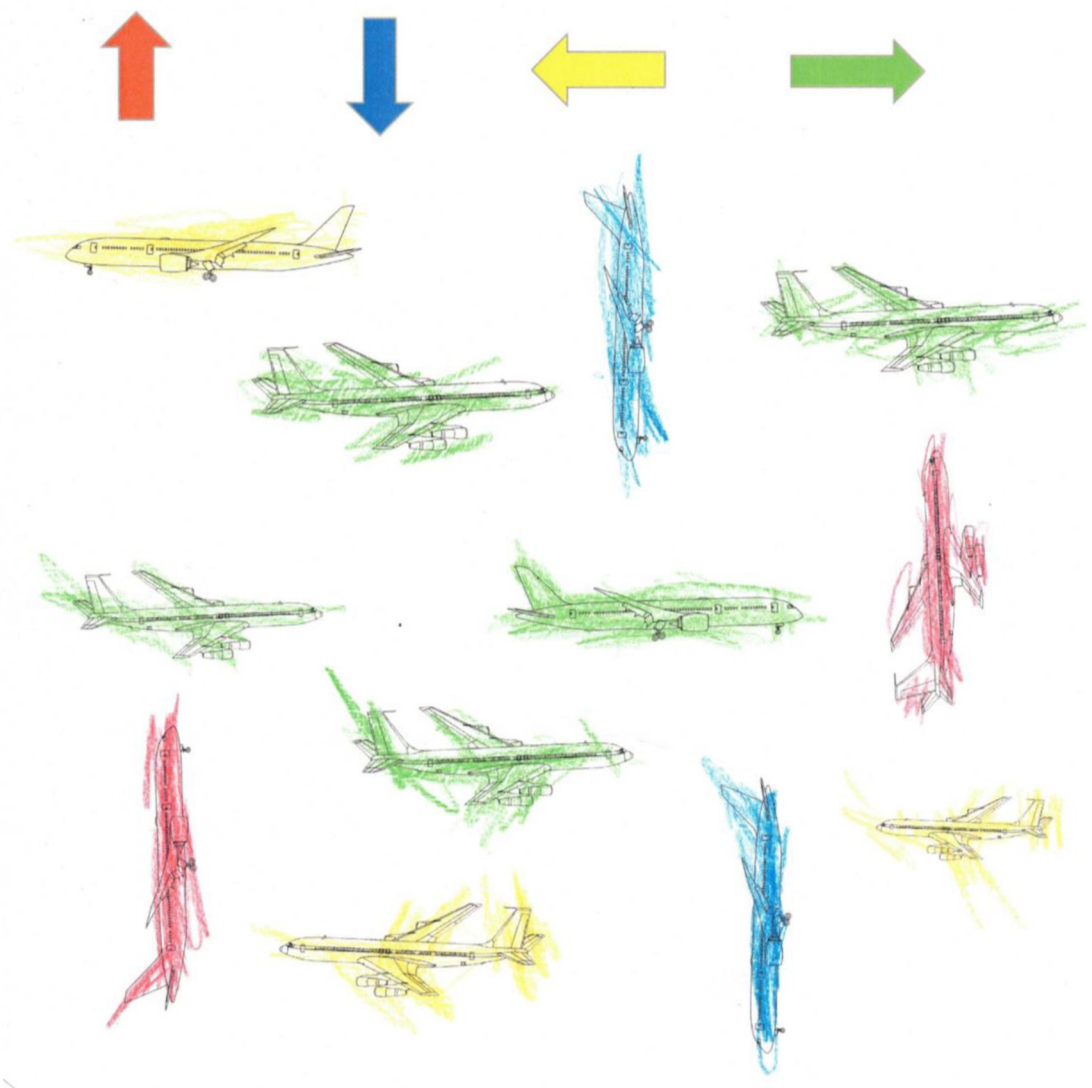

Název pracovního listu **Větřík, vítr, vichr**

Téma Přírodní jevy

Věková kategorie dětí 4 – 6 let

Zadání Na obrázku máme znázorněny 3 druhy větru. Od malého větříku až po velký vichr. Malý vítr ještě nemá takovou sílu proto fouká málo – děláme krátké čáry, maminka už má větší sílu – děláme delší čáry, ten největší vítr, tatínek má velkou sílu – děláme nejdelší čáry. Vezmi si tužku a obtáhni znázorněné čáry. Postupuj postupně od malých po ty největší. Potom rodinu větříků vybarvi.

Vlastní tvorba listu

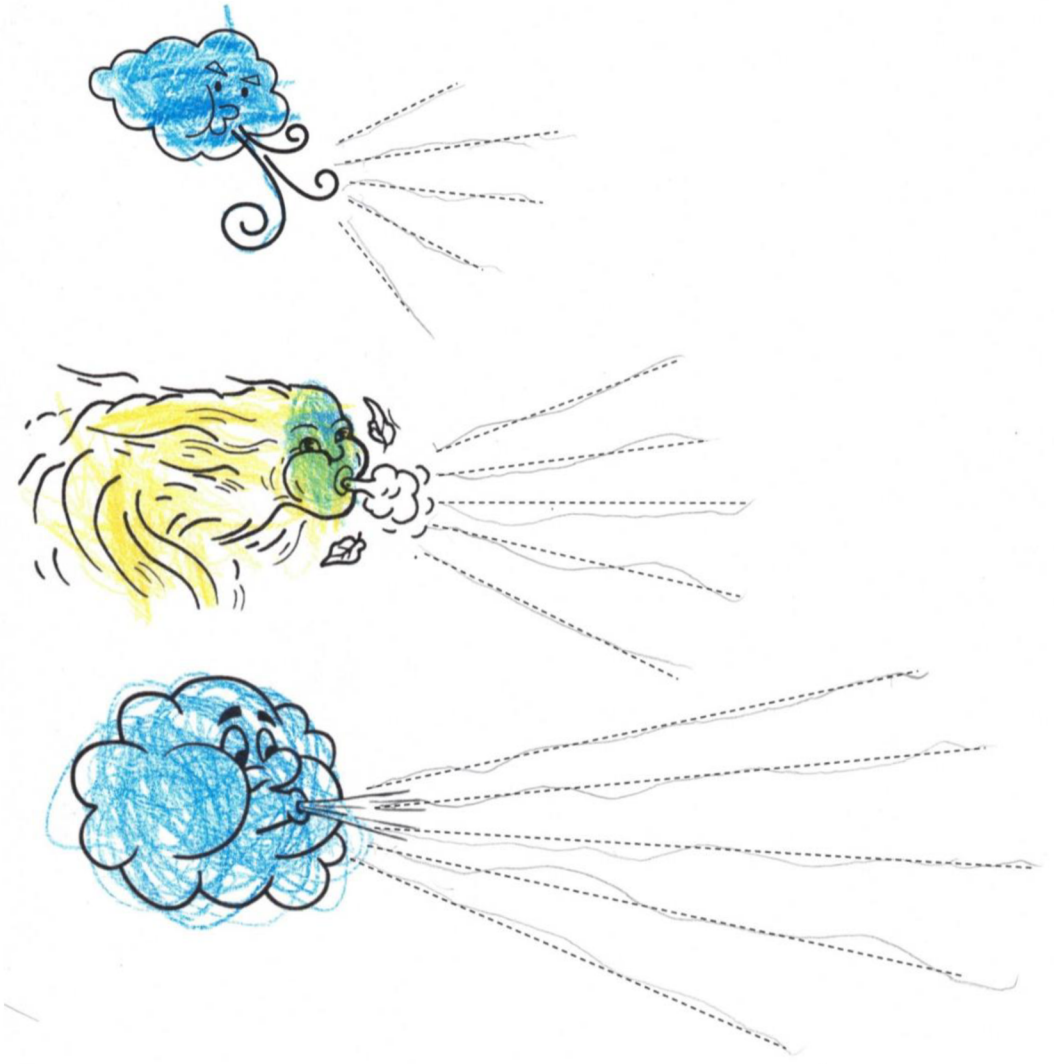

Název pracovního listu **Koho zavolat, když mi hrozí nebezpečí**

Téma Ochrana dítěte před nebezpečím

Věková kategorie dětí 5 – 6 let

Zadání Podívej se na obrázek, koho, nebo co tam vidíš? Víš při jakém nebezpečí volat jaké číslo? Na obrázku je znázorněn policista, hasič a sanitka. Pod nimi je rámeček. Vytleskej jednotlivá slova a do rámečku zapiš v podobě teček počet slabik. Poté přiřaď jednotlivé činnosti s tím související. Naposledy přiřaď číslo, které budeš volat, když se něco stane. Obrázky vybarvi.

Vlastní tvorba listu

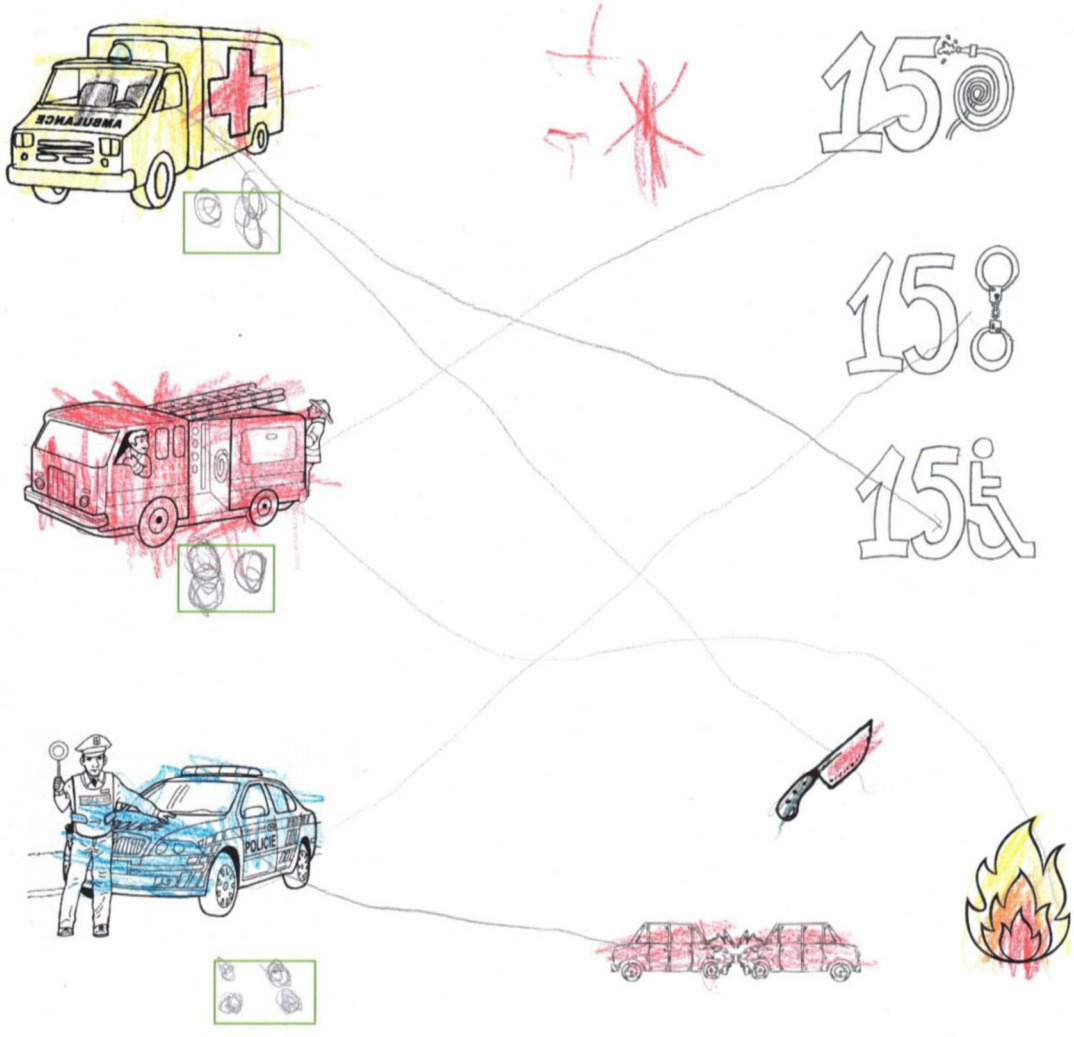

Příloha č. 5 – Fotografie

Motivační chvilky, rozvoj slovní zásoby

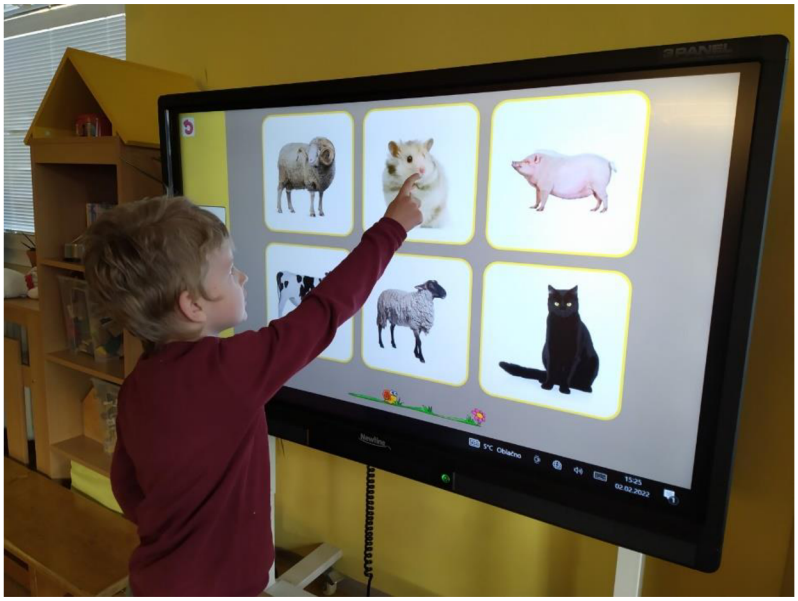

EBEZPEČNÉ HRY
Na ledě.

Na sáňkách.
Nesáňkuj
v blízkosti silnice !

Příloha č. 6 - Samotná práce s pracovními listy

Příloha č. 7 - Test školní zralosti

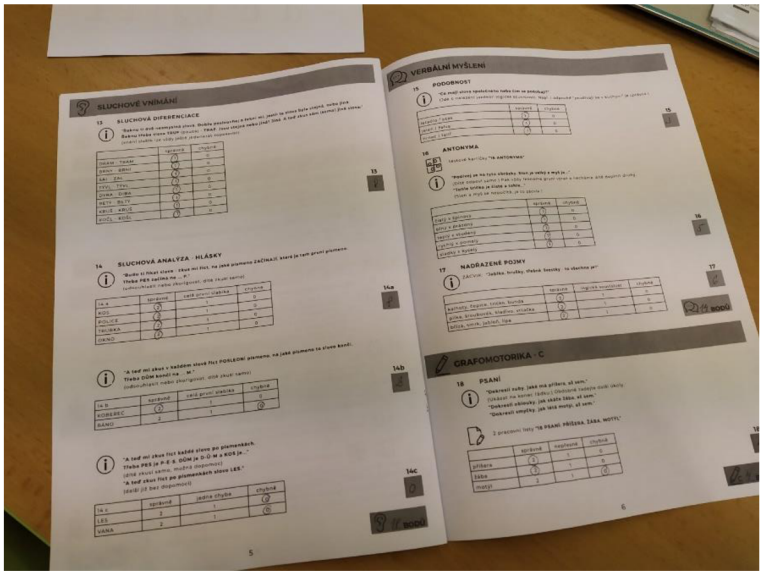
SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ
VERBÁLNÍ MYŠLENÍ
GRAFOMOTORIKA - C

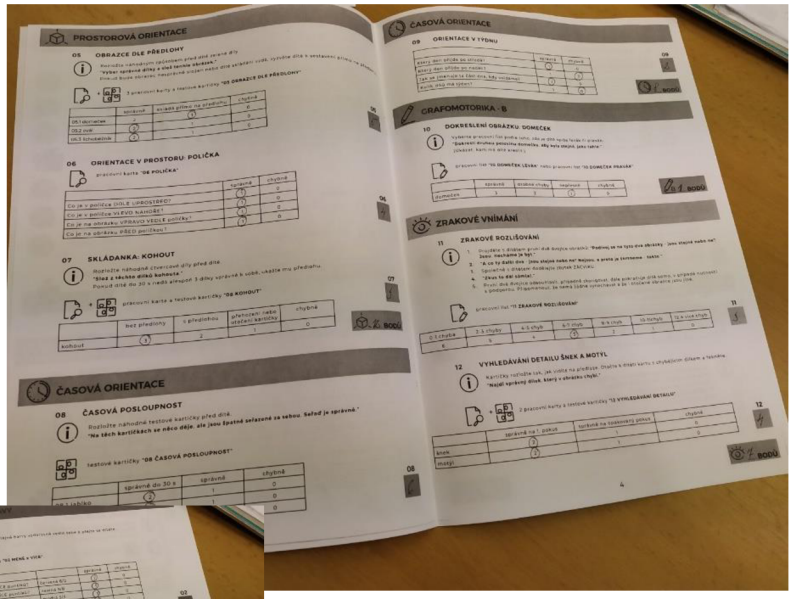
PROSTOROVÁ ORIENTACE
ČASOVÁ ORIENTACE
GRAFOMOTORIKA - B
ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ

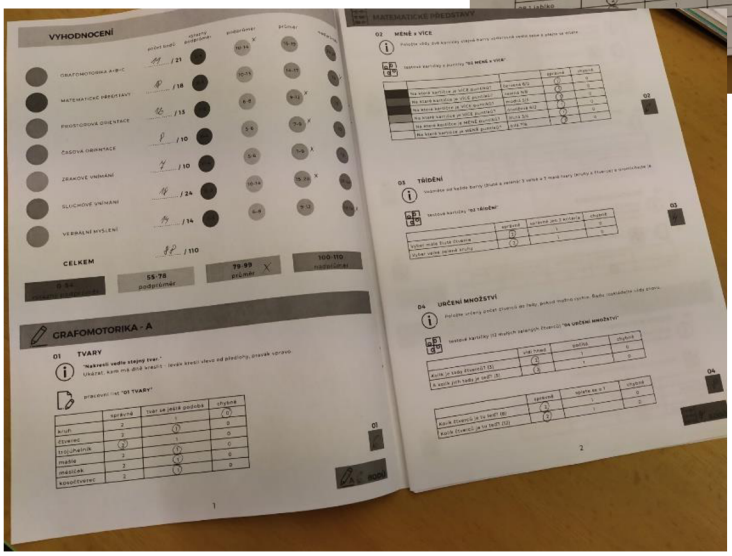
VYHODNOCENÍ
GRAFOMOTORIKA - A